

MARIUS

SCANDINAVIAN INSTITUTE OF MARITIME LAW

Mari Elisabeth Bygstad

Lovgiver på dypt vann?

En analyse av pantereguleringen
i havbunnsmineralloven

573

Lovgiver på dypt vann?

En analyse av pantereguleringen i havbunnsmineralloven

Marlus No. 573

Sjørettsfondet

Nordisk institutt for sjørett
Universitetet i Oslo
© Sjørettsfondet, 2023

ISSN: 0332-7868

Sjørettsfondet
University of Oslo
Scandinavian Institute of Maritime Law
P.O. Box 6706 St. Olavs plass 5
N-0130 Oslo
Norway

Phone: 22 85 96 00
E-mail: sjorett-adm@jus.uio.no
Internet: <https://www.sjorettsfondet.no/>

Editor: Professor dr. juris Trond Solvang –
e-mail: trond.solvang@jus.uio.no

Digital Publishing: Aksell AS

Forord

Denne avhandlingen ble skrevet i løpet av studieåret 2022/2023 mens jeg var ansatt som vitenskapelig assistent og gikk forskerlinjen ved det Det juridiske fakultetet ved Universitetet i Bergen. Avhandlingen publiseres slik den ble levert til sensur uten endringer, og bygger på det regelverket som gjaldt per. 23 juni 2023.

Tiden på forskerlinjen var til tider krevende, men også viktig for min faglige utvikling som jurist. Dette skyldes ikke bare det solide undervisningsopplegget, men også det fagmiljøet på fakultetet som jeg fikk være en del av. De ansatte på forskergruppen for formuerett og forskergruppen for naturressurs-, miljø og utviklingsrett viste hele veien engasjement og tok seg alltid tid til å diskutere ofte uinformerte spørsmål. Jeg ser tilbake på et år som gikk fort, men som var utrolig givende og lærerikt.

Alle som fortjener en takk kan ikke nevnes, men jeg vil likevel trekke frem noen. Først og fremst vil jeg takke mine medstudenter på forskerlinjen, Tollef Heggen, Øyvind Erstad Villanger, Susan Jensen, Runa Lauritsen, Ellen Alvilde Arge og Rahman Akhtar Chaudhry for faglige diskusjoner og et fantastisk sosialt samhold. Ikke minst vil jeg takke emneansvarlig professor Synne Sæther Mæhle for uvurderlig omsorg, hjelp og gode samtaler under de hardere takene. En spesiell takk også til min veileder professor Berte-Elen Reinertsen Konow, som har vist tålmodighet og gitt meg tett og god oppfølging gjennom hele prosessen.

Videre vil jeg rette en takk til professor Erik Røsæg for støtte under og etter at prosjektet var avsluttet. Professor Ernst Nordtveit fortjener også en takk, som foruten å ha vært en uvurderlig diskusjonspartner underveis, har fortsatt å involvere meg i det faglige fellesskapet. Jeg vil også takke Advokatfirmaet BAHN for tilliten, og særlig advokat Øystein Meland som alltid har hatt kontordøren åpen for meg.

Helt til slutt vil jeg takke familie og venner, spesielt mine aller kjæreste Richard og Alma. En siste takk til alltid støttende Signe Nordenborg for iherdig bistand med korrekturlesning og heiarop.

Bergen, oktober 2023

Mari Elisabeth Bygstad

Lovgiver på dypt vann?

En analyse av pantereguleringen i havbunnsmineralloven

Mari Elisabeth Bygstad

Innhold

1. Innledende om tema	9
1.1 Tema og problemstilling	9
1.2 Nærmere om forskningsbehovet	11
1.3 Havbunnsmineraler – et nytt norsk industrieventyr?	13
1.4 Avgrensninger	15
1.5 Videre fremstilling	17
2. Rettskildebildet og metodiske betraktninger	18
2.1 Kort om havbunnsminerallovens historiske bakgrunn, virkeområde og formål	18
2.2 Noen utgangspunkter om pant og tingsinnbegrep	19
2.3 Rettskildene	21
2.4 Den metodiske tilnærmingen	22
3. Konesjonssystemet i havbunnsmineralloven	25
3.1 Innledning	25
3.1.1 Kort om åpningsprosessen	26
3.1.2 Undersøkelsestillatelser	26
3.1.3 Utvinningstillatelser	28
3.1.4 Utvinningstillatelse med flere rettighetshavere	31
3.1.5 Registrering av tillatelser i havbunnsmineralregisteret	33
4. Den historiske bakgrunnen for pantereguleringen i havbunnsmineralloven	35
4.1 Innledning	35
4.2 Fremveksten av pantereguleringen	36
5. Pantsettelse av tillatelser	41
5.1 Innledende om § 7-2	41
5.2 Utvinningstillatelsen: En enerett til utvinning av havbunnsmineraler	41
5.3 Panterettens formål, legislative begrunnelse og funksjon	43
5.4 Begrensninger i adgangen til pantsettelse	45
5.5 «En hel tillatelse» eller den enkelte rettighetshaveren «sin andel i en tillatelse»	47
6. Panterettens omfang	48
6.1 Innledende om § 7-3	48
6.2 Panterettens omfang ved pantsettelse av en hel tillatelse	48
6.2.1 Hovedregelen i første ledd	48
6.2.2 Unntak for rettigheter i formuesgoder som er registrert i et annet realregister	51
6.2.3 Unntak for rettigheter i formuesgoder som kan pantsettes etter panteloven	57
6.3 Panterettens omfang ved pantsettelse av andel i en tillatelse	59
6.3.1 Innledning	59
6.3.2 Gjenstanden for pant: den samlede formuesmassen og pantsetters øvrige rettigheter	60
6.3.3 Forholdet mellom fjerde ledd og bestemmelsen for øvrig	62

7. Lovgiver på dypt vann? Avsluttende betraktninger	65
Litteraturliste	67
Figurer	71

Del I

1. Innledende om tema

1.1 Tema og problemstilling

Avhandlingens overordnede siktemål er å se nærmere på hvilke formuesgoder som kan tjene som kredittsikkerhet ved pant i en utvinningstillatelse etter havbunnsmineralloven.¹ Hovedproblemstillingen er *hva som er innholdet i og omfanget av en panterett etablert i en utvinningstillatelse etter havbunnsmineralloven*. Dette er regulert i havbunnsmineralloven §§ 7-2 og 7-3, slik at det primært vil være disse to bestemmelsene som er gjenstand for analyse.

Havbunnsmineralloven er en forvaltningsrettslig særlov som trådte i kraft 1. juli 2019, og som etter sitt formål skal legge til rette for undersøkelse etter og utvinning av mineralforekomster på norsk kontinentalsokkel, jf. § 1-1. Det er enda ikke besluttet om det skal åpnes for mineralvirksomhet på norsk sokkel. Tirsdag 20. juni 2023 fremmet imidlertid Olje- og energidepartementet Meld. St. 25 (2022-2023), der regjeringen foreslår å åpne opp for mineralvirksomhet i Norskehavet og Grønlandshavet.² Forslaget er forelagt Stortinget til behandling.

Reglene om registrering og pant er inntatt i havbunnsmineralloven kapittel 7, og utgangspunktet er at det kan etableres pant i en utvinningstillatelse, jf. § 7-2. Panterettens omfang er så nærmere regulert i § 7-3. For at det skal kunne etableres pant i en utvinningstillatelse, må rettighetshaver nødvendigvis være tildelt en utvinningstillatelse, jf. § 4-1 første ledd første punktum. Og fordi havbunnsmineralloven oppstiller som vilkår for tildeling av en utvinningstillatelse at et område er åpnet for mineralvirksomhet jf. § 2-3 første ledd jf. § 2-1, vil avhandlingens problemstilling ta utgangspunkt i en panteregulering som er ikraftsatt, men enda ikke anvendt.

Fordi kostnadene forbundet med en eventuell utvinning av havbunnsmineraler er antatt å bli betydelige, ble det under arbeidet med havbunnsmineralloven besluttet å innta regler om registrering og pantsettelse knyttet til utvinningstillatelser.³ Formålet var å sikre de private næringslivsaktørenes behov for ekstern lånefinansiering ved utbygging på norsk kontinentalsokkel. Dette var et behov man i sin tid også hadde under utviklingen av petroleumsnæringen, og departementet besluttet derfor å innta regler i havbunnsmineralloven kapittel 7 etter modell fra petroleumsloven kapittel 6.⁴ Havbunnsmineralloven §§ 7-2 og 7-3 er som følge av dette et speilbilde av petroleumsloven §§ 6-2 og 6-3. Det ble imidlertid ikke stilt spørsmål ved eller gjort justeringer av panterettens omfang slik den er utformet i petroleumsloven.⁵ Videre henviser lovforarbeidene til havbunnsmineralloven kapittel 7 i all enkelhet til forarbeidene tilknyttet petroleumsloven kapittel 6.⁶ Denne typen lovgivningsteknikk gjør rettskildebildet uoversiktlig, først og fremst fordi forarbeidene til petroleumsloven fremstår som uklare. Videre hviler pante-

¹ Lov 22. mars 2019 nr. 7 om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven).

² Meld. St. 25 (2022-2023) Mineralverksemd på kontinentalsokkel – åpning av areal og strategi for forvaltning av ressursane.

³ Høring – Forslag til lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen, 10. mai 2017 s. 97. <https://www.regjeringen.no/contentassets/efdaa9f490384d21a8af42301b7b1dae/horing---for-slag-til-lov-om-mineralvirksomhet-pa-kontinentalsokkelen.pdf>

⁴ Høring - Forslag til lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen 10. mai 2017, s. 97. Se også lov 22. mars 1985 nr. 11 om petroleumsvirksomhet kapittel IV, og lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet (petroleumsloven) kapittel 6.

⁵ Høring - Forslag til lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen 10. mai 2017, s. 97.

⁶ Prop.106 L (2017-2018) s. 68-69.

lovgivningen på en gruppe av offentlige tillatelser som gir en aktør anledning til å utøve en virksomhet på et område som i utgangspunktet ligger til myndighetene, et konsesjonssystem. Konsesjonssystemet i petroleumsloven er et omfattende og komplekst regelverk, som gjør det til en krevende øvelse også å få oversikt over innholdet i pantelovgivningen i havbunnsmineralloven. Jeg skal komme nærmere tilbake til dette i kapittel 1.2.

Utgangspunktet er altså at det er utvinningstillatelsen som er gjenstand for pantsettelse. Paragraf 7-2 første ledd første punktum slår fast at:

«[d]epartementet kan samtykke til at en rettighetshaver pantsetter en hel tillatelse eller at den enkelte rettighetshaveren pantsetter sin andel i en tillatelse som ledd i finansiering av virksomheten knyttet til tillatelsen.»⁷

En utvinningstillatelse gir rettighetshaveren en «enerett til undersøkelser etter og utvinning av alle mineralforekomster i området som er omfattet av tillatelsen», jf. § 4-1 første ledd annet punktum, slik at det er denne eneretten som er hovedobjektet for rettsstiftelsen. Fordi en utvinningstillatelse er en offentlig tillatelse og ikke er et formuesgode i tradisjonell formuerettslig forstand, oppstår det spørsmål om hvilke verdier som er forbundet med utvinningstillatelsen som rettsposisjon. Samtidig knytter det seg spørsmål til hvor langt det er adgang til å disponere over pantet, og under hvilke forutsetninger. Disse problemstillingene vil jeg behandle i avhandlingens kapittel 5.

Panterettens omfang er nærmere regulert i § 7-3 første til fjerde ledd. Bestemmelsen lyder slik:

«[v]ed pantsettelse av hele tillatelser etter § 7-2 omfatter panteretten de rettighetene som til enhver tid følger av tillatelsen og pantsetterens øvrige rettigheter knyttet til virksomhet som utøves i henhold til tillatelsen.

Panteretten omfatter ikke rettigheter i innretninger som er registrert i et annet realregister, eller rettigheter i innretninger plassert på land eller sjøgrunn som er undergitt privat eiendomsrett.

Panteretten omfatter heller ikke rettigheter i flyttbare anleggsmaskiner som kan pantsettes etter panteloven § 3-8, eller rettigheter i annet løsøre som kan registreres i et annet realregister. Reglene i panteloven §§ 3-4 og 3-7 gjelder tilsvarende så langt de passer.

Ved pantsettelse av en andel i en tillatelse etter § 7-2, omfatter panteretten pantsetterens ideelle andel av den formuesmassen som til enhver tid er knyttet til tillatelsen og pantsetterens øvrige rettigheter knyttet til virksomhet som utøves i henhold til tillatelsen».

Paragraf 7-3 regulerer to former for pant: Pant i en *hel* tillatelse, og pant i en *andel* av en tillatelse. Hovedregelen fremgår av bestemmelsens første ledd, som angir omfanget av panteretten ved pantsettelse av en hel tillatelse. Det er her tale om et kompleks av rettigheter med en nær tilknytning til utvinningstillatelsen, herunder de rettighetene «som til enhver tid følger av tillatelsen» og pantsetterens «øvrige rettigheter knyttet til virksomhet som utøves i henhold til tillatelsen». Ordlyden «til enhver tid» gir anvisning på at det er tale om pant i et tingsinnbegrep.⁸ I annet og tredje ledd er det så gjort unntak fra hovedregelen i første ledd, ved at det er oppregnet konkrete rettigheter som ikke inngår i pantet. Fjerde ledd skiller seg rettslig fra bestemmelsen for øvrig, ved at den som nevnt regulerer

⁷ Selv om ordlyden bestemmer at det er en «tillatelse» som kan pantsettes, er det her tale om en utvinningstillatelse, jf. § 7-1.

⁸ Se kapittel 2.2 om tingsinnbegrepspant.

panterettens omfang ved pantsettelse av en andel i en tillatelse. Bestemmelsen fremstår i sin helhet som rimelig uklar, og tolkningen av denne står derfor sentralt i avhandlingen. Dette vil jeg behandle i kapittel 6.

Siktemålet med avhandlingen er å bidra til en avklaring av panterettens innhold og omfang etter gjeldende rett. Fordi man etter havbunnsmineralloven i utgangspunktet etablerer pant i en konsesjon, skiller den seg fra den alminnelige panteretten etter panteloven på en rekke punkter.⁹ Problemstillingen har derfor berøringsfelt mot en rekke rettslig relevante og uavklarte spørsmål som rammene av avhandlingen ikke tillater å ta opp. Jeg vil derfor løpende reise spørsmål ved forhold der jeg mener løsningen fremstår som usikker, men som det i denne sammenhengen ikke vil være mulig å behandle. Jeg skal altså ikke gi en uttømmende behandling av pantereguleringen i havbunnsmineralloven, men vil konsentrere meg om de problemstillingene som etter mitt skjønn er mest sentrale når det gjelder innholdet i og omfanget av de aktuelle bestemmelsene §§ 7-2 og 7-3.

1.2 Nærmere om forskningsbehovet

Avhandlingens hovedproblemstilling reiser en rekke delspørsmål. For det første er pantereguleringen i havbunnsmineralloven som nevnt omsluttet av et konsesjonssystem. Dette henger sammen med at det i utgangspunktet er utvinningstillatelsen som er det sentrale sikkerhetsobjektet. Jeg skal ikke gå inn i enkelthetene om konsesjonssystemet her, disse vil jeg komme tilbake til i kapittel 3. Poenget er i denne sammenhengen at en forståelse av det konsesjonspolitiske rammeverket er en nødvendig forutsetning for behandlingen av avhandlingens problemstilling. Konsesjonssystemet virker ikke bare inn på innholdet i panteretten ved at det er utvinningstillatelsen det i utgangspunktet etableres pant i, jf. § 7-2. Det virker også bestemmende for panterettens omfang, jf. § 7-3.

Etter petroleumsloven § 3-3 fjerde ledd kan det settes som vilkår for tildelingen av en utvinningstillatelse at den tildeles flere i et interessentskap. Konsesjonspraksisen etter petroleumsloven er at dette gjøres uten unntak.¹⁰ Dette får den følgen at hjemmelsgrunnlaget for panterettens omfang normalt er petroleumsloven § 6-3 fjerde ledd, slik at innholdet i panterettens omfang ved pantsettelse av en hel tillatelse aldri har kommet på spissen. Etter havbunnsmineralloven er det imidlertid usikkert hvilken konsesjonspraksis som skal legges til grunn.¹¹ Fordi havbunnsmineralloven åpner for alternative ordninger, må innholdet i § 7-3 derfor klarlegges i sin helhet.¹²

I tilknytning til pantereguleringen, er det i spesialmerkene til havbunnsmineralloven §§ 7-1 til 7-4 som nevnt henvisning til de tilsvarende bestemmelsene i petroleumsloven med tilhørende forarbeider.¹³ Petroleumslovens forarbeider etterlater imidlertid flere spørsmål enn svar, hvilket hovedsakelig skyldes en endring av petroleumsloven i 1996. Pantereguleringen ble forsøkt forenklet ved at den i realiteten ble gjort til et tingsinnbegrepspant, men fikk i stedet den virkningen at bestemmelsen ble stående igjen med et uklart innhold. Uklarheten skyldes ikke bare lovens ordlyd, men også at uttalelsene i forarbeidene refererer seg til forhold som ikke lenger er gjeldende rett. For havbunnsmineralloven får

⁹ Lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (panteloven).

¹⁰ Se standard utvinningstillatelse for petroleumsvirksomhet punkt 6, hvor det står at en rettighetshaver skal «innen 30 dager etter tildeling av utvinningstillatelsen inngå vedlagte: Vedlegg A: Samarbeidsavtale». https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/oed/lover_regler/reglement/konsesjonsverk/id748087/

¹¹ Prop.106 L (2017-2018) s. 66.

¹² Se havbunnsmineralloven § 4-13 første til tredje ledd. Denne bestemmelsen vil jeg se nærmere på i kapittel 3.1.4.

¹³ Prop.106 L (2017-2018) s. 68-69.

det den konsekvens at det er vanskelig å fastslå hva som er det egentlige innholdet i panterettens omfang. Dette vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 6.

Av grunner som nevnt i punkt 1.1, er det viktig at pantereglene i havbunnsmineralloven ses i sammenheng med pantelovens bestemmelser.¹⁴ Videre fremgår det av panteloven § 3-3 (1) at realregistrerbart løsøre «som kan registreres i et realregister, og tilbehør til slik løsøre, kan pantsettes og får rettsvern ved registrering i vedkommende register». I panteloven § 1-1 (4) er det angitt hva som er for realregister å regne. Reglene om registrering i skipsregisteret underlagt sjøloven er mest praktisk i relasjon til havbunnsmineralindustrien, slik at havbunnsminerallovens regler om pant også må ses i sammenheng med sjølovens regler om pant.¹⁵ Også reglene om registrering i tinglysingsloven vil kunne støte an mot reglene i havbunnsmineralloven.¹⁶ Spørsmålet om innholdet i og omfanget av panteretten etter havbunnsmineralloven, må derfor ses i sammenheng med samspillet på tvers av regelverket. Dette forholdet synes det enda ikke å ha vært tatt høyde for da pantereguleringen ble inntatt i havbunnsmineralloven. Dette vil jeg komme tilbake til også i kapittel 6.

Innholdet i og omfanget av panteretten i havbunnsmineralloven har ikke tidligere vært gjenstand for rettslig analyse.¹⁷ Dersom det nå åpnes for dyphavsvirkosomhet i Norskehavet og Grønlandshavet, er det særlig to grunner til at en klargjøring av innholdet i og omfanget av panteretten er viktig.

For det første er norsk panterett underlagt et legalitetsprinsipp, jf. panteloven § 1-2 (2). Jeg nøyer meg i denne sammenhengen med å forklare at legalitetsprinsippet i realiteten begrenser den alminnelige avtalefriheten ved etablering av panteretter, ved at den oppstiller materielle begrensninger for på hvilken måte, og hvilke formuesgoder det kan stiftes gyldig pant i. En ugyldig stiftet panterett vil ikke bare være ugyldig mellom partene innbyrdes, men også overfor tredjemenn.¹⁸ Det er derfor viktig med klare forutsigbare regler, slik at partene med sikkerhet vet hvilke formuesgoder det etter havbunnsmineralloven kan stiftes gyldig pant i.

Videre er en panterett definert som en «særrett til å søke dekning for et krav (pantekravet) i ett eller flere bestemte formuesgoder (pantet).», jf. panteloven § 1-1 (1). For at en slik særrett skal ha verdi, må den beskyttes mot andre som pretenderer å ha rettigheter i det samme formuesgodet. En avtalt rettsposisjon i et formuesgode vil være gyldig mellom partene, men kunne være utsatt for ekstinksjon fra tredjemenn dersom det ikke etableres rettsvern. Ettersom de alminnelige reglene om registrering og pant i panteloven må stå tilbake for spesiallovgivningen jf. panteloven § 1-2 (3), kan det oppstå vanskelige tolkningsproblemer ved uforenelige rettigheter i ett og samme formuesgode. Det er derfor viktig at forholdet mellom havbunnsmineralloven og annen pantelovgivning er tilstrekkelig klarlagt, slik at partene med sikkerhet kan beskytte sine rettslige disposisjoner.

Klare rettsregler er nødvendige for omsetningslivets sikkerhet. Fordi leting etter og utvinning av mineraler skal skje i regi av kommersielle aktører, er dette et hensyn som står helt sentralt når det nå skal legges til rette for finansiering av en mulig ny fremtidsnæring.¹⁹ Av grunner jeg har gjennomgått er det derfor et behov for en grundig analyse av innholdet i og omfanget av panteretten etter havbunnsmineralloven de lege lata. Og av grunner jeg vil komme nærmere inn på i det videre, er behovet særlig aktuelt akkurat nå.

¹⁴ Lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (panteloven).

¹⁵ Lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven).

¹⁶ Lov 07. juni 1935 nr. 2 om tinglysning (tinglysingsloven).

¹⁷ Thor Falkanger har skrevet Lovkommentar til Havbunnsmineralloven i Juridika. Kommentarene til §§ 7-2 og 7-3 er imidlertid svært kortfattet.

¹⁸ Jens Edvin A. Skoghøy, *Panterett*, Oslo: Universitetsforlaget 2014 s. 33.

¹⁹ Meld. St. 25 (2022-2023) s. 33.

1.3 Havbunnsmineraler – et nytt norsk industrieventyr?

Som en felles innsats frem mot 2030, stadfester Parisavtalen at alle verdens land skal arbeide mot et mål om å begrense den globale temperaturstigningen til 1,5 grader. Parisavtalen er en folkerettslig bindende avtale, som Norge har sluttet seg til. I tråd med FNs 17 bærekraftsmål, er den norske politiske målsettingen at utslippene skal reduseres med opp mot 55 prosent innen 2030.²⁰ Behovet for rask reduksjon i utslipp av klimagasser er derfor avgjørende i den globale og den nasjonale dugnaden, og utvikling av grønne energikilder står sentralt i omstillingen til et lavutslippssamfunn.²¹

Grønn energiteknologi har et større metallbehov enn fossilbasert energiteknologi, hvor typisk produksjon av en elbil krever seks ganger så stor mineraltilførsel enn som produksjon av en konvensjonell fossildrevet bil.²² Videre er mineraler som litium, kobolt og nikkel avgjørende komponenter for å gi bilbatterier større ytelse, lang levetid og høyere energitetthet, mens kobber og aluminium brukes til transport av strøm. Sjeldne jordelementer brukes til produksjon av magneter til bruk i vindturbiner og elbiler.²³ Det grønne skiftet vil følgelig føre til en økning i den globale etterspørselen etter metalliske mineraler. Og selv om resirkulering og gjenbruk av metaller vil kunne bidra til å møte deler av det forventede behovet, vil ikke en intensivering av dagens gjenvinningsgrad være tilstrekkelig. Ifølge rapporter fra blant annet Verdensbanken, er en *økt forsyning* av metaller helt avgjørende for å kunne nå Parisavtalens mål.²⁴

Verdensbanken anslår at elektrifisering og satsning på fornybar energiproduksjon vil lede til en økning i etterspørsel med 420 prosent av bare grafitt og litium dersom verdenssamfunnet skal begrense den globale oppvarmingen til under 2 grader innen 2050.²⁵ Verdensbankens estimat tilsier en total etterspørsel på over 3 milliarder tonn metalliske mineraler til produksjon av metallintensiv teknologi.²⁶ International Energy Agency (IEA) estimerer i sin rapport at Parisavtalens målsetting vil føre til en firedobling i den totale etterspørselen av mineraler innen 2040, med 40 % økning i etterspørsel etter kobber og sjeldne jordarter, 60-70 % økning etter nikkel og kobolt, og over 90 % etter litium.²⁷ En raskere energiomstilling for å nå netto null innen 2050 vil kreve seks ganger så stor mineraltilførsel i 2040 sammenlignet med i dag.

²⁰ Regjeringen, klimaendringer og norsk klimapolitikk [https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/innsiktsartikler-klima-miljo/klimaendringer-og-norsk-klimapolitikk/id2636812/\(lest 26. april 2023\)](https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/innsiktsartikler-klima-miljo/klimaendringer-og-norsk-klimapolitikk/id2636812/(lest%2026.april%202023)).

²¹ Miljødirektoratet, spesialrapport om 1,5 graders global oppvarming [https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/fns-klimapanel-ipcc/dette-sier-fns-klimapanel/spesialrapporter-fra-klimapanelet/spesialrapporten-om-1-5-grader/\(lest 26. april 2023\)](https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/fns-klimapanel-ipcc/dette-sier-fns-klimapanel/spesialrapporter-fra-klimapanelet/spesialrapporten-om-1-5-grader/(lest%2026.april%202023)).

²² International Energy Agency World Energy «The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions» Outlook Special Report, (2021) s. 28.

²³ International Energy Agency World Energy «The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions» Outlook Special Report, (2021) s. 28.

²⁴ World Bank Group «Minerals for Climate Action: The mineral intensity of the clean energy transition» Climate-smart mining facility. K. Hund, D. La Porta, T.P. Fabregas og J. Drexhage. World Bank Group, (2020) s. 14.

²⁵ World Bank Group «Minerals for Climate Action: The mineral intensity of the clean energy transition» Climate-smart mining facility. K. Hund, D. La Porta, T.P. Fabregas og J. Drexhage. World Bank Group, (2020) s. 12.

²⁶ World Bank Group «Minerals for Climate Action: The mineral intensity of the clean energy transition» Climate-smart mining facility. K. Hund, D. La Porta, T.P. Fabregas og J. Drexhage. World Bank Group, (2020) s. 11.

²⁷ International Energy Agency World Energy «The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions» Outlook Special Report, (2021) s. 8.

Omkring 71 % av jordens overflate er dekket av hav, og på havbunnen finnes disse metalliske mineralene vi trenger til produksjon av fornybar energi.²⁸ Det har lenge vært kjent at det finnes mineralforekomster på havbunnen i Norskehavet og Grønlandshavet. Universitetet i Bergen gjorde de første funnene av sulfidforekomster for 20 år siden.²⁹ Det har siden den gang vært gjennomført flere feltarbeid i regi av ulike forskningsinitiativ, og Oljedirektoratet har de senere årene vært på flere letetokter.³⁰ Forskningsarbeidet har ført til påviste forekomster av en rekke hydrotermale systemer med varierende innhold av metaller, og enkelte av disse metallene er av stor økonomisk interesse.³¹

På grunn av det høye ressurspotensialet på norsk sokkel, startet norske myndigheter i 2017 arbeidet med å åpne for mineralvirksomhet. Utredningsområdet ligger i et område mellom Jan Mayen og Svalbard sørøst for Jan Mayen, og utgjør omlag 592 500 kvadratkilometer med havdyp fra 100-4000 meter.³² Dette er områder som også faller inn under de helhetlige forvaltningsplanene for norske havområder.³³ Data fra Oljedirektoratet viser positive funn av sulfider på den midtatlantiske ryggen nordøst fra Jan Mayen til Framstredet mellom Svalbard og Grønland (Mohnsryggen), og forekomst av tykke manganskorper på brattskrentene av Jan-Mayen-ryggen og Vøringsutstikkeren.³⁴ Kjemiske analyser viser høyt innhold av kobber, sink, kobolt og sjeldne jordarter. Dette er metaller som er sentrale i produksjon av grønn teknologi.³⁵ Av de metallene som inngår i Oljedirektoratets ressursvurdering, er blant annet mangan, kobber, kobolt og sjeldne jordarter å finne på Europakommisjonens oversikt over kritiske mineraler.³⁶ Oljedirektoratets siste ressursestimat tilsier at det på norsk sokkel blant annet ligger 185 millioner tonn mangan, 38 millioner tonn kobber og 45 millioner tonn sink.³⁷

Mulighetene for kommersiell lønnsom utvinning er imidlertid i begrenset grad kartlagt. Kommersiell utvinning av dyphavsmineraler forutsetter at drivverdige forekomster påvises, hvilket krever tilstrekkelig konsentrasjon av mineraler.³⁸ Forsknings samarbeidet mellom Oljedirektoratet og Universitetet i Bergen indikerer imidlertid et betydelig potensial for utvinning av økonomisk interessante metaller.³⁹ Rystad Energi skisserer en mulig årlig inntekt på rundt 20 milliarder USD frem mot 2050. Til sammenligning var den årlige inntekten fra olje og gassnæringen rundt 120 milliarder USD i 2008, og 61 milliarder i 2019.⁴⁰

²⁸ Steinar Løve Ellefmo og Fredrik Søreide, mfl., *Quantifying the Unknown, Marine Mineral Resource Potential of the Norwegian Extended Continental Shelf*, Cappelen Damm Akademisk / NOASP 2019 s. 11.

²⁹ Se Meld. St. 36 (2020-2021) Energi til arbeid – langsiktig verdiskaping fra norske energiressurser s. 122-123, og Steinar Løve Ellefmo, og Fredrik Søreide mfl., *Quantifying the Unknown, Marine Mineral Resource Potential of the Norwegian Extended Continental Shelf*, Cappelen Damm Akademisk / NOASP 2019 s. 20. Ressurspotensialet ble i 2014 på tross av begrenset teknologi- og datagrunnlag ansett som betydelig, og forskningsgruppen konkluderte den gang med at det var 5 % sannsynlig at ressursgrunnlaget kunne beløpe seg til 2000 milliarder kroner brutto.

³⁰ Oljedirektoratet, Ressursvurdering havbunnsmineraler, 27. januar 2023 s. 1.

³¹ Oljedirektoratet, Ressursrapport leting 2020 s. 76.

³² Se vedlagt figur 1. for kart over utredningsområdet.

³³ Meld. St. 20 (2019-2020) Helhetlige forvaltningsplaner for de norske havområdene – Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, Norskehavet, og Nordsjøen og Skagerrak.

³⁴ Høring - Forslag til lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen 10. mai 2017 s. 23.

³⁵ Oljedirektoratet, [https://www.npd.no/fakta/havbunnsmineraler/\(lest 18.april 2023\)](https://www.npd.no/fakta/havbunnsmineraler/(lest 18.april 2023)).

³⁶ Meld. St. 25 (2022-2023) s. 21.

³⁷ Meld. St. 25 (2022-2023) s. 24.

³⁸ At en forekomst er drivverdig betyr at den drives med overskudd.

³⁹ Oljedirektoratet, Ressursvurdering havbunnsmineraler 27. januar 2023 s. 75 flg.

⁴⁰ Rystad Energy, Marine Minerals, Norwegian Value Creation Potential, Report 20th November 2020 s. 42.

Mineralutvinning kan bli et nytt norsk industrieventyr, og leting etter og utvinning av dyphavsmineraler er en uttalt politisk målsetting.⁴¹ I oktober 2022 ble konsekvensutredningsrapporten lagt ut til offentlig høring,⁴² og januar 2023 fremla Oljedirektoratet en ressursvurderingsrapport utarbeidet på oppdrag for Olje- og energidepartementet.⁴³ På bakgrunn av dette fremmet regjeringen i juni 2023 forslag om å åpne deler av norsk sokkel for mineralvirksomhet.⁴⁴ Forslaget kan lede til at det blir utlyst områder på norsk sokkel allerede i 2023 eller 2024, og med en satsning på utvinning av dyphavsmineraler vil Norge være ett av de første landene i verden som iverksetter mineralindustri på havbunnen i kommersiell skala. Norge er godt posisjonert for en slik omstilling, med store sokkelområder og lang erfaring med ressursforvaltning og høyteknologiske miljøer innen offshore industri. Det er rett nok store krefter i sving mot en åpning av norsk sokkel,⁴⁵ likevel slik at regelverket må være tilstrekkelig på plass dersom utvinning av mineraler nå skulle bli en realitet.

En satsning på dyphavsmineraler forutsetter en utbredt teknologisk og geologisk kompetanse, samt et betydelig finansieringsbehov. Utbygging av kontinentalsokkelen vil uavhengig av verdigrunnlaget være kapitalintensivt, og særlig i etableringsfasen trolig kreve adskillige milliarder i investeringer. Rystad har regnet på et produksjonskonsept som krever 780 millioner dollar i investeringskostnader bare for flytende produksjonsenheter.⁴⁶ Lånebehovet vil følgelig være stort, og flere av aktørene vil trolig måtte hente kapital gjennom en kombinasjon av banklån og andre finansieringsvirkemidler. Det kreves derfor et forutsigbart og helhetlig rammeverk, som legger til rette for og stimulerer til investeringsvilje hos de private næringsaktørene.

1.4 Avgrensninger

Avhandlingens tema er som antydning i utvinningstillatelser etter havbunnsmineralloven. Dette er et stort tema med berøringsfelt mot flere relevante og uavklarte rettslige problemstillinger. Det er derfor nødvendig å foreta en positiv avgrensning av oppgaven. Hensikten med dette kapitlet er ikke å gi en uttømmende disposisjon over alle relevante problemstillinger som vil kunne oppstå knyttet til denne tematikken. Formålet er å gi en oversikt over noen av de problemstillingene som jeg mener det er viktig å være klar over, men som rammene av oppgaven ikke tillater drøftet.

Etter havbunnsminerallovens system om registrering og pant, er det i utgangspunktet utvinningstillatelsen som registreres og følger Havbunnsmineralregisterets system, jf. § 7-1 jf. § 7-2.⁴⁷ Departementet kan imidlertid gi forskrift om at registeret også skal omfatte tillatelser etter § 4-7. Dette er særskilte tillatelser for anlegg og drift av innretninger som ikke følger av en allerede godkjent plan

⁴¹ Meld. St. 36 (2020-2021) s. 125.

⁴² Høring - Konsekvensutredning for mineralvirksomhet på norsk kontinentalsokkel og utkast til beslutning om åpning av område, del av åpningsprosessen etter Lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven), 27. oktober 2022.

⁴³ Oljedirektoratet, Ressursvurdering havbunnsmineraler 27. januar 2023.

⁴⁴ Meld. St. 25 (2022-2023) Mineralverksemd på norsk kontinentalsokkel – åpning av areal og strategi for forvaltning av ressursane. Se kart over det området regjeringen foreslår å åpne, s. 76. Området som er foreslått åpnet er på 281 200 kvadratkilometer, og 53 prosent mindre enn utredningsområdet.

⁴⁵ Se rapport fra SINTEF, The Future is Circular – Circular Economy and Critical Minerals for the Green Transition, Moana Simas, Fabian Aponte and Kirsten Wiebe, (2022). <https://sintef.brage.unit.no/sintef-xmlui/bitstream/handle/11250/3032049/CircularEconomyAndCriticalMineralsReport.pdf?sequence=7&isAllowed=y>

⁴⁶ Rystad Energy, Marine Minerals, Norwegian Value Creation Potential, Report 20th November 2020 s. 35.

⁴⁷ Havbunnsmineralregisteret er enda ikke opprettet.

for utvinning. Slike tillatelser faller utenfor omfanget av handlingens tema, og vil derfor ikke bli behandlet.

Videre tar oppgaven for seg frivillig stiftet avtalepant. Dette betyr at legalpant og utleggspant ikke vil bli behandlet. Fordi avhandlingens problemstilling omhandler spørsmål som oppstår på sikringsstadiet, avgrenses det også mot reglene om inndrivelse av de pantesikrede fordringene. Det er likevel naturlig å si noe helt generelt om kreditors adgang til å realisere pantet, fordi det er dekningsprivilegiet som i praksis gir panteretten verdi. For kreditorbeslag er det imidlertid viktig å være oppmerksom på § 7-4 annet ledd in fine. Her er det sagt at en panterett ikke kan være «gjenstand for utlegg, arrest eller gjeldsforhandling eller inngå i panthaverens konkursbo» uten departementets «samtykke».

Videre avgrenses det av hensyn til avhandlingens omfang mot eventuelle konsekvenser ved bortfall av panterettigheter ved tilbakekall eller oppgivelse av en tillatelse eller av en andel i denne, jf. § 7-4 første ledd. Bortfall vil også kunne skje dersom det gjøres funn av petroleum i et område som omfattes av utvinningstillatelsen, jf. § 4-9 annet ledd, eller dersom vilkårene i § 9-9 første ledd bokstav a-e er innfridd.

Panteretten hviler videre som nevnt på et konsesjonspolitisk system. Fordi en konsesjon er et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b, kan det i prinsippet være gjenstand for omgjøring til skade for den begunstigende selv om regelverket ligger fast, jf. forvaltningsloven § 35 siste ledd. I forholdet til myndighetene vil det derfor også kunne oppstå en rekke uavklarte spørsmål knyttet til vern mot etterfølgende inngrep i rettigheter som er beskyttet av grunnloven § 97 og EMK P1-1. Slike spørsmål relatert til virkninger for panteretten vil det være for omfattende å gå inn på, og behandles derfor ikke nærmere.

I havbunnsmineralloven kapittel 5 er det gitt regler om avslutning av virksomhet og opprydningsplikt. Avhandlingen avgrenses i sin helhet mot denne delen av et prosjekt ettersom konsentrasjonen ligger i kapittel 4 og reglene om etablering av pant. I §§ 5-5 og 5-6 er det imidlertid bestemmelser det er verdt å være oppmerksom på i en panterettslig sammenheng. Paragraf 5-5 første ledd første punktum bestemmer at dersom staten krever en innretning fjernet, «bortfaller de heftelser som hviler på den». Det samme gjelder når «staten overtar innretningen i henhold til § 5-6», men da skal «bruksrettigheter stiftet med departementets samtykke likevel bestå», jf. annet punktum. I § 5-6 er det så gitt bestemmelser om statlig overtakelse av faste innretninger når tillatelsen «utløper, oppgis, eller tilbakekalles» eller når bruken av slike innretninger «opphører endelig».

Utvinningstillatelsene er videre avgrenset til et bestemt geografisk område. Det kan likevel oppstå problemstillinger tilknyttet jurisdiksjon. Oppgavens omfang tillater ikke at jeg drøfter problemstillinger knyttet til dette. Det avgrenses også mot eventuelle problemstillinger med berøringsfelt mot FNs Havrettskonvensjon. Havrettskonvensjonen art. 77 gir kyststaten suverene rettigheter over kontinentalsokkelen for det formål å undersøke eller utnytte havbunnsmineraler. Utredningsområdene i Norskehavet og Grønlandshavet ligger innenfor kontinentalsokkelens yttergrense slik det er nærmere definert i havbunnsmineralloven § 1-3, men det vil likevel kunne oppstå jurisdiksjonsspørsmål i grensene mot Det internasjonale havbunnsområdet jf. Havrettskonvensjonen art. 156. I disse områdene er utnyttelse av mineralressursene regulert av Den internasjonale havbunnsmyndigheten (ISA).

For virksomhet på norsk kontinentalsokkel vil det dessuten kunne være nødvendig å innhente tillatelser etter annen lovgivning i tilknytning til utvinningstillatel-

sen.⁴⁸ Dette vil også bli for omfattende å gå inn på, og det gjøres derfor også avgrensninger mot forholdet til annen nasjonal lovgivning.

Pant er som nevnt et sikkerhetsarrangement som virker kredittskapende. Det finnes imidlertid en rekke andre regulatoriske virkemidler som også kan tenkes å bidra til økt investeringsvilje ved etablering av en dyphavsindustri, herunder nivå og system for skattelegging av private aktører. Eventuelle problemstillinger tilknyttet fiskale forhold og grunnrenteskatt faller også utenfor omfanget i oppgaven.

1.5 Videre fremstilling

Denne avhandlingen er delt inn i fire deler. I del I, har jeg i kapittel 1 gjort rede for avhandlingens problemstilling, temaets aktualitet og avgrensninger, før jeg i kapittel 2 vil gjøre rede for noen panterettslige utgangspunkter, avhandlingens rettskilder og den metodiske tilnærmingen som anlegges for å svare på problemstillingen.

Hoveddelen har jeg videre delt inn i tre deler, hvor del II består av kapittel 3 og 4. I kapittel 3 vil jeg presentere hovedtrekkene i konsesjonssystemet i den utstrekning det er nødvendig for forståelsen av hovedproblemstillingen. Som hovedproblemstillingen antyder, er siktemålet å analysere innholdet i og omfanget av panteretten etter havbunnsmineralloven. Fordi sikringsobjektet nettopp er utvinningstillatelsen jf. § 7-2, får konsesjonsformen betydning for hjemmelsgrunnlaget i § 7-3. Dette må det derfor redegjøres for før hovedproblemstillingen kan behandles i det videre. Jeg vil vende tilbake til dette kapittelet under behandlingen i kapittel 5.

I kapittel 4 vil jeg så ta for meg den historiske utviklingen av pantereguleringen i petroleumsløven og havbunnsmineralloven. En slik sammenstilling har etter min kunnskap ikke tidligere vært gitt. Gjennomgangen er derfor ikke bare interessant i seg selv, men også nødvendig for en dypere forståelse av innholdet i havbunnsmineralloven kapittel 7. Gjennomgangen viser at fremveksten av pantereguleringen gjennom tiden har vært gjennomtenkt, og forsøkt tilpasset panterettsinstituttet som helhet og de panterettslige ideologiene som ligger til grunn i norsk rett.

Avhandlingens del III består av kapittel 5 og 6, som utgjør avhandlingens rettsdogmatiske tyngdepunkt. I kapittel 5 vil jeg foreta en nærmere analyse av innholdet i § 7-2, og utvinningstillatelsen som sikringsobjekt. I kapittel 6 vil jeg så problematisere omfanget av panteretten gjennom en analyse av havbunnsmineralloven § 7-3. Jeg vil først analysere omfanget av panteretten i en utvinningstillatelse der rettighetshaver er én enkelt deltaker. Derne vil jeg ta for meg omfanget av panteretten der det er flere deltakere i en rettighetshavergruppe.

Endelig består avhandlingens siste hoveddel IV av et avsluttende kapittel 7. I dette kapittelet vil jeg foreta en sammenfatning av funn de lege lata, før jeg med bakgrunn i det forutgående vil diskutere utvalgte problemstillinger.

---

⁴⁸ Annet regelverk kan være helt eller delvis sammenfallende med havbunnsminerallovens bestemmelser, herunder lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven), lov 6. juni 2008 nr. 37 om forvaltning av viltlevande marine ressurser (havressurslova), lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger om avfall (forurensningsloven), lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven), lov 19. juni 2009 nr. 101 om erverv og utvinning av mineralressurser (mineralloven), mv.

Del I

2. Rettskildebildet og metodiske betraktninger

2.1 Kort om havbunnsminerallovens historiske bakgrunn, virkeområde og formål

Kommersiell undersøkelse og utvinning av mineraler på norsk sokkel var tidligere regulert i kontinentalsokkelloven fra 1963.⁴⁹ Loven tok opprinnelig sikte på å regulere petroleumsressursene, men da dette i 1985 ble særskilt regulert i petroleumsloven, ble kontinentalsokkelloven en lov om andre naturressurser enn petroleum. Kontinentalsokkelloven § 2 slo den gang fast at retten til undersjøiske naturforekomster lå til staten, men at det kunne gis tillatelser etter bestemte vilkår til å «undersøke eller utnytte naturforekomstene» jf. § 2 annet ledd. Kontinentalsokkelloven inneholdt ikke egne saksbehandlingsregler, og de nærmere regler om behandling av søknad om undersøkelser var fastsatt i forskrift.⁵⁰

Aktivitetene tilknyttet undersøkelse og utvinning av mineraler var den gang begrenset til mindre uttak av grus, sand og leire. Etter at studier førte til positive funn av kritiske dyphavsmineraler på norsk kontinentalsokkel, ledet en forventet økt interesse til at gjeldende regelverk ble vurdert som utilstrekkelig.⁵¹ I 2017 sendte Olje- og energidepartementet derfor lovforslag om forvaltning av marine mineraler på norsk kontinentalsokkel på høring.⁵² Solberg-regjeringen la så frem forslag til ny lov i 2018, og 1. juli 2019 ble havbunnsmineralloven vedtatt.⁵³

Satsningen på dyphavsminealer ble så videreført av Støre-regjeringen, og fremmet i Meld. St. 36 (2020-2021) «Energi til arbeid – langsiktig verdiskapning fra norske energiresurser» som en del av regjeringens politikk for langsiktig verdiskapning. Rapporten fremhever blant annet at regjeringen skal legge til rette for undersøkelser etter og utvinning av mineraler på havbunnen. For å kunne muliggjøre dette, skal regjeringen derfor arbeide for å få frem det kunnskaps- og ressursgrunnlaget som kreves for mineralutvinning på kontinentalsokkelen.⁵⁴

I 2020 ble forarbeidet med åpningsprosessen iverksatt, og i 2021 ble program for konsekvensutredning fastsatt. Forvaltningsansvaret ble tildelt Olje- og energidepartementet, og i statsbudsjettet for 2021 ble det bevilget 30 millioner kroner til en videre kartlegging av dypvannsmineraler.⁵⁵ I juni 2023 ble som nevnt forslag om åpning av norsk sokkel sendt fra regjeringen ved Olje- og energidepartementet til Stortinget for behandling, se Meld. St. 25 (2022-2023) «Mineralverksemd på norsk kontinentalsokkel – åpning av areal og strategi for forvaltning av ressursane».

⁴⁹ Lov 21. juni 1963 nr. 12 om vitenskapelig utforskning og undersøkelse etter og utnyttelse av andre undersjøiske naturforekomster enn petroleumsforekomster (kontinentalsokkelloven).

⁵⁰ Forskrift (midlertidig) 12. juni 1970 nr. 3 for undersøkelse etter visse andre undersjøiske naturforekomster enn petroleum på den norske kontinentalsokkel mv. (1970-forskriften).

⁵¹ Se mer om dette i kapittel 1.3.

⁵² Se Prop. 106 L (2017-2018) og Innst. 150 L (2019-2019).

⁵³ Se forskrift 22. mars 2019 nr. 264, om Ikraftsetting av lov 22. mars 2019 nr. 7 om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven) og Lovvedtak 39 (2018-2019) Lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven). Lov 21. juni 1963 nr. 12 er nå omgjort til lov om vitenskapelig utforskning og undersøkelse etter og utnyttelse av andre undersjøiske naturforekomster enn petroleumsforekomster og mineralforekomster (kontinentalsokkelloven).

⁵⁴ Meld. St. 36 (2020-2021) s. 83.

⁵⁵ 30 millioner til kartlegging av havbunnsmineraler [https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/oed/pressemeldinger/2020/30-millioner-til-kartlegging-av-havbunnsmineraler/id2769028/\(lest 23. april 2023\)](https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/oed/pressemeldinger/2020/30-millioner-til-kartlegging-av-havbunnsmineraler/id2769028/(lest%2023.april%202023)).

Havbunnsminerallovens saklige virkeområde er avgrenset til «virksomhet knyttet til undersøkelse og utvinning av mineralforekomster på havbunnen og grunnen under denne», jf. havbunnsmineralloven § 1-2 første ledd. Lovens geografiske virkeområde er avgrenset til å gjelde for mineralforekomster i Norges «indre farvann, Norges sjøterritorium og på norsk kontinentalsokkel», jf. § 1-3 første ledd. Loven avgrenses mot «den delen av sjøen som er undergitt privat eiendomsrett», jf. § 1-3 annet ledd tredje punktum. Innenfor dette området gjelder mineralloven, jf. mineralloven § 4.⁵⁶

Havbunnsmineralloven er en forvaltningsrettslig særlov, som har til formål å bidra til en samfunnsøkonomisk forvaltning av mineralressursene på norsk kontinentalsokkel.⁵⁷ Et slikt ansvar følger av Grunnloven § 19, som grunnlovsfester at «Kongen våker over at statens eiendommer og regalier anvendes og bestyres på den av Stortinget bestemte og for samfunnet nyttigste måte». I havbunnsmineralloven er plikten nedfelt i § 1-1, hvor det er sagt at denne loven skal:

«[l]egge til rette for undersøkelse og utvinning av mineralforekomster på kontinentalsokkelen i samsvar med samfunnsmessige målsettinger, slik at hensynet til verdiskaping, miljø, sikkerhet ved virksomheten, øvrig næringsvirksomhet og andre interesser blir ivaretatt.»

Loven fastsetter betingelser og rammer for blant annet tildeling av undersøkelses- og utvinningstillatelser av dyphavsmineraler, hvor den oppstiller et rammeverk fundert på et prinsipp om statlig styring av og kontroll med naturressursene gjennom et konsesjonssystem. Konsesjonssystemet er både et regulatorisk verktøy som benyttes for å fremme offentlige formål, samtidig som det utgjør det rettslige grunnlaget for private virksomheters økonomiske aktiviteter tilknyttet utnyttelse av naturressursene.⁵⁸

Konsesjonssystemet bygger på utgangspunktet om at eiendomsretten til mineralforekomstene ligger til den norske stat, jf. havbunnsmineralloven § 1-4 første ledd. Utnyttelsen av naturressursene bør derfor ikke overlates til enkeltpersoner uten at en rimelig andel av overskuddet tilfaller samfunnsfellesskapet.⁵⁹ Det er likevel en utbredt oppfatning at det ikke vil være rasjonelt at det offentlige står for virksomheten alene. Konsesjonssystemet tillater på denne måten at private aktører utvinner mineralene som alminnelig næringsvirksomhet, men i offentlighetens interesse. Spenningen mellom myndighetenes reguleringsfrihet og private rettigheter står derfor sentralt. En vesentlig del av styringen skjer gjennom fastsettelse av vilkår, og i forskjellige sammenhenger også gjennom pålegg for hvordan virksomheten skal utføres.⁶⁰ Jeg vil som nevnt behandle konsesjonssystemet i kapittel 3, før jeg i kapittel 4 vil gjøre rede for historikken tilknyttet fremveksten av pantelovgivning i havbunnsmineralloven.

2.2 Noen utgangspunkter om pant og tingsinnbegrep

I panteloven § 1-1 (1) fremgår det at «[m]ed panterett menes en særrett til å søke dekning for et krav (pantekravet) i ett eller flere bestemte formuesgoder (pantet).» Ordlyden «[m]ed panterett menes» peker på at definisjonen er generell, og at den gjelder uansett om hjemmel søkes i panteloven eller annen lovgivning. Ordlyden «krav» sikter til det krav som det kan søkes dekning for i panteobjektet. Dette vil

⁵⁶ Lov av 19. juni 2009 nr. 101 om erverv og utvinning av mineralressurser (mineralloven).

⁵⁷ Prop. 106 L (2017-2018) s. 26.

⁵⁸ Ivar Alvik og Henrik Bjørnebye, Om konsesjoner og konsesjonsrett, *Jussens venner*, 2020, Vol.55 (2), s. 86-89.

⁵⁹ Ivar Alvik og Henrik Bjørnebye, Om konsesjoner og konsesjonsrett, *Jussens venner*, 2020, Vol.55 (2), s. 86.

⁶⁰ Erling Selvig, Konsesjonssystemet i petroleumsvirksomheten, *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1981, Vol.95 (1), s. 25.

i praksis være pengekrav. Dersom man ser på det fra pantsetters side er det mest naturlig å tale om underliggende gjelds- eller skyldforhold, mens fra panthavers side er det mest naturlig å tale om underliggende krav.⁶¹

I begrepet «dekning» ligger det at panthaver skal kunne realisere pantet.⁶² Særretten til dekning må derfor knytte seg til panteobjektet, hvor dekningsretten gir panthaver prosessuelle fordeler ved inndrivelse av pantefordringen. Dekningen må som hovedregel søkes i pantets kapitalverdi, typisk ved at det realiseres i form av salg. Panthaver kan også overta panteobjektet, eller søke dekning i pantets avkastning.⁶³ Oppgaven er imidlertid avgrenset mot fullbyrdsesstadiet, og jeg vil derfor ikke gå videre inn på dette.

Den «særrett» som panteretten representerer, gjør at långiver på nærmere angitte vilkår kan søke dekning i pantet og realisere panteverdien til fortrenghet for, eller med prioritet foran, øvrige kreditorer.⁶⁴ En beskyttet rett gir panthaver følgelig rettsvern overfor andre kravshavere. Særretten kan bare benyttes til dekning av det underliggende skyldforhold, og er på denne måten uløselig knyttet til pantekravet.⁶⁵ Det er særretten som utgjør det dekningsprivilegium som kjenner seg ut ved panteretten og gir den verdi.⁶⁶

En panterett må så knytte seg til ett eller flere «bestemte formuesgoder (pantet).» Begrepet «formuesgoder» gir anvisning på at pantet typisk må ha økonomisk verdi, at det må kunne overdras, og at det må kunne disponeres over ved avtale. Formuesgodet må altså være omsettelig. I dekningsloven § 2-2 er det sagt om uttrykket «formuesgode» at det må kunne «selges, utleies, eller på annen måte omgjøres i penger.» Ordlyden favner ikke bare om fysiske verdier som fast eiendom og løsøre, men også om andre mer abstrakte formuesgoder. Det kan her være tale om offentlige tillatelser til å drive en nærmere angitt virksomhet, og som på grunn av den verdien tillatelsen representerer er gjort til et eget panteobjekt. Etter havbunnsmineralloven § 7-2 er som kjent utvinningstillatelsen gjort til panteobjekt med et innhold jeg skal komme tilbake til i kapittel 5.

I ordlyden «bestemte» ligger at panteobjektet må være konkret angitt. Dette betyr likevel ikke at pantet må være ett enkelt formuesgode, det kan også være en varelagerbeholdning eller en annen type formuesmasse med varierende innhold, tingsinnbegrepspant. Tingsinnbegrepspant («universitas rerum»), er den nærmere bestemte formuesmassen som pantsetter til enhver tid eier.⁶⁷ Som vi skal se senere i avhandlingen er pant i tingsinnbegrep særlig aktuell i forbindelse med havbunnsminerallovens bestemmelser, der rettighetshaver pantsetter en hel eller en ideell andel av en «til enhver tid» samlet formuesmasse.

Tingsinnbegrep er beskrevet av Brækhus som «grupper av formuesgoder bestemt ved mer eller mindre generelle kriterier, slik at de individuelle komponenter i gruppen kan variere fra tid til annen».⁶⁸ Det er altså tale om en samling av rettigheter som omfatter den næringsdrivendes formuesgoder i sin helhet, fremfor stykkevis og delt. Tanken bak tingsinnbegrepspantet var at man ved å samle

⁶¹ Jens Edvin A Skoghøy, *Panterett*, Oslo: Universitetsforlaget 2014 s. 19.

⁶² Sjur Brækhus, *Omsetning og kreditt 2, 3*. utgave ved Borgar Høgetveit Berg, Oslo: Universitetsforlaget 2005 s. 26.

⁶³ Sjur Brækhus, *Omsetning og kreditt 2, 3*. utgave ved Borgar Høgetveit Berg, Oslo: Universitetsforlaget 2005 s. 26.

⁶⁴ For realregistrerbare formuesgoder er det Lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdsesloven) kapittel 11 om tvangsdekning i realregistrerte formuesgoder som oppstiller vilkårene for tvangsinnndrivelse av panteretter.

⁶⁵ Jens Edvin A. Skoghøy, *Panterett*, Oslo: Universitetsforlaget 2014 s. 20.

⁶⁶ Jens Edvin A. Skoghøy, *Panterett*, Oslo: Universitetsforlaget 2014 s. 19.

⁶⁷ Tore Sandvik mfl., *Norsk panterett*, Oslo: Universitetsforlaget 2. utgave 1982, s. 8.

⁶⁸ Sjur Brækhus, *Omsetning og kreditt 2, 3*. utgave ved Borgar Høgetveit Berg, Oslo: Universitetsforlaget 2005 s. 211.

panteobjektene fikk en mer stabil panteverdi.⁶⁹ Synspunktet kommer til uttrykk i Rt. 1992 s. 1629, hvor det er sagt at hensynet til å holde verdiene samlet ikke bare tjener «panthaverens interesser, men også interessene til den bedrift som skal reise kapital gjennom slik pantsettelse.»⁷⁰

Avgjørende for verdien av en panterett er at panteobjektet kan individualiseres blant andre mulige formuesgoder, slik at det av loven klart må fremgå hva som omfattes av panteretten. Fordi tingsinnbegrepspantet utgjør en gruppe formuesgoder bestemt ved generelle kriterier, vil tingsinnbegrepspantets formål fort komme i konflikt med hensynet til klare praktikable regler. I havbunnsmineralloven er klargjøring av panterettens omfang søkt oppnådd gjennom en avgrensning av hva som *ikke* inngår i av tingsinnbegrepspantet, jf. § 7-3. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 6.

2.3 Rettskildene

Reglene om pant i havbunnsmineralloven kapittel 7 forutsetter at det er tildelt utvinningstillatelser etter havbunnsmineralloven kapittel 4. Fordi det enda ikke er tildelt slike tillatelser, er bestemmelsene i §§ 7-2 og 7-3 enda ikke anvendt. Det foreligger derfor ingen forvaltnings- eller domstolspraksis som berører problemstillingen direkte. Thor Falkanger sine lovkommentarer til havbunnsmineralloven er så vidt meg bekjent det eneste av juridisk litteratur som berører §§ 7-2 og 7-3 direkte.⁷¹

Som også nevnt innledningsvis, fremstår ordlyden av bestemmelsene i seg selv som rimelig utilgjengelig. Det nærmere innholdet kan derfor vanskelig fastlegges på bakgrunn av denne alene. Forarbeidene er i en slik situasjon normalt et viktig utgangspunkt. Departementet uttalte imidlertid i høringsrunden før vedtakelsen av havbunnsmineralloven at:

«[g]itt kostnadene som kan være forbundet med utvinning på store havdyp, må vi forvente behov for ekstern finansiering og derav følgende behov for registrering av heftelser og pantsettelse knyttet til utvinningstillatelsen.

Petroleumslovens kapittel 6 har regler for dette, hvor rettsvern skapes ved registrering i Petroleumsregisteret. Det foreslås at loven inneholder tilsvarende regler, og at det opprettes et eget register, kalt «havbunnsmineralregisteret», for dette formålet.»⁷²

Havbunnsmineralloven kapittel 7 ble etter dette besluttet vedtatt med en mer eller mindre identisk ordlyd som petroleumslovens kapittel 6. I spesialmerknadene til havbunnsmineralloven kapittel 7 ble det så sagt at:

«[b]estemmelsene tilsvarer petroleumsloven §§ 6-2 til 6-4. For en nærmere beskrivelse av bestemmelsene vises det til merknadene til de tilsvarende bestemmelsene i Ot.prp.nr.43 (1995-1996).»⁷³

Det er altså forarbeidene tilknyttet petroleumsloven som er de sentrale forarbeidene til havbunnsmineralloven og som jeg viser til ved tolkningen av §§ 7-2 og 7-3. Videre svarer petroleumsloven kapittel 6 delvis til den tidligere petroleumsloven kapittel IV,⁷⁴ slik at også de eldre forarbeidene Ot.prp.nr. 72 (1982-1983) vil være

⁶⁹ NUT 1970: 2 Rådsegn 8 - Om pant s. 32.

⁷⁰ Se Rt. 1992 s. 1626 s. 1634.

⁷¹ Thor Falkanger, *Lovkommentar til Havbunnsmineralloven*, Juridika, ajourført 8. april 2022.

⁷² Høring - Forslag til lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen 10. mai 2017 s. 97.

⁷³ Prop. 106 L (2017-2018) s. 69.

⁷⁴ Lov 22. mars 1985 nr. 11 om petroleumsvirksomhet (petroleumsloven).

viktige kilder så langt de passer. Reglene ellers i havbunnsmineralloven med tilhørende forarbeider vil imidlertid stå sentralt, særlig fordi pantereguleringen som nevnt bygger på konsesjonssystemet. I den grad det vises til andre bestemmelser i havbunnsmineralloven er dette fordi det er nødvendig for forståelsen av problemstillingen.

Som allerede antydnet er petroleumsloven § 6-3 fjerde ledd mest praktisk. Dette skyldes at det i petroleumsloven som regel oppstilles som konsesjonsvilkår at rettighetshaverne inngår avtaler om samarbeid, jf. petroleumsloven § 3-3 fjerde ledd. Rettighetshaver er ved inngått samarbeid henvist til å pantsette sin andel av en tillatelse, slik at det i realiteten er fjerde ledd med tilhørende samarbeidsavtale som regulerer panterettens omfang etter petroleumsloven. Det er trolig årsaken til at det er dette avsnittet som er viet mest oppmerksomhet i juridisk teori.

Litteraturen forutsetter at de begrensningene som er oppstilt i annet og tredje avsnitt ikke gjelder for fjerde avsnitt. Det er slik bestemmelsen er behandlet i *Petroleumsloven* av Ulf Hammer m. flere.⁷⁵ Fremstillingene bygger samtidig på en utførlig behandling foretatt av Erling Selvig i Mobil's forskningsprogram for petroleumsrett rapport nr. 1 – Prosjektlån og prosjektpant etter petroleumsloven fra 1985.⁷⁶ Dette er altså fra tiden før pant i en hel tillatelse ble gjort til et tingsinnbegrepspant i 1996, slik at det derfor ikke sikkert om en slik inndeling er kurant.

Fjerde ledd skiller seg i alle tilfeller rent rettslig fra første til tredje ledd, ved at den gjelder pantsettelse av andel i tillatelse. Det er her en underliggende samarbeidsavtale som får avgjørende betydning for omfanget av pantet. Avtale for petroleumsvirksomhet er delt inn i tre deler; (i) Spesielle bestemmelser, (ii) Vedlegg A – Samarbeidsavtale, og (iii) Vedlegg B – Regnskapsavtale.⁷⁷ I praksis omtales de spesielle bestemmelsene i Vedlegg A som «samarbeidsavtalen», og det er denne jeg viser til videre i avhandlingen. En slik samarbeidsavtale er enda ikke utviklet for havbunnsmineralloven. I tolkningen av havbunnsmineralloven § 7-3 fjerde ledd vil jeg derfor se på samarbeidsavtalen etter petroleumsloven, fordi havbunnsmineralloven § 4-13 åpner for en løsning som svarer til petroleumsloven § 3-3 fjerde ledd. Forutsetningen er altså at en samarbeidsavtale etter havbunnsmineralloven vil få en ordlyd som i det vesentlige tilsvarer den etter petroleumsloven. Jeg vil begrense gjennomgangen av samarbeidsavtalen til de artiklene som er nødvendig for forståelsen av innholdet i fjerde ledd.

Fordi panteinstituttet er inndelt etter formuesgoder, støter havbunnsmineralloven som nevnt også an mot både panteloven og annen spesiallovgivning. Panteloven inneholder de alminnelige reglene om pant, mens sjøloven og tinglysingsloven er spesiallovgivning på lik linje med havbunnsmineralloven. Disse regelsettene med tilhørende forarbeider vil derfor også være viktige kilder i den videre analysen, fordi innholdet og omfanget av § 7-3 må ses i lys av den tilgrensende pantereguleringen. Som nevnt vil forutberegnelighet og systemhensyn i denne sammenhengen stå sentralt. Ved uklarhet bør det derfor legges avgjørende vekt på det tolkningsalternativet som harmoniserer best med tilgrensende lovgivning.

2.4 Den metodiske tilnærmingen

I kapittel 1.2 har jeg presentert noen av de spørsmålene som reiser seg i tilknytning til oppgavens problemstilling. I dette kapittelet skal jeg si noe om hvordan jeg skal gå frem for å løse disse. Det overordnede spørsmålet som avhandlingen skal

⁷⁵ Se Ulf Hammer med flere, *Petroleumsloven*, Oslo: Universitetsforlaget 2006, s. 515 og 520.

⁷⁶ Erling Selvig, Pant i utvinningstillatelser og off-shore installasjoner, *MarIus* 1982 nr. 72, og Erling Selvig, Mobil's forskningsprogram for petroleumsrett rapport nr. 1 – Prosjektlån og prosjektpant etter petroleumsloven, *MarIus* 1985 nr. 106.

⁷⁷ https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/oed/lover_regler/reglement/konsesjonsverk/id748087/

redegjøre for, er som antydnet *hva som er innholdet i og omfanget av havbunnsmineralloven §§ 7-2 og 7-3*. Formålet er å finne frem til hva som er gjeldende rett, og på den måten, gi et svar på hvilke formuesgoder som kan tjene som kredittsikkerhet ved pant i en utvinningstillatelse etter havbunnsmineralloven.

Havbunnsmineralloven er i utgangspunktet en forvaltningsrettsligs særlov. Men fordi det er bestemt inntatt en særregulering om pant, har havbunnsmineralloven også en side til den alminnelige formueretten. Dette gjør at hensyn som er ansett som særlig viktige i formueretten blir viktige også ved tolkningen av pantereglene i havbunnsmineralloven. Overført til panteretten innebærer dette et særlig fokus på forutberegnelighet, noe som kan sikres ved en helhetlig tilnærming til rettsanvendelsen og de grunnleggende gjennomgående hensynene.⁷⁸

Analysen vil ta utgangspunkt i en rettsdogmatisk metode som går ut på å fremstille gjeldende rett på en systematisk og analytisk måte.⁷⁹ I tråd med norsk juridisk metodelære og alminnelige rettskildelprinsipper vil tolkning av lovtekst, lovforarbeider, lovformål, reelle hensyn og juridisk litteratur stå sentralt. Som nevnt innledningsvis, gir imidlertid ikke lovtekst og lovforarbeider noe fullgodt svar på hva som er det egentlige innholdet i og rekkevidden av pantereguleringen i havbunnsmineralloven. Det er ellers sparsomt med juridisk litteratur som berører problemstillingen direkte. Jeg vil derfor anvende en mer koherensorientert metode, der jeg først og fremst søker etter en løsning basert på en indre sammenheng i pantelovgivningen. Begrepet koherens vil jeg i avhandlingen anvende synonymt med «samsvar», «sammenheng» og «samspill» i og mellom pantelovgivningen som helhet.⁸⁰

Eckhoff skriver om koherens at: «Ett av de hensyn som tilpassingen (mellom regler) skal tilgodese, er at det bør være konsekvens i rettssystemet.»⁸¹ Bjarte Thorson skriver at «Metoden [kan] positivt beskrives som en tolkningsmetode, og hvor de viktigste kriterier for å bedømme holdbarheten av tolkningsresultatene er om de er koherente i forhold til hverandre og til systemer for øvrig, og om de harmonerer med de mer grunnleggende verdier som systemet hviler på».⁸² Som fremhevet av Marthinussen, vil hensynet til en indre sammenheng i reglene (koherens) bidra til at man får et bedre grunnlag for å tolke uklare bestemmelser.⁸³

Grunnen til at hensynet til koherens i denne sammenhengen står sentralt, er særlig at pantelovgivningen rent overordnet er sortert etter ulike typer formuesgoder. Foruten å gi hjemmel til å etablere avtalepant i den konkrete typen formuesgode, gir den tilknyttede lovgivningen bestemmelser om hvordan det skal etableres rettsvern mot tredjemenns disposisjoner og/eller i forhold til konkurs. Rettsvernskravene er særskilt angitt for hver enkelt gruppe av panteretter innad i panteloven, og for de spesifikke formuesgodene i spesiallovgivningen. Fordi det stilles ulike krav til rettsvernsakt for de forskjellige kategoriene, må formålet med reguleringen være at den klart og tydelig fastslår hva som kreves for å oppnå rettsvern for de ulike gruppene formuesgoder. Videre må reglene om registrering komplimentere hverandre på tvers av lovgivningen, slik at man oppnår en indre sammenheng i regelverket. Jeg vil ved tolkningen av havbunnsmineralloven der-

⁷⁸ Hans Fredrik Marthinussen, *Forholdet mellom panteretten og det sikrede kravet*, Cappelen Damm AS, Oslo: 2010 s. 66.

⁷⁹ Synne Sæther Mæhle, Gjelder det andre regler for rettslig argumentasjon i rettsdogmatikken enn for domstolene? *Jussens venner* 2004, Vol.39 (5-6) s. 329.

⁸⁰ Bjarte Askeland, *Om rettsdogmatisk metode og sammenligning*. I: Karl Harald Søvig et al. (red). *Undring og erkjennelse: Festskrift til Jan Fridthjof Bernt*. Fagbokforlaget, Oslo: 2013, s. 21.

⁸¹ Torstein Eckhoff (ved Jan Helgesen), *Rettskildelære*, 6. utg., Universitetsforlaget, Oslo: 2010 s. 19.

⁸² Bjarte Thorson, *Erstatningsrettslige vern for rene formuestap*, Gyldendal Akademiske, Oslo: 2011 s. 20.

⁸³ Hans Fredrik Marthinussen, *Tredjemannsproblemene*, 3. utgave, Cappelen Damm AS, Oslo: 2023, s. 139.

for rette oppmerksomheten mot historien og de etablerte løsningene som allerede finnes i lovs form.⁸⁴

---

⁸⁴ Knut Bergo, *Høyesteretts forarbeidsbruk*, Cappelen Akademiske forlag, Oslo: 2000, s. 948.

3. Konsesjonssystemet i havbunnsmineralloven

3.1 Innledning

Hensikten med dette kapittelet er å gi en samlet behandling av konsesjonssystemet som sentral styringshjemmel. Det er konsesjonssystemet som regulerer forholdet mellom myndighetene og aktørene som skal utøve virksomheten på norsk sokkel, også slik at panteretten er underlagt offentlig kontroll. Dersom man skal si noe om innholdet i og omfanget av pantereguleringen etter havbunnsmineralloven, er det derfor nødvendig med grunnleggende kunnskaper om det konsesjonssystemet som bestemmelsene bygger på. Den kunnskapen som gjennomgangen i dette kapittelet gir, vil jeg komme tilbake til i den senere analysen.

Betegnelsen konsesjon brukes mer eller mindre synonymt med en offentligrettslig tillatelse. Konsesjonsbegrepet stammer fra det latinske ordet *consessio*, som betyr tillatelse eller innrømmelse.⁸⁵ Alvik og Bjørnebye skriver at en konsesjon i prinsippet er en «individuell tillatelse fra myndighetene til å utøve en vedvarende økonomisk aktivitet eller virksomhet, som i noen grad er eksklusiv i den forstand at den ikke er åpen for alle».⁸⁶ Fordi den økonomiske virksomheten forutsettes utøvd som alminnelig næringsvirksomhet, må konsesjonssystemet balansere hensynet til økonomisk drift mot ulike offentlige interesser.⁸⁷ Denne balansen søkes oppnådd gjennom reglene i havbunnsmineralloven.

Havbunnsmineralloven kan grovt sett deles inn etter industriens i fire faser: Åpning av et felt, undersøkelsesfasen, utvinningsfasen og avslutning av virksomhet. Jeg vil i det videre konsentrere meg om de tre første fasene som er regulert i henholdsvis kapittel 2, 3, og 4, likevel slik at kapittel 4 er mest sentral i forbindelse med avhandlingens problemstilling.

I kapittel 2 står bestemmelser om åpning av områder for undersøkelse etter, og utvinning av havbunnsmineraler. Kapittel 3 og 4 utgjør til sammen det konsesjonspolitiske systemet, hvor det for det første er gitt regler om tildeling av undersøkelses- og utvinningstillatelser. Videre er det bestemmelser om de rettigheter og plikter som følger av en tildelt undersøkelses- og/eller utvinningstillatelse. Som vi skal se i det følgende, ivaretar hver fase myndighetenes behov for kontroll gjennom hele mineralprosjektet, ved at det stilles en rekke suksessive krav til tillatelser, samtykke og godkjenninger som rettighetshaver plikter å gjennomføre for å kunne utøve sin virksomhet. Samtidig gir tillatelsene et kompleks av ulike og trinnvise rettigheter, som er mer eller mindre uløselig knyttet til tillatelsen. Det er denne samlingen av rettigheter som gjør det mulig å utvinne havbunnsmineraler.

Generelt gir konsesjonssystemet en nokså vid adgang for myndighetene til å styre *fremtidig* virksomhet, riktignok slik at kompetansen gradvis innskrenkes etter hvert som prosjektet skrider frem. Man kan nok si at rettighetshavers berettigede forventninger om utnyttelse av fremtidige funn øker i takt med graden av investeringer foretatt i det konkrete prosjektet etter et glideskalaprinipp. Utover i prosjektet vil særlig utvinningstillatelsen få en mer festnet karakter, hvilket gjør

⁸⁵ Ivar Alvik og Henrik Bjørnebye, Om konsesjoner og konsesjonsrett, *Jussens venner* 2020, Vol.55 (2), s. 91.

⁸⁶ Ivar Alvik og Henrik Bjørnebye, Om konsesjoner og konsesjonsrett, *Jussens venner* 2020, Vol.55 (2), s. 91.

⁸⁷ Ivar Alvik og Henrik Bjørnebye, Om konsesjoner og konsesjonsrett, *Jussens venner* 2020, Vol.55 (2), s. 89.

at den i større grad vil kunne være beskyttet mot inngrep, både forvaltningsrettslig og etter Grunnloven §§ 97, 105 og EMK P1-1.⁸⁸

3.1.1 Kort om åpningsprosessen

Før et område åpnes for undersøkelse etter og utvinning av havbunnsmineraler, skal det gjennomføres en konsekvensutredning, jf. § 2-1 annet ledd. Denne skal så sendes på høring, jf. § 2-1 tredje ledd. Formålet med konsekvensutredningen er å fremskaffe oppdatert og samlet kunnskap om virkningene av en eventuell åpningsprosess, slik at beslutninger kan treffes på et best mulig faglig grunnlag.⁸⁹ Først når dette er gjort, «kan» «Kongen i statsråd» beslutte at et nærmere avgrenset område «skal åpnes for mineralvirksomhet», jf. § 2-1 første ledd.⁹⁰

Som for petroleumsindustrien vil det være et spørsmål om det er forsvarlig og ønskelig å åpne et område ut ifra en vurdering av fordeler, ulemper og sannsynlighet for drivverdige funn.⁹¹ Av § 2-2 annet ledd følger at konsekvensutredningen skal bidra til å:

«[b]elyse de ulike interessene som gjør seg gjeldende på det aktuelle området, slik at dette kan ligge til grunn når det skal tas stilling til om, og eventuelt på hvilke vilkår, området kan åpnes for mineralvirksomhet. Konsekvensutredningen skal belyse hvilke virkninger en eventuell åpning kan få for miljøet og antatte næringsrelaterte, økonomiske og sosiale virkninger.»

Selv om den konkrete beslutningen om å åpne et område som nevnt i utgangspunktet er lagt til «Kongen i statsråd», jf. § 2-1 første ledd, fremgår det av forarbeidene at størrelsen på området likevel kan gjøre det naturlig at saken legges frem for Stortinget før en slik beslutning tas.⁹²

At et område åpnes for mineralvirksomhet betyr ikke at selskapene har en ubetinget rett til å sende inn søknad om utvinningstillatelse, og å få denne behandlet. Dette avhenger først og fremst av at myndighetene utlyser nærmere bestemte og forhåndsdefinerte områder, jf. § 4-1 tredje ledd. En utlysning av et område innebærer imidlertid heller ingen plikt for myndighetene til å tildele hverken undersøkelses- eller utvinningstillatelser. Som uttalt av departementet, vil en utvinningsplan (i tråd med § 1-1), bare blir godkjent dersom det kan «godtgjerdast at utvinning kan gjennomførast slik at det ikkje medfører vesentlege negative verknader for naturmangfaldet knytt til dei aktive strukturane.»⁹³

3.1.2 Undersøkelsestillatelser

Departementet «kan» så etter «skriftlig søknad tildele en tillatelse til undersøkelse til en fysisk eller juridisk person», jf. § 3-1 første ledd med en varighet på «inntil fem år», jf. § 3-1 femte ledd. Ordlyden «kan» tilsier at tildelingsregimet ligger til forvaltningens frie skjønn. En aktør har som nevnt ikke krav på å få tildelt en undersøkelsestillatelse selv om vilkårene for tildeling ellers er til stede. Alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper kommer imidlertid til anvendelse som ellers

⁸⁸ Ivar Alvik, Vernet av økonomiske rettigheter mot regulering ander grl. §§ 97 og 105 og EMK P1-1, *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 2021, Vol.134 (2-3), s. 97-164. Avhandlingen er som nevnt avgrenset mot de virkninger en eventuell omgjøring til ugunst eller andre etterfølgende inngrep fra myndighetene har for panteretten, og jeg vil derfor ikke behandle dette i det videre.

⁸⁹ Meld. St. 36 (2020-2021) s. 124-125 og Prop. 106 L (2017-2018) s. 34.

⁹⁰ Forvaltningsansvaret er delegert til Olje- og energidepartementet.

⁹¹ Se tilsvarende HR-2020-2472-P avsnitt 65.

⁹² Prop. 106 L (2017-2018) s. 36.

⁹³ Meld. St. 25 (2022-2023) s. 77.

i forvaltningsretten, herunder kravet til objektivitet, saklighet og en god saksbehandling.⁹⁴

En undersøkelsestillatelse kan tildeles en «juridisk eller fysisk person». Hertil hviler ingen nasjonale begrensninger på hvem som kan tildeles en undersøkelsestillatelse, fordi det på undersøkelsesstadiet er et ønske om aktivitet og verdiskapning også med deltakelse av internasjonale selskaper.⁹⁵ Dette skiller seg fra utvinningstillatelsene, hvor kontrollbehovet krever at virksomheten forestås av en norsk juridisk person, jf. § 4-1 annet ledd.

En «tillatelse til undersøkelse» henviser til definisjonsbestemmelsen i § 1-5 bokstav c), hvor «undersøkelse» er definert som «leting etter og kartlegging av mineralforekomster for kommersielt formål, medregnet geologiske, geofysiske, geokjemiske og geotekniske aktiviteter og drift og bruk av innretninger i den utstrekning de anvendes til undersøkelse». Ordlyden peker på at rettighetene etter tillatelsen er avgrenset til de leteaktiviteter som er nødvendige for kommersielle ressurskartleggingsformål.

I lovforarbeidene er det nærmere presisert at grunne borer og innsamling av mineraler for å kartlegge forekomster, utbredelse, mineralgehalt og drivverdighet er omfattet av definisjonen.⁹⁶ Videre er det sagt at man går bort fra løsningen i 1970-forskriften, hvoretter grunne borer ned til 25 meter kunne tillates etter en undersøkelsestillatelse.⁹⁷ En undersøkelsestillatelse gir for eksempel ikke rett til uttak av «kvanta i en størrelsesorden som sett hen til den enkelte mineralforekomst, kan karakteriseres som utvinning.»⁹⁸

En tillatelse til undersøkelse «gir ikke en *enerett* til undersøkelse i de områder som er nevnt i tillatelsen eller fortrinnsrett ved tildeling av utvinningstillatelse», jf. § 3-2 første ledd. Det knytter seg altså ingen eksklusivitet til innehaver av en undersøkelsestillatelse, hverken til å foreta undersøkelser i det angitte området, eller til en fortrinnsrett ved senere tildeling av utvinningstillatelse.⁹⁹

Bestemmelsen svarer til petroleumsloven § 2-1 annet ledd, og 1970-forskriftens § 9 første og tredje ledd.¹⁰⁰ Regelen i 1970-forskriftens § 9 annet ledd hjemler at et selskap kan tildeles en enerett til undersøkelse for et begrenset område i et begrenset tidsrom, et unntak som ikke er videreført i havbunnsmineralloven.¹⁰¹ Etter havbunnsmineralloven § 3-2 annet ledd kan det også tildeles utvinningstillatelse i områder som dekkes av undersøkelsestillatelsen. Det kan motsetningsvis ikke tildeles undersøkelsestillatelse i områder som omfattes av en utvinningstillatelse, jf. § 3-2 fjerde ledd. Et selskap som ønsker en eksklusiv rett til undersøkelse i et avgrenset område er følgelig henvist til å søke om utvinningstillatelse, jf. § 4-1.

Det som her er sagt, betyr rettslig såvel som praktisk, at aktivitetene underlagt en undersøkelsestillatelse vil være begrenset til grunne leteaktiviteter. Dette vil typisk omfatte seismiske overflateundersøkelser.¹⁰² Gjøres det så funn i den innledende letefasen, må det vurderes om feltet er økonomisk lønnsomt. Man går da over i en mer lokal og konsentrert letefase, hvilket kan innebære kjerneboringer og annen prøvetaking.¹⁰³ Dette er imidlertid en type undersøkelsesaktiviteter som

⁹⁴ Jan Fridthjof Bernt og Ørnulf Rasmussen, *Frihagens forvaltningsrett*, Bind 1, 2. utgave. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS, Oslo: 2010, s. 48.

⁹⁵ Prop.106 L (2017-2018) s. 59.

⁹⁶ Prop.106 L (2017-2018) s. 57.

⁹⁷ Forskrift (midlertidig) 12.juni 1970 nr. 3 for undersøkelse etter visse andre undersjøiske naturforekomster enn petroleum på den norske kontinentalsokkel mv. § 7 bokstav b.

⁹⁸ Prop.106 L (2017-2018) s. 57.

⁹⁹ Se mer om begrepet «enerett» i kapittel 5.2.

¹⁰⁰ Prop.106 L (2017-2018) s. 60.

¹⁰¹ Forskrift (midlertidig) 12.juni 1970 nr. 3 for undersøkelse etter visse andre undersjøiske naturforekomster enn petroleum på den norske kontinentalsokkel mv.

¹⁰² Se havbunnsmineralloven § 3-2, jf. § 1-5 bokstav c.

¹⁰³ Se havbunnsmineralloven § 4-1 første ledd, jf. § 1-5 bokstav d.

krever at man er innehaver av en utvinningstillatelse, jf. § 4-1 første ledd, jf. § 1-5 bokstav d, som gir en utvidet undersøkelsesrett sammenlignet med undersøkelsestillatelsen.

Undersøkelsesfasen vil i dyphavsindustrien på nåværende tidspunkt være beheftet med stor kommersiell risiko, fordi aktivitetene består av innhenting av geologisk data og kartlegging uten garantier om funn. Man befinner seg på et forberedende stadium av et mulig prosjekt, en fase som bare gir indikasjoner på mulige forekomster av dyphavsmineraler. Geologien er i liten grad kartlagt, og forståelsen om grunnforholdene er svært begrenset. Det kreves derfor i større utstrekning forskning på grunnforhold gjennom flere trinn, hvor det i første omgang må fremskaffes detaljerte batymetriske kart (havbunnstypografi) som kan identifisere mulige avsetninger.¹⁰⁴

3.1.3 Utvinningstillatelser

Området som utlyses for utvinningstillatelser, jf. § 4-1 tredje ledd, må ligge innenfor den delen av sokkelen som er åpnet for mineralvirksomhet etter havbunnsmineralloven, jf. § 2-3 første ledd jf. § 2-1 annet ledd. Etter § 4-1 første ledd første punktum «kan» en «utvinningstillatelse» så tildeles «på nærmere bestemte vilkår». Det er i utgangspunktet «Kongen» (i denne sammenhengen regjeringen) som tildeler utvinningstillatelser, men myndigheten kan delegeres til departement eller direktorat.¹⁰⁵ I ordlyden «kan» ligger det også her at en søker ikke har et rettskrav på å få tildelt en utvinningstillatelse. Det offentligrettslige utgangspunktet er jo at virksomheten er gjort forbudt, men at det kan innvilges unntak gjennom et begrenset antall med individuelle tillatelser.¹⁰⁶ Avgjørelsen om hvorvidt en tillatelse skal tildeles eller ikke, beror på forvaltningens diskresjonære skjønn etter saklige og objektive kriterier.

Rent rettslig er en tillatelse til å undersøke eller utvinne mineraler på norsk sokkel som et forvaltningsrettslig enkeltvedtak å regne, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b.¹⁰⁷ Etter petroleumsloven er det utviklet et standarddokument for tildeling av nummererte konsesjonsrunder, et dokument som i prinsippet sammenfatter de gjensidige rettigheter og plikter som følger av en tildelt utvinningstillatelse.¹⁰⁸ Det er nærliggende at en tilsvarende standard vil utarbeides etter havbunnsmineralloven.

En utvinningstillatelse gir «rettighetshaveren enerett til undersøkelser etter og utvinning av alle mineralforekomster i området som er omfattet av tillatelsen», jf. § 4-1 første ledd annet punktum. I snever forstand gir ordlyden «enerett» anvisning på selve enkeltvedtaket som tildeles en rettighetshaver av en utvinningstillatelse, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b. I vid forstand, viser ordlyden til det komplekset av rettigheter og plikter som følger av den «enerett» som utvinningstillatelsen gir.

Ordlyden «enerett» i vid forstand kan videre avgrenses positivt og negativt. I den positive avgrensningen ligger at rettighetshaver har eksklusivt hjemmelsgrunnlag til å drive virksomhet på området som er omfattet av tillatelsen. I den negative avgrensningen ligger at rettighetshaver ikke skal måtte tåle innskrenkninger i sin enerett. Ingen andre kan eller skal utvinne mineraler i det området som er omfattet av tillatelsen. Man kan derfor si det slik at en rettighetshaver har positiv og

¹⁰⁴ Se Høring - Konsekvensutredning for mineralvirksomhet på norsk kontinentalsokkel og utkast til beslutning om åpning av område, del av åpningsprosessen etter Lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven), 27. oktober 2022, s. 43-44.

¹⁰⁵ Prop.106 L (2017-2018) s. 61. Forvaltningsansvaret ligger som nevnt til Olje- og energidepartementet. Dersom en utvinningstillatelse i det enkelte tilfellet må anses som sak av viktighet, jf. Grunnloven § 28, må tillatelsen tildeles av Kongen i statsråd.

¹⁰⁶ Ivar Alvik og Henrik Bjørnebye, Om konsesjoner og konsesjonsrett, *Jussens venner* 2020, Vol.55 (2), s. 94.

¹⁰⁷ Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven).

¹⁰⁸ Se om konsesjonsverk [https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/oed/lover_regler/reglement/konsesjonsverk/id748087/\(lest 10. april 2023\)](https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/oed/lover_regler/reglement/konsesjonsverk/id748087/(lest 10. april 2023)).

negativ faktisk og rettslig rådighet over det tildelte området.¹⁰⁹ Et av grunntrekkene ved en utvinningstillatelse er altså at man får noe som ligner på en «eiendomsrett» til en virksomhet eller naturressurs, ved at rettigheten tilknyttet denne er eksklusiv.¹¹⁰ Hvorvidt verdien av utvinningstillatelsen ligger i den positive og/eller den negative avgrensningen, vil jeg komme nærmere tilbake til i kapittel 5.2.

Eksklusiviteten knytter seg som nevnt til to typer rettigheter: «undersøkelse etter» og «utvinning av» mineralforekomster. Definisjonene følger av § 1-5, hvor det for «undersøkelse» henvises til det som er sagt i bokstav c) i kapittel 3.1.2. En utvinningstillatelse gir med dette tilsvarende eksklusive undersøkelsesrettigheter som det den ikke-eksklusive undersøkelsestillatelsen gir, jf. § 3-2 første ledd. Det vil også her være tale om undersøkelsesaktiviteter som man uten en utvinningstillatelse vil være avskåret fra å utføre, som typisk griper inn i overflaten på havbunnen.¹¹¹ Eksklusiviteten vil på denne måten stimulere investeringer i en letевirkosomhet som ellers ville blitt underminert ved åpen konkurranse.

Ordlyden «utvinning» henviser til definisjonsbestemmelsen i § 1-5 bokstav d). Uttrykket skal her forstås som «uttak av mineraler fra havbunnen eller havbunnens undergrunn for kommersielt formål, medregnet bearbeiding på innretninger, deponering av eventuelt overskuddsmateriale fra driften og bygging, plassering, drift og bruk av de innretninger som er nødvendige for utvinningen og transporten av mineralene til innretninger eller transportskip». Det er altså formålet med uttaket som står sentralt, og ikke hvorvidt det gjøres uttak i kommersiell størrelsesorden.

Tildelingen skal så skje etter kriterier som gitt i utlysningen.¹¹² Paragraf 4-1 tredje ledd annet punktum slår fast at det av utlysningen skal fremgå «hvilke kriterier tildelingen av utvinningstillatelse[n] skal skje på grunnlag av». I forarbeidene er «søkerens finansielle styrke, teknologiske kunnskap, forslag til utvinningsløsninger og geologisk forståelse for området» nevnt som eksempler på relevante kriterier.¹¹³ Videre kan en tillatelse gis for hele eller deler av det utlyste området, jf. § 4-1 fjerde ledd.

Paragraf 4-1 femte ledd hjemler adgangen for «Kongen» til å «gi forskrift om eller fastsette i den enkelte tillatelsen hvilke vilkår som kan knyttes til en tillatelse». Bestemmelsen uttrykker en generell adgang for departementet til å stille vilkår for den enkelte tillatelsen gjennom forskrift, en liste som ikke kan anses som uttømmende jf. ordlyden «som». Adgangen til å sette vilkår vil være forbeholdt *fremtidige* forhold, slik at innholdet av hver enkelt tillatelse vil kunne variere etter både arten og størrelsen av mineralforekomsten.

En utvinningstillatelse dekker i realiteten to faser i prosjektet, jf. §§ 4-3 og 4-4. Fordi myndighetene har en bestemt interesse i mineralvirksomheten, reflekterer disse fasene en gjensidighetsforutsetning i konsesjonsforholdet. Fase én er en fortsatt letefase, som skal forberede grunnen for kommersielt uttak av mineraler. Denne fasen er ledsaget av en arbeidsforpliktelse og et arbeidsprogram som er nærmere regulert i § 4-3 første ledd.¹¹⁴ Arbeidsprogrammet innebærer at rettig-

¹⁰⁹ Thor Falkanger og Aage Thor Falkanger, *Tingsrett*, Oslo: Universitetsforlaget 2016, s. 41.

¹¹⁰ Ivar Alvik og Henrik Bjørnebye, Om konsesjoner og konsesjonsrett, *Jussens venner* 2020, Vol.55 (2), s. 95.

¹¹¹ Høring - Konsekvensutredning for mineralvirksomhet på norsk kontinentalsokkel og utkast til beslutning om åpning av område, del av åpningsprosessen etter Lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven), 27. oktober 2022, s. 48. Se figur 2. for ulike undersøkelseskonsepter.

¹¹² I petroleumsretten er kriteriene nærmere regulert i forskrift 27. juni 1997 nr. 653 til petroleumsloven kapittel 3.

¹¹³ Prop.106 L (2017-2018) s. 60.

¹¹⁴ Prop.106 L (2017-2018) s. 62, og standard utvinningstillatelse for petroleum punkt 4, https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/oed/lover_regler/reglement/konsesjonsverk/id748087/

hetshaver forplikter seg til å utføre bestemte undersøkelser gjennom tillatelsesperioden, fordi myndighetene nettopp har en interesse i at området kartlegges.

Programmet skal dekke perioden frem til tidspunktet for innsendelse av planen for utvinning, jf. § 4-3 første ledd annet punktum, jf. § 4-4. En utvinningstillatelse tildeles i utgangspunktet for ti år, jf. § 5-4 første ledd første punktum, men også slik at en rettighetshaver som har fullført arbeidsforpliktelsen i henhold til § 4-3 kan søke om forlengelse, jf. § 4-5 annet ledd første punktum. Det legges altså opp til at det vil ta mange år med en slik konsentrert letevirksomhet før selve uttaket iverksettes. Uttaket utgjør fase to i utvinningsprosjektet, og er nærmere regulert i § 4-4.

Paragraf 4-4 første ledd angir at en rettighetshaver som beslutter å utvinne en mineralforekomst «skal fremlegge for departementet til godkjenning en plan for utvinning av mineralforekomsten».¹¹⁵ En utvinningstillatelse gir altså ikke i seg selv en definitiv rett til utvinning av mineraler, det kreves en godkjent plan for utvinning og drift (PUD) før en rettighetshaver kan iverksette produksjon.¹¹⁶ Bestemmelsen fastsetter vilkårene for den utbyggingen som skal skje, hvor § 4-4 syvende ledd sier at departementet i et eget dokument skal «redegjøre for og begrunne vedtaket om å godkjenne eller ikke godkjenne en plan for utvinning». Før en PUD er godkjent, skal det ikke inngås kontraktsforpliktelser eller påbegynnes utvinningsarbeid, jf. § 4-4 sjette ledd. Selve godkjennelsen av PUD er det forvaltningsrettslige enkeltvedtaket jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b, som markerer overgangen fra letefasen til utvinningsfasen under utvinningstillatelsen.

For myndighetene utgjør § 4-4 på denne måten et sentralt styringssystem for involvering og kontroll gjennom hele prosjektet. Som høyesterett uttalte i HR-2020-2472-P: «[u]tgangspunktet i lova er klart: Utvinning krev ein godkjent PUD».¹¹⁷ Selv om det her var spørsmål om en utvinningslisens etter petroleumsloven, gjelder det samme for havbunnsminerallovens vedkommende. Videre sa Høyesterett om de rettigheter en utvinningstillatelse reelt sett gir, at:

«[L]øyvehavaren er gjennom utvinningsløyvet rett nok sikra ein einerett til utvinning, men dette har først og fremst den verknaden at ingen andre kan utvinne. Før PUD er godkjend, kan løyvehavaren ikkje inngå vesentlege kontraktar eller byrje byggejaarbeid utan samtykke frå departementet (...). Førarbeida understrekar at eit slikt samtykke heller ikkje legg føringar for seinare handsaming av ein søknad om PUD (...). Dette understrekar at løyvhavaren ikkje har rettskrav på godkjenning av PUD.»

Årsaken til at det kreves særskilt PUD, er den særlige periodiseringen av prosjektet. Fordi det kan ta flere år mellom tildeling av utvinningstillatelse og en fullskala mineralproduksjon, vil det ikke være hensiktsmessig at planen utarbeides allerede ved tildeling av en utvinningstillatelse. En PUD vil måtte basere seg på de rådata som fører til at det vurderes som økonomisk forsvarlig å iverksette utvinningsaktiviteter, noe man først innehar etter et gjennomført arbeidsprogram. Paragraf 4-4 første til femte ledd fastsetter hovedprinsippene for hva PUD skal inneholde, herunder beskrivelse av virksomheten med tilhørende konsekvensutredning. Når PUD så er forelagt departementet for godkjenning, kan rettighetshaver få «utvinningstillatelsen forlenget med inntil 20 år», jf. § 4-5 tredje ledd. For rettighetshaver utgjør derfor godkjent PUD et viktig grunnlag for virksomheten under utvinnings-

¹¹⁵ Bestemmelsen tilsvarende petroleumsloven § 4-2 med enkelte tilpasninger, se Prop.106 L (2017-2018) s. 63.

¹¹⁶ Prop. 106 L (2017-2018) s. 62.

¹¹⁷ Se HR-2020-2472-P avsnitt 220.

tillatelsen, og man kan kanskje si at det er utvinningstillatelsen og godkjennelsen av PUD som til sammen utgjør selve konsesjonen.

I havbunnsmineralindustrien er denne utvinningsfasen foreløpig bare et tenkt scenario. Teknologien for kommersiell utvinning av mineraler er ikke ferdig utviklet, og det mangler løsninger for leting, brytning av malm, oppløfteteknologi og eventuell etterbehandling før ilandføring for videre prosessering.¹¹⁸ Videre er det ikke kjent om mineralutvinning vil føre til drivverdige funn. Aktørene vil imidlertid være avskåret fra å pantsette en undersøkelsestillatelse, fordi eksklusiviteten ligger i utvinningstillatelsen. Dersom myndighetene ønsker å legge til rette for pantsettelse i den innledende fasen, må det derfor tildeles tillatelser etter § 4-1 selv om aktivitetene den første tiden vil være forbeholdt leteaktiviteter.

3.1.4 Utvinningstillatelse med flere rettighetshavere

De enkelte aktørene kan søke om utvinningstillatelse individuelt eller som gruppe, jf. § 4-13. Paragraf 4-13 første ledd fremholder at departementet «etter søknad [kan] bestemme at flere rettighetshavere kan være deltakere i en utvinningstillatelse og ved tildeling beslutte at en utvinningstillatelse skal deles mellom flere rettighetshavere».

Ordlyden i første alternativ gir anvisning på at der aktørene velger en modell med flere rettighetshavere, «kan» dette tillates etter forvaltningens diskresjonære skjønn. Etter annet alternativ kan departementet også beslutte at tillatelsen «skal» deles mellom flere rettighetshavere. Myndighetene har etter dette hjemmel til å pålegge aktørene å inngå samarbeid. Dersom en utvinningstillatelse tildeles flere rettighetshavere i en gruppe, «utpeker departementet én av dem som operatør» jf. 4-13 annet ledd.

I § 4-13 tredje ledd er det så slått fast at departementet «kan sette som vilkår for tildeling av en utvinningstillatelse at rettighetshaverne inngår avtaler av bestemt innhold seg imellom, som regulerer samarbeidet i utvinningstillatelsen». Begrepet «avtaler» bygger tradisjonelt på rettssubjektenes private autonomi og mulighet til å binde seg til et annet rettssubjekt.¹¹⁹ Fordi det ikke foreligger avtalefrihet med hensyn til om man ønsker å inngå en avtale, og eventuelt innholdet av en slik disposisjon, kan ikke begrepet «avtale» i denne konteksten forstås i tradisjonell privatrettslig forstand.

I lovforarbeidene er det med henvisning til petroleumslovens § 3-3 fjerde ledd sagt at det med hjemmel i tredje ledd er gitt adgang til å stille «krav om en samarbeidsavtale og regnskapsavtale av bestemt innhold slik man har i petroleumsvirksomheten, hvis en utvinningstillatelse gis til flere rettighetshavere.»¹²⁰ Ordlyden «avtaler» skal etter dette forstås synonymt med samarbeidsavtalen, en avtale som i petroleumsindustrien regulerer forholdet i en rettighetshavergruppe innbyrdes.

Departementet kan altså beslutte om flere rettighetshavere kan være deltakere i en utvinningstillatelse, samt sette som vilkår at utvinningstillatelsen blir et fellesforetak i kraft av denne påleggshjemmelen. Den eksklusiviteten en utvinningstillatelse gir, vil da bare kunne utnyttes i fellesskap mellom rettighetshaverne i rettighetshavergruppen. Departementet har under enhver omstendighet kompetanse til å sette som vilkår at rettighetshaverne inngår avtaler som regulerer forholdet innbyrdes i rettighetshavergruppen, samt innholdet av denne.

Samarbeidsavtalen for petroleumsvirksomhet fastsetter i artikkel 1. at avtalen oppretter et interessentskap med det «formål å drive petroleumsvirksomhet i hen-

¹¹⁸ DNV AS Energy Systems, Teknologirapport havbunnsmineraler 2021, Rapportnr.: 2020-1218 Rev. 2 s. 5

¹¹⁹ Ernst Nordtveit, «Legal Character of Petroleum Licenses under Norwegian Law», i Tine Soliman Hunter, Jørn Øyrehagen Sunde og Ernst Nordtveit (red.), *The Character of Petroleum Licenses: A Legal Culture Analysis*, Edward Elgar, 2020 s. 159.

¹²⁰ Prop.106 L (2017-2018) s. 66.

hold til Utvinningstillatelsen.»¹²¹ Videre at fremholder artikkel 2. at «[p]artenes andeler i interessentskapet skal til enhver tid være identisk med Partenes andeler i Utvinningstillatelsen.» Dersom en utvinningstillatelse fordeles mellom flere rettighetshavere i en rettighetshavergruppe, vil det for en deltaker følgelig formelt og reelt, være kombinasjonen av utvinningstillatelsen og den tilhørende avtalen som utgjør konsesjonen etter havbunnsmineralloven. Utover reglene i lov eller forskrift, utgjør derfor samarbeidsavtalen grunnstammen i utvinningstillatelsen når denne fordeles mellom flere rettighetshavere. Samarbeidsavtalen virker på denne måten som et supplement til det ytre rammeverket av konsesjonsvilkår i forholdet til myndighetene, samtidig som den regulerer rettighetshavernes gjensidige rettigheter og plikter overfor hverandre. Man kan derfor si at samarbeidsavtalen har én side til offentligretten og én side til privatretten,¹²² ved at den representerer en rettslig bindende avtale mellom myndighetene og mellom rettighetshaverne innbyrdes. Til dette kan det hevdes at departementet ikke kan anvende påleggshjemler når gruppen er gitt tilslutning til avtalen og dens vilkår.

Det følger av det som her er sagt, at samarbeidsavtalen får avgjørende betydning ved pantsettelse av en andel i en tillatelse. Fordi utvinning av havbunnsmineraler skiller seg fra petroleumsproduksjon på en rekke punkter, er det foreløpig ikke gitt at det vil være hensiktsmessig å benytte samme samarbeidsform. I forarbeidene til havbunnsmineralloven har departementet presisert at det på inneværende tidspunkt er «for tidlig nå å si hva som vil være den normale forretningsmodellen for utvinning på de store havdyp».¹²³ Videre er egnetheten til de aktørene som i fremtiden vil søke ukjent, og det er derfor nærliggende at departementet avventer sin beslutning om samarbeidsform. Departementet har imidlertid tatt høyde for ulike løsninger i havbunnsmineralloven, ved at det for det første er åpnet for en valgfrihet, og for det annet ved at departementet kan pålegge aktørene en slik samarbeidsform.

Samarbeidsavtalen representerer som vi har sett en bindende avtale mellom rettighetshaverne. Samarbeidsformen har derfor klare likhetstrekk med ansvarlig selskap etter selskapsloven, slik at interessentskapet i utgangspunktet faller inn under selskapslovens alminnelige virkeområde, jf. § 1-1 første ledd.¹²⁴ I arbeidet med utkastet til selskapsloven, besluttet justisdepartementet imidlertid at samarbeidsavtaler etter petroleumsloven skulle tas helt ut av selskapslovens virkeområde, jf. § 1-1 fjerde ledd.¹²⁵ Departementet understreker at samarbeidsavtalen står i en klar særstilling i forhold til andre selskaper «ved den nære forbindelsen de har til konsesjonssystemet for utvinning av petroleum». Videre ble det sagt at:

«Samarbeidsavtalen er som nevnt utarbeidet av det offentlige, og inngår som en del av konsesjonsvilkårene. Samarbeidsavtalen får dermed et offentligrettslig fundament, og har ikke som andre selskaper grunnlag i et rent privatrettslig avtaleforhold mellom deltakerne. Det er også viktig å ha for øye at konsesjonsmyndighetene til enhver tid bør ha muligheten til å tilpasse innholdet i samarbeidsavtalene etter hva forholdet i petroleumsindustrien og skiftende politiske referanser til enhver tid måtte tilsi. (...) Departementet har etter dette blitt stående ved at samarbeidsavtalen bør unntas fra loven. (...) At samarbeidsavtalen unntas, vil selvsagt ikke være til hinder for at lovens regler likevel vil kunne tjene som alminnelig

¹²¹ Se under «Spesielle bestemmelser».

¹²² Eirik Tveit, Praktiske kommentarer til standard samarbeidsavtale, *MarIus* 2014 nr. 438, s. 17.

¹²³ Se Prop. 106 L (2017-2018) s. 66.

¹²⁴ Lov 21. juni 1985 nr. 83 om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper (Selskapsloven).

¹²⁵ Ot.prp. nr.47 (1984-1985) s. 18 flg.

bakgrunnsrett for løsning av spørsmål som ikke er klarlagt i samarbeidsavtalene.»¹²⁶

Interessentskapet kan etter dette omtales som en særskilt, ulovfestet selskapsform, likevel slik at selskapsretten kan være relevant ved tolkningen av de mer selskapsmessige reguleringene i samarbeidsavtalen.¹²⁷ I forlengelse av det som er sagt, er det interessant å merke seg at samarbeidsavtaler etter havbunnsmineralloven også er unntatt fra selskapsloven § 1-1 fjerde ledd på lik linje med petroleumsløven. Dette kan indikere at departementet går i retning av at en tilsvarende løsning kan være aktuell som konsesjonsvilkår etter havbunnsmineralloven.

3.1.5 Registrering av tillatelser i havbunnsmineralregisteret

En rettsstiftelse i et formuesgode må ha rettsvern for å beskyttes mot senere erverv i samme formuesgode. For enkelte formuesgoder oppnås dette ved registrering i et realregister, et system som i praksis er enerådende for beskyttelse av rettigheter i verdifulle formuesgoder.¹²⁸ I havbunnsmineralloven er dette tenkt løst ved at det skal opprettes et realregister, «Havbunnsmineralregisteret», jf. § 7-1 første ledd annet punktum, jf. panteloven § 1-1 (4). Etter havbunnsmineralloven er det som nevnt «utvinningstillatelser» som skal føres i registeret, jf. § 7-1 første ledd første punktum, og følgelig er det formuesgodet som utgjør registerenheten. I registeret gis «hver tillatelse» sitt eget blad på samme måte som grunnboken, jf. § 7-1 annet ledd første punktum. I spesialmerkene til bestemmelsen er det presisert at «registeret vil gjelde for selve utvinningstillatelsene, men også for innretninger som benyttes i utvinning, og som ikke er flyttbare».¹²⁹ Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 6.

En pantsettelse etter § 7-2 første ledd får rettsvern ved registrering i Havbunnsmineralregisteret, jf. § 7-2 annet ledd. Panteloven har ingen direkte henvisninger til havbunnsmineralloven. Det fremgår imidlertid av § 1-2 (3) at «[d]enne lov står tilbake for bestemmelser om pant i andre lover». Bestemmelsen fastsetter at panteloven er subsidiær i forhold til annen lovgivning, jf. prinsippet om *lex specialis*. Forholdet mellom panteloven og spesiallovgivningen er nærmere presisert i forarbeidene til panteloven, hvor det fremgår at «[d]et må bli et konkret tolknings-spørsmål hvor langt spesialreguleringen rekke og når pantelovens regler i tilfelle kommer inn.»¹³⁰ I forarbeidene til tvangsfullbyrdsloven er det med henvisning til pantelovens forarbeidsuttalelser så angitt at «[d]epartementet antar at forslaget tilstrekkelig klart gir uttrykk for prinsippet om at den spesielle lov går foran den generelle».¹³¹

Ut fra det som er sagt, vil også pantelovens rettsvernsregler måtte stå tilbake for rettsvernsreglene i havbunnsmineralloven jf. § 7-2 annet ledd. Det bør derfor, så langt det lar seg gjøre, unngås dobbelthjemmel i havbunnsmineralloven for registrering og pant av formuesgoder som også ville kunne registreres og pantsettes etter pantelovens alminnelige bestemmelser eller annen spesiallovgivning. En slik dobbelthjemmel vil kunne føre til at en panterett som er gyldig registrert etter pantelovens regler, må stå tilbake for en panterett som er gyldig registrert etter havbunnsminerallovens regler, selv om førstnevnte rettsstiftelse i utgangspunktet hadde best plass i prioritetsrekken etter registertidspunkt. I en slik situasjon vil verdien av panteretten til førstnevnte være usikker, og neppe fremme hensyn som

¹²⁶ Ot.prp. nr.47 (1984-1985) s. 18-19.

¹²⁷ Eirik Tveit, Praktiske kommentarer til standard samarbeidsavtale, *MarIus* 2014 nr. 438, s. 18.

¹²⁸ Hans Fredrik Marthinussen, *Tredjemannsprobleme*, 3. utgave, Cappelen Damm AS, Oslo: 2023, s. 13.

¹²⁹ Prop. 106 L (2017-2018) s. 68.

¹³⁰ Ot.prp.nr. 39 (1977-1978) s. 78.

¹³¹ Ot.prp.nr. 65 (1990-1991) s. 334.

i formueretten oppfattes som særlig viktige. Hensynet til konsekvens og sammenheng må derfor ivaretas på tvers av regelverket, slik at pantelovgivningens samlet fremstår som forutsigbart.

Som det fremgår av havbunnsmineralloven § 7-1 første ledd første punktum, «skal» departementet «føre et register over alle utvinningstillatelser gitt etter denne loven.» Ordlyden «skal» indikerer at departementet har en generell registreringsplikt, hvor ikke bare pantsatte utvinningstillatelser skal føres i Havbunnsmineralregisteret. En slik registerplikt åpner ikke bare for etterprøvbarehet av rettsstiftelser i utvinningstillatelser, jf. § 7-2, men det vil også ivareta behovet for offentlighet rundt rettsforholdet mer allment.¹³² Departementet kan videre gi forskrift om at registeret også skal omfatte § 4-7 tillatelser jf. annet punktum, hvilket er særskilte tillatelser til anlegg og drift av innretninger som ikke følger av godkjent PUD. Slike tillatelser faller som nevnt utenfor oppgavens problemstilling, og vil ikke behandles i det videre.

Paragraf 7-2 annet ledd gir videre generelle regler om dagbokføring, og åpner for at det kan gis forskrift om fremgangsmåten ved registrering og meldeplikt ved overdragelse og andre endringer vedrørende tillatelsen. Bestemmelsen forutsetter også at departementet kan gi videre forskrifter om hvilke gebyrer som kan kreves. Formålet med regelen er å sikre at registeret i størst mulig grad inneholder riktige og fullstendige opplysninger om tillatelser og rettsstiftelser tilknyttet disse.¹³³

I § 7-1 tredje ledd er det videre sagt at reglene i tinglysingsloven kapittel 2 og 3 gjelder tilsvarende så langt de passer. Det er naturlig å tolke henvisningen slik at tinglysingsloven supplerer loven sammen med eventuelle forskrifter.¹³⁴ Fordi en rekke disposisjoner etter havbunnsmineralloven krever samtykke herunder overdragelse av panteretter jf. § 7-4 annet ledd, kan slike disposisjoner ikke kreves registrert før et slikt samtykke foreligger, jf. tinglysingsloven § 12. Tinglysingslovens regler om registerprioritet jf. §§ 20 følgende kommer videre til anvendelse.

---

¹³² Se tilsvarende forskrift 19. juni 1997 nr. 618 om Petroleumsregisteret.

¹³³ Bestemmelsen svarer til petroleumsloven § 6-1 annet ledd, og formålet fremgår av Ot.prp.nr. 43 (1995-1996) s. 54.

¹³⁴ De nærmere detaljene forventes regulert i forskrift tilsvarende petroleumsforskriften.

4. Den historiske bakgrunnen for pantereguleringen i havbunnsmineralloven

4.1 Innledning

Da den første henvendelsen om tillatelse til leting etter petroleum i grunnområdene under Nordsjøen kom høsten 1962, eksisterte det ingen lovgivning eller politisk interesse for petroleumsvirksomhet i Norge. Norske myndigheter sørget imidlertid tidlig for å sikre seg kontroll over eventuelle forekomster, og ved kongelig resolusjon 31. mai 1963 ble det proklamert norsk statshøyhet så vidt angikk utnyttelse og utforsking av undersjøiske naturforekomster utenfor norskekysten.¹³⁵ Umiddelbart etter ble kontinentalsokkeloven vedtatt, og eiendomsretten til undersjøiske naturforekomster ble tillagt staten.¹³⁶ Kontinentalsokkeloven regulerte den gangen et felles utgangspunkt for alle former for naturforekomster, herunder petroleum og andre naturforekomster som havbunnsmineraler. Da petroleumssressursene i 1985 ble inntatt i en særskilt regulering i petroleumsløven, ble kontinentalsokkeloven en lov om andre naturressurser enn petroleum frem til disse også ble avløst ved havbunnsmineralloven i 2019.¹³⁷ Selv om det den gang var kjent at det kunne forekomme mineralforekomster på norsk kontinentalsokkel, var det på dette tidspunktet ikke et spørsmål om å utvinne disse. For petroleumssressursene skulle historien vise seg å bli en litt annen.

Myndighetenes manglende erfaring og usikkerhet med hensyn til petroleumsvirksomhetens omfang gjorde at kontinentalsokkeloven ble en typisk fullmaktslov med få paragrafer.¹³⁸ Det ble så gitt et stort antall forskrifter tilknyttet petroleumsvirksomheten i kraft av delegert myndighet. De viktigste forskriftene var kongelige resolusjoner som fastsatte reglene for konsesjonsregelverket, herunder kongelig resolusjon av 9. april 1965.

Første konsesjonsrunde ble utlyst 13. april 1965, og det ble da tildelt 22 utvinningstillatelser fordelt på 78 blokker.¹³⁹ På denne tiden fantes det ikke hjemler for pant i formuesgoder tilknyttet petroleumsnæringen, og de tidlige aktørene påtok seg en stor kommersiell risiko. Gitt det betydelige investeringsbehovet forbundet med en kapitalintensiv petroleumsvirksomhet, anerkjente man etter hvert behovet for å etablere realsikkerhet.¹⁴⁰ Det skulle imidlertid gå flere år før man fikk hjemmel til å pantsette utvinningstillatelsen, det skjedde først da petroleumsløven i 1985 ble vedtatt.

Da pantereguleringen i 1985 fikk sin endelige løsning, var den nøye gjennomtenkt og tilpasset de særegenhetene som preget petroleumsindustrien og tilgrensende lovgivning. Reguleringen var fundert på et system der store, kapitalintensive og bunnfaste innretninger skulle sikre panthavers rett til å kunne utnytte fremtidig petroleum. Dette var innretninger som verken var realregistrerbart løsøre eller fast eiendom i tradisjonell forstand, fordi de var plassert på grunn som ikke var undergitt privat eiendomsrett. Man fikk ved etableringen av petro-

¹³⁵ NOU 1979: 43 s. 14, og Egil M Husebø, *Oljejuss*, Oslo: Bedriftsøkonomens Forlag as 1990 s. 6.

¹³⁶ Lov 21. juni 1963 nr. 12 om utforsking og utnyttelse av undersjøiske naturforekomster.

¹³⁷ Lov 21. juni 1963 nr. 12 om vitenskapelig utforsking og undersøkelse etter og utnyttelse av andre undersjøiske naturforekomster enn petroleumsvirksomheter og mineralforekomster.

¹³⁸ NOU 1979: 43 s. 7, og Finn Arnesen, Samarbeid om petroleumsvirksomhet, *MarLus* 1987 nr. 145 s. 3.

¹³⁹ St.meld. nr. 22 (1965-1966) og Carl-Axel Janicke, *Oljeboring til havs*, Oslo: Universitetsforlaget 1984 s. 17.

¹⁴⁰ NOU 1979: 43 s. 39.

leumsregisteret dermed tettet et lovtomt område i pantelovgivning, ved at disse nå kunne registreres sammen med utvinningstillatelsen i petroleumsregisteret. Innretninger til bruk ved undersøkelser og utvinning av andre naturforekomster enn petroleumsforekomster, fulgte etter hvert sjølovens system for registrering i skipsregisteret.

4.2 Fremveksten av pantereguleringen

Som følge av en økt interesse for petroleumsressursene i Nordsjøen, ble det i 1965 først gjort endringer i panteloven. Det ble nå adgang til å tinglyse panteretter i «innretning i sjøen for boring etter olje eller gass eller for utvinning av slike forekomster».¹⁴¹ Den kongelige resolusjonen av 1965 ble så avløst ved den senere kongelige resolusjonen av 8. desember 1972, en forskrift som fremdeles manglet klare hjemler for pantsettelse av utvinningstillatelser eller innretninger tilknyttet denne. Departementet kunne gi forhåndssamtykke til overdragelse av en utvinningstillatelse på uendrede vilkår der låntaker i det vesentlige misligholdt låneavtalen, jf. 1972-resolusjonen § 49, men långiver var ikke beskyttet mot låntakers øvrige kreditorer eller konkursbo.¹⁴² Egenfinansiering var derfor det dominerende, ettersom risikoen ved langsiktige lån fremdeles ble ansett for å være for stor.¹⁴³

Petroleumsindustrien hadde på dette tidspunktet vist seg å være svært lønnsom, og tiden var inne for å regulere petroleumsvirksomhetens viktigste sider i lovs form.¹⁴⁴ Ved kongelige resolusjon ble det i 1972 derfor oppnevnt et petroleumsutvalg, med det mandat å fremlegge forslag til ny lov som skulle avløse 1972-resolusjonen. Samtidig begynte arbeidet med ny pantelov å ta form, hvor man særlig for næringsdrivende utvidet adgangen til å etablere pant. Det vokste på denne tiden frem en panterettslig ideologi om et samlet kredittobjekt som skulle gi bedre sikkerhet for panthaver.¹⁴⁵ Det var denne ideologien som senere skulle vise seg å bli bakenforliggende for petroleumsloven og senere for også havbunnsminerallovens regler om pant.

I forbindelse med sjølovsrevisjonen i 1972 ble det etablert nye regler om skipsregistrering og pant i skip.¹⁴⁶ Frem til vedtakelsen av petroleumsloven i 1985, ble det i lov om sjøfarten også etablert midlertidige pantehjemler for petroleumsindustrien. Loven åpnet nå for frivillig innføring i skipsregisteret av flytende og faste innretninger som ikke var å anse som skip, jf. § 33 første ledd første ledd nr. 6.

Ordlyden i § 33 første ledd første ledd nr. 6 var: «Følgende innretninger kan på begjæring av eieren innføres i skipsregisteret, selv om de ikke omfattes av § 11 annet eller tredje ledd: Innretning i sjøen for boring etter olje eller gass for utvinning av slike forekomster», jf. punkt 6.

Det ble også inntatt regler om «skip utstyrt for å brukes stasjonært til boring etter olje eller gass eller til utvinning av slike forekomster» jf. § 4. Av forarbeidene fremgikk det at hensikten i første omgang var å «muliggjøre rettsbeskyttet underpant, med registrering i realregister.»¹⁴⁷ Hva gjaldt pant i utvinningstillatelser var rettstilstanden imidlertid usikker. I justisdepartementets uttalelser 9. oktober 1974 heter det at:

¹⁴¹ Lov 12. oktober 1857 nr. 3 indeholdende nærmere Bestemmelser om Pant og Thinglæsning (Panteloven) § 12, og Lov 5. februar 1965 nr. 2 om Statens Landbruksbank.

¹⁴² Ulf Hammer og Tone Østensen, Hovedpunktene i den nye petroleumsloven med forskrift, *MarLus* 1985 nr. 101 s. 28.

¹⁴³ Lars Olav Askheim, Lånefinansiering av petroleumsvirksomhet – Risikofordeling og fleksibilitet, *MarLus* 1988 nr. 148 s. 25.

¹⁴⁴ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 7.

¹⁴⁵ Se NUT 1970: 2 Rådsegn 8 - Om pant s. 32

¹⁴⁶ Lov 20. juli 1893 nr. 1 om Sjøfarten.

¹⁴⁷ Ot.prp. nr. 32 (1970-71) om endringer i lov 20. juli 1893 om sjøfart og i visse andre lover s. 44.

«[n]år utnyttingen av et petroleumsfunn skal finansieres, forutsetter kontinentalsokkelresolusjonen 8. desember 1972 § 49 at den som har fått utvinningstillatelse (rettighetshaveren), kan stille tillatelsen som sikkerhet ved å avtale med en eventuell kredittlyter at tillatelsen skal overdras til en annen dersom kredittavtalen blir vesentlig misligholdt. Bestemmelsen inneholder heimel for departementet til å gi forhåndssamtykke til en slik overdragelse på uendrete vilkår til en erverver som departementet på tvangsrealisasjonstidspunktet måtte godkjenne (...). Den form for sikkerhet i utvinningstillatelse som er forutsatt i resolusjonens § 49, virker i flere punkter uklart. Bl.a sakner man klare regler for hvordan kredittlyteren kan skaffe seg dekning gjennom utvinningsretten. Videre er rettsvernsspørsmålet uklart.»¹⁴⁸

Formen for sikkerhetsstillelse var etter dette ansett som uklar, og det var i det hele tatt usikkert om det etter gjeldende rett var adgang til å stifte pant i en utvinningstillatelse. Pantsettelse av utvinningstillatelser var imidlertid ansett som hensiktsmessig, og burde etter justisdepartementets vurderinger skje i formell lovs form. Departementet anmodet derfor at det skulle lovfestes en «etablert ordning med et sentralregister for så vel utvinningsretter som de faste anlegg».¹⁴⁹ Det ble foreslått å lovfeste hovedpunktene i en slik registreringsordning, men at reguleringen av enkeltspørsmål dels kunne skje gjennom henvisning til tinglysingsloven, dels gjennom forskrift.

Sjølovens regler om flytende og faste innretninger til bruk i petroleumsvirksomheten ble endret på nytt allerede i 1979, og flyttet til henholdsvis §§ 324 og 325.¹⁵⁰ Synspunktet var at de flyttbare innretningene skulle anses som skip i henhold til sjølovens bestemmelser i § 324.¹⁵¹ Det ble også tatt et oppgjør med terminologien benyttet for å betegne de ulike typene av flytende innretninger.¹⁵² Videre bestemte utvalget at innretningene skulle knyttes opp til ordlyden «naturforekomster» fremfor den snevrere ordlyden «petroleumsforekomster».¹⁵³ En slik endring ville etter utvalgets synspunkt åpne for eventuelle fremtidige spesialinnretninger til bruk for utvinning av andre naturforekomster enn petroleum, herunder «manganknoller på havbunnen».¹⁵⁴ Den tidligere § 4 ble i forlengelsen av dette endret tilsvarende til å gjelde for stasjonære skip utstyrt til boring eller utnyttelse av «naturforekomster». Utvalget altså så allerede den gang at det i fremtiden ville kunne oppstå et behov for pantsettelse av innretninger til bruk for undersøkelse og utvinning av havbunnsmineraler.

De faste innretningene tilknyttet petroleumsvirksomheten skulle på sin side samles i sjøloven § 325.¹⁵⁵ Etter sjølovens dagjeldende § 325 annet ledd første punktum var det nå registreringsadgang til faste innretninger, med tilhørende adgang til å pantsette tilbehør og utstyr sammen med de faste innretningene.¹⁵⁶ Det ble dessuten åpnet for å la pantsettelse av en fast innretning omfatte tilhørende *utvinningstillatelser*, for så vidt dette var forenlig med de konsesjonsrettslige regler, jf. § 325 annet ledd in fine. Utvinningstillatelsen var etter dette nærmest som et

¹⁴⁸ NOU 1976: 59 s. 45.

¹⁴⁹ NOU 1976: 59 s. 46.

¹⁵⁰ Lov 25. mai 1979 nr. 20 om endringer i lov 20. juli 1893 nr. 1 om sjøfart og i visse andre lover (Privatrettslige regler for borefartøyer).

¹⁵¹ NOU 1976: 59 s. 27.

¹⁵² NOU 1976: 59 s. 17.

¹⁵³ NOU 1976: 59 s. 29.

¹⁵⁴ NOU 1976: 59 s. 29.

¹⁵⁵ Erling Selvig, Pant i utvinningstillatelser og off-shore installasjoner, *MarLus* 1982 nr. 72 s. 5.

¹⁵⁶ NOU 1976: 59 s. 45.

tilbør til den faste innretningen.¹⁵⁷ Bestemmelsene ble senere flyttet til §§ 371 og 372.¹⁵⁸

Petroleumsutvalget avga så sin hovedinnstilling i 1979 med øvrige forarbeider.¹⁵⁹ I 1985 avløste petroleumsloven kontinentalsokkelloven med tilhørende forskrifter.¹⁶⁰ Petroleumsloven inneholdt nå de viktigste materielle reglene, og i kapittel IV ble det inntatt regler om registrering og pantsettelse av tillatelser med tilhørende faste innretninger, jf. §§ 33 og 34. I medhold av petroleumsloven § 31 første ledd ble petroleumsregisteret opprettet ved forskrift, med det formål å sikre rettsvern for pantsettelse av tillatelser så vel som anlegg og faste innretninger.¹⁶¹ Bestemmelsen om registrering, jf. § 32, ble supplert av petroleumsforskriften §§ 6-9, og måtte samtidig leses i sammenheng med sjøloven §§ 371-372.

I sjøloven ble det foretatt justeringer som tilpasset endringene i petroleumsloven, blant annet ved at virkeområdet i § 372 ble innskrenket.¹⁶² Paragraf 372 annet ledd bestemte nå at faste innretninger til bruk i undersøkelse etter, utnyttning, lagring eller transport av «andre undersjøiske naturforekomster enn petroleumsforekomster» kunne innføres i skipsregisteret etter begjæring fra eier. Samtidig ble all registrering av faste installasjoner tilknyttet petroleumsforekomster flyttet til petroleumsloven og Petroleumsregisteret. Faste innretninger *under bygging* for slik virksomhet som nevnt i § 371 kunne imidlertid innføres i skipsbyggingsregisteret etter begjæring fra eier, jf. § 372 første ledd.¹⁶³ De flytende innretningene i § 371 gjaldt fortsatt for bruk ved utnyttning, lagring, eller transport, mv. av «undersjøiske naturforekomster». De stasjonære skipene ble på sin side stående i sjøloven § 4, med en uendret ordlyd.

Reglene om pantsettelse og registrering ble i petroleumsloven vesentlig endret. Utgangspunktet var nå at utvinningstillatelsen var gjort til det sentrale kredittobjektet.¹⁶⁴ Departementet uttalte at:

«[v]ed å knytte pantsettelsen til i første rekke utvinningstillatelser, er det verdien av retten til fremtidig produksjon av petroleum som blir det egentlige kredittobjekt. Pantekreditor får bare panterett og sikkerhet i pantdebitors rettigheter. Det vil si at alle regler og skranker som følger av tillatelsen, statsdeltakelsesavtalen eller andre avtaler som rettighets- haverne har inngått, samt aktuelle norske lover og forskrifter er bestem- mende for panterettens omfang.»¹⁶⁵

Ved at det nå var utvinningstillatelsen som utgjorde hovedobjektet for pantesikringen, knyttet man dermed adgangen til sikkerhetsstillelse opp mot konsesjons- systemet og de rettigheter og plikter som til sammen utgjorde grunnlaget for virksomheten. Man åpnet med dette for at verdien av rettigheten til fremtidig produksjon var gjenstand for kredittsikring, samtidig som de faste innretningene skulle inngå som en del av pantet. Den dagjeldende ordlyden i § 32 sa at:

«Innretninger som nevnt i §§ 23 og 24 som er fast plassert på område som nevnt i § 1, skal innføres i Petroleumsregisteret når den tillatelse som innretningen knytter seg til er *pantsatt etter § 33*. Registrering skjer på det

¹⁵⁷ Lasse Hagen med flere, *Petroleumsloven med kommentarer*, Oslo: TANO 1989, s. 333.

¹⁵⁸ Lov 27 mai 1983 nr. 30 om endringer i lov 20. juli 1893 nr. 1 om sjøfarten og i enkelte andre lover.

¹⁵⁹ NOU 1979: 43, NOU 1981: 33.

¹⁶⁰ Lov 22. mars 1985 nr. 11 om petroleumsvirksomhet (petroleumsloven).

¹⁶¹ Forskrift 12. juni 1985 nr. 1188 for petroleumsregisteret.

¹⁶² Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 94.

¹⁶³ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 24.

¹⁶⁴ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 22.

¹⁶⁵ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 23.

blad som tillatelsen har. Dersom en innretning eies av rettighetshavere i flere utvinningstillatelser i fellesskap, skal det på utvinningstillatelsens blad angis hvor stor eierandel som knytter seg til vedkommende tillatelse» (min kursivering).

Bestemmelsene i §§ 23 og 24 som vist til i § 32, var henholdsvis hjemmel for plan for utbygging og drift av petroleumsforekomster, og tillatelse til anlegg og drift av innretninger for transport og utnyttelse av petroleum. Området som henvist til i § 1, hjemlet petroleumslovens geografiske virkeområde.

Ved å opprette et petroleumsregister løsrev man som nevnt de faste innretningene fra sjølovens system. De faste innretningene som skulle betjene utvinningstillatelsen kunne nå registreres på vedkommende tillatelsens blad, jf. Petroleumsregisteret § 6 første ledd.¹⁶⁶ Det var imidlertid en *registerplikt* i petroleumsregisteret for faste innretninger plassert på området i tilknytning til tillatelsen dersom utvinningstillatelsen var *pantsatt*, jf. petroleumsloven § 32, jf. Petroleumsregisteret § 6 annet ledd. Dersom den pantsatte tillatelsen knyttet seg til en flyttbar innretning, jf. sjøloven § 371 første ledd, som var permanent plassert på området, skulle den likestilles med en fast innretning jf. petroleumsloven § 32, jf. Petroleumsregisteret § 6 annet ledd, jf. § 1 sjette ledd.

Tillatelsen og de faste innretningene ble så koblet sammen i § 34, som sa at i «pantsettelse etter § 33 inngår pantsetterens rett til de innretninger som etter § 32 er registrert eller kan registreres sammen med tillatelsen (...)». Også «rettigheter etter avtale som nevnt i §§ 11 og 16» inngikk i pantet etter § 33. På den måten sikret man panthavers interesser i form av en sikkerhetspakke i tråd med en fremvoksende ideologi om et samlet panteobjekt.

Ordlyden i § 11 var «Kongen kan sette som vilkår for tildeling av utvinningstillatelse at rettighetshaverne inngår avtaler av bestemt innhold seg imellom og at en eller flere av rettighetshaverne inngår avtaler av bestemt innhold med staten eller selskap som departementet bestemmer om virksomhet etter denne lov». Bestemmelsen svarer i det vesentlige til någjeldende petroleumslov § 3-3 fjerde ledd. Ordlyden i § 16 annet ledd var «Avtaler om samordnet leteboring skal meddeles departementet. Avtaler om annen samordnet virksomhet som nevnt i første ledd, skal forelegges departementet til godkjenning. Hvis det ikke oppnås enighet om slike avtaler innen rimelig tid, kan departementet bestemme hvordan slik samordnet virksomhet skal foregå, herunder fordele forekomsten». Bestemmelsen svarer i det vesentlige til någjeldende petroleumslov § 4-7 annet ledd.

Nærings- og energidepartementet fremmet så forslag om at ny petroleumslov igjen måtte tilpasses, og i 1996 avløste den någjeldende petroleumsloven loven fra 1985.¹⁶⁷ De tidligere reglene om pant i petroleumsloven §§ 31 til 35, ble nå §§ 6-1 til 6-4, men med en «omredigering og enkle materielle endringer i forhold til gjeldende rett».¹⁶⁸ Bestemmelsen viser ikke lenger til faste innretninger, og den er nå også uten henvisninger til en bestemmelse om registreringsplikt, jf. den tidligere § 32. Tanken var at man på denne måten ville unngå en sontring mellom hva som tekniske sett kunne flyttes, men likevel måtte anses for å være fast på grunn av utplasseringens varighet.¹⁶⁹ Rettigheter i innretninger tilknyttet tillatelsen skulle nå automatisk inngå i pantet, med mindre det var aktivt unntatt gjennom en registrering i et annet realregister. Det er altså denne regelen som er inntatt i havbunnsmineralloven § 7-3. I sjøloven ble bestemmelsen om registrering av faste innretninger under bygging flyttet til § 39, mens de flyttbare innretningene nå er

¹⁶⁶ Forskrift 12. juni 1985 nr. 1188 om petroleumsregisteret, og Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 24.

¹⁶⁷ Lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet. Detaljene er regulert i forskrift, og den mest sentrale forskriften er forskrift 27. juni 1997 nr. 653 til lov om petroleumsvirksomhet.

¹⁶⁸ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) s. 55.

¹⁶⁹ Se diskusjonen i Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 68.

regulert i § sjøloven 507.¹⁷⁰ Sjøloven § 4 regulerer fremdeles de stasjonære skipene til bruk ved boring etter eller utnyttelse av undersjøiske naturforekomster.

Spørsmålet blir i det videre hvilke rettigheter som inngår i pantet etter havbunnsmineralloven, og om disse rettighetenes forhold til sjølovens bestemmelser. Dette er et spørsmål om panterettens videre omfang, noe jeg skal behandle i kapittel 6. Først skal jeg se på innholdet i utvinningstillatelsen som hovedobjekt for pantesikring.

---

¹⁷⁰ Lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven).

5. Pantsettelse av tillatelser

5.1 Innledende om § 7-2

I kapittel 3 ga jeg en samlet behandling av konsesjonssystemet i havbunnsmineralloven. Denne gjennomgangen vil jeg komme tilbake til her. Det spørsmålet som skal behandles i dette kapitlet, er det nærmere innholdet i en panterett som er etablert i en utvinningstillatelse.

Paragraf 7-2 i havbunnsmineralloven bestemmer at «Departementet kan samtykke til at en rettighetshaver pantsetter en hel tillatelse eller at den enkelte rettighetshaveren pantsetter sin andel i en tillatelse som ledd i finansiering av virksomheten knyttet til tillatsen.» Isolert peker ordlyden «tillatelse» på at enhver form for tillatelse gitt etter havbunnsmineralloven kan pantsettes, herunder undersøkelsestillatelser, utvinningstillatelser og § 4-7 tillatelser. Som gjennomgått, forutsetter imidlertid loven at det er utvinningstillatelser som kan registreres i havbunnsmineralregisteret. Det er klarligvis denne som er gjenstand for pantsettelse etter hovedregelen § 7-2 første punktum, og undersøkelsestillatelser faller derfor utenfor virkeområdet for kapittel 7.¹⁷¹ Om tildeling av utvinningstillatelser, vises det til det som er sagt i kapittel 3.1.3.

Bestemmelsen i § 7-2 reiser en rekke delspørsmål. Fordi en utvinningstillatelse er et offentlig vedtak som tillater en aktør å utøve en virksomhet på et område som i utgangspunktet ligger til myndighetene, er det for det første et spørsmål hvilke rettigheter som inngår i en utvinningstillatelse som panteobjekt. En grunnleggende forutsetning for en slik pantsettelse er at departementet samtykker. I forlengelsen av dette, oppstår det spørsmål om hvor strengt denne kontrollfunksjonen bør praktiseres. Det vil være lite hensiktsmessig å legge til grunn en altfor konservativ holdning til samtykke, dersom man samtidig skal oppnå en ambisjon om en effektiv kapitalisering av naturressursene. Før man kan si noe om hvorvidt departementet bør gripe inn i aktørenes adgang til å pantsette en tillatelse, er det derfor naturlig å si noe om panterettens formål og de hensyn som begrunner panteretten. Endelig oppstår spørsmålet om hva som kan pantsettes, og av hvem. Spørsmålet har naturligvis en side til konsesjonssystemet, som jo legger føringer for utvinningstillatsen som panteobjekt.

5.2 Utvinningstillatsen: En enerett til utvinning av havbunnsmineraler

En panterett er i realiteten kreditors sikkerhet for debtors oppfyllelse av en tildelt kreditt. Pantet må følgelig knytte seg til et formuesgode av økonomiske verdi, fordi en dekningsøkende kreditor må kunne realisere pantet. En utvinningstillatelse er imidlertid ikke et formuesgode i tradisjonell formuerettslig forstand, det er i første rekke et regulatorisk instrument som ikke har noe ytre, fysisk objekt.¹⁷² Utvinningstillatelser er gjennom havbunnsmineralloven likevel gjort til formuesobjekt og gjenstand for pantsettelse og overdragelse, jf. §§ 7-2, 7-4 annet ledd og § 4-14. Dette henger sammen med at en utvinningstillatelse er en *økonomisk rettighet*,

¹⁷¹ Departementet kan som nevnt gi forskrift om at registeret også skal omfatte tillatelser etter § 4-7, hvilket tilsier at også slike tillatelser kan pantsettes. Slike tillatelser faller imidlertid utenfor oppgaven, og vil ikke behandles videre.

¹⁷² Ivar Alvik og Henrik Bjørnebye, Om konsesjoner og konsesjonsrett, *Jussens venner* 2020, Vol.55 (2), s. 97.

som gir rettighetshaver tilgang til de verdiene som en tillatelse representerer. Det er denne rettigheten som er objektet for pantsettelse etter § 7-2, og spørsmålet er i den forbindelse hvilke faktiske verdier det er tale om.

Paragraf 4-14 åpner for hel eller delvis overdragelse av en utvinningstillatelse. I forarbeidene fremgår det at det anses som viktig at myndighetene har kontroll med og innflytelse over hvem som er rettighetshaver. Det kreves derfor samtykke for en slik overdragelse. Departementet kan i forbindelse med sitt samtykke stille de vilkår som anses nødvendig i forbindelse med slike overdragelser, det kan også gis forskrift om hvilke vilkår som kan fastsettes. I sin vurdering av om samtykke skal gis, «vil myndighetene kunne legge vekt på de samme saklige og objektive kriteriene som det legges vekt på ved tildeling av tillatelse, jf. merknad til § 4-1 tredje ledd.», se Prop.106 L (2017-2018) s. 66.

Verdien av en utvinningstillatelse er i seg selv vanskelig å tallfeste. I snever forstand er en utvinningstillatelse det enkeltvedtaket som en rettighetshaver er tilgodesett av, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b. Enkelte andre offentlige tillatelser er på sin side underlagt vederlagsregimer, hvor den private aktøren må betale for konsesjonen.¹⁷³ I slike tilfeller vil det gjerne være enklere å anslå det faktiske verdigrunnlaget som tillatelsen hviler på. En utvinningstillatelse etter havbunnsmineralloven tildeles imidlertid ikke etter vederlag, med den virkning at vedtaket alene ikke reflekterer en beløpsmessig verdi. Vederlaget ligger i gjensidighetsforutsetningene i konsesjonsforholdet, og gjennom de arbeidsforpliktelsene som rettighetshaver påtar seg, jf. §§ 4-3 og 4-4.¹⁷⁴ At en utvinningstillatelse ikke tildeles etter vederlag, fremgår av fraværet av vederlagsregler i havbunnsmineralloven. Man kan derfor si at verdien ligger i utvinningstillatelsen i vid forstand, ved at den gir en eksklusiv adgang til å utvinne naturressursene innenfor et avgrenset område. Som konsesjonshaver får man jo tildelt noe som ligner på en eiendomsrett, i den grad andres rettigheter er tilsvarende avgrenset.¹⁷⁵ Den økonomiske verdien ligger dermed i den positive og negative avgrensningen som utvinningstillatelsen gir.

Utgangspunktet er at utvinning av havbunnsmineraler er forbudt, med mindre myndighetene har innvilget et unntak gjennom en tillatelse. Som en følge av at tillatelsen er individuell, kan ingen andre som driver mineralvirksomhet tildeles rettigheter på det området som omfattes av tillatelsen. Rettighetshaver er på denne måten beskyttet mot innskrenkinger i sin enerett, slik at myndighetene vil være avskåret fra å gi andre aktører tilsvarende rettigheter.¹⁷⁶ Det er dette som ligger i den negative avgrensningen.¹⁷⁷ Tilgangsbegrensningen gir utvinningstillatelsen en særlig økonomisk verdi, fordi den eksklusive retten forutsetter utnyttelse av en avgrenset ressurs som i utgangspunktet tilhører myndighetene.

I den positive avgrensningen ligger at rettighetshaver har eksklusivt hjemmelgrunnlag til å drive virksomhet på området som omfattes av tillatelsen. Formålet med mineralutvinning er jo å oppnå eiendomsretten til mineralene slik at de kan omsettes, en eiendomsrett som i utgangspunktet ligger til myndighetene, jf. § 1-4. Etter havbunnsmineralloven § 4-10 oppnås eiendomsretten til de mineralene som utvinnes «når de er tatt opp fra havbunnen til havets overflate». Fordi rettighetshaver først blir eier av mineralene når de er vertikaltransportert til overflaten, ligger den reelle verdien forbundet med mineralene dermed i en *forventning om*

¹⁷³ Lov 17. juni 2005 nr. 79 om akvakultur (akvakulturloven) § 7, jf. forskrift om tildeling av nye tillatelser til akvakultur med matfisk i sjø av laks, ørret og regnbueørret i 2018, 15 mai 2018 nr. 731.

¹⁷⁴ Se mer om §§ 4-3 og 4-4 i kapittel 3.1.3.

¹⁷⁵ Ivar Alvik og Henrik Bjørnebye, Om konsesjoner og konsesjonsrett, *Jussens venner* 2020, Vol.55 (2), s. 95.

¹⁷⁶ Ulf Hammer med flere, *Petroleumsloven*, Oslo: Universitetsforlaget 2006 s. 129, tilsvarende for petroleumsloven.

¹⁷⁷ Rettigheten er imidlertid ikke absolutt, ved at den kan tilbakekalles dersom rettighetshavers opptreden gir grunnlag for det, jf. § 9-9. Oppgaven er imidlertid avgrenset mot eventuelle konsekvenser for pantnager ved bortfall eller tilbakekall av utvinningstillatelser, slik at dette ikke vil behandles i det videre.

økonomisk fortjeneste. Selve tillatelsen fungerer på denne måten som et rettslig arrangement mellom myndighetene som eier av mineralressursene på den ene siden, og rettighetshaver på den andre siden.¹⁷⁸ Utvinningstillatelsen gir rettighetshaver adgang til myndighetenes eiendomsrett i mineralene, mot at rettighetshaver forplikter seg til å foreta betydelige investeringer for å kunne kommersielt utvinne mineralene. Arrangementet gagnar rettighetshaver gjennom produksjon av kommersiell mineralproduksjon og kapitalisering, og staten gjennom beskatning og sysselsetting i leverandørindustrien.

I tråd med det som er sagt i kapittel 3.1.3, er det nærliggende at den økonomiske verdien av tillatelsen øker i takt med de aksessoriske rettighetene etter hvert som prosjektet skrider frem. Fordi havbunnsmineralindustrien befinner seg på et utredende stadium, vil det derfor på inneværende tidspunkt være for prematurt å si noe om hvilke økonomiske verdier en utvinningstillatelse representerer. Verdssettelsesteorier, typisk en kontantstrømsmodell, vil svært forenklet basere seg på forventet kostnad holdt opp mot forventet kontantstrøm. Dette er to størrelser som for tiden er høyst usikre i havbunnsmineralindustrien. Det er en helt ny industri ikke bare i norsk sammenheng, men også globalt, hvor det så langt ikke finnes igangsatte fullskala utvinningsprosjekter. Grunnet manglende kompetanse og erfaring er det for det første ikke bare ukjent *om* det finnes drivverdige mineraler, det er for det andre ukjent om det vil være kommersielt lønnsomt å utvinne disse.¹⁷⁹

Petroleumsvirksomhetens kanskje mest innlysende trekk er at den er svært lønnsom. Olje og gass er i dag den største bidragsyteren til norsk BNP.¹⁸⁰ Dette skyldes ikke bare en velutviklet industri og lang erfaring med økonomisk drift, men også fordi det er svært anvendelig energikilder som kan brukes som innsatsfaktor til mange ulike formål. Ved de første funnene av hydrokarboner i Nordsjøen baserte energikonsumet seg allerede i stor grad på kull og importert olje. I dag står olje for 94 % av energiforbruket innenfor transportsektoren, og det er kanskje et åpenbart poeng at olje utgjør størsteparten av verdens energiforbruk.¹⁸¹ Petroleum er en viktig innsatsfaktor i en global sammenheng, og er den enkeltvare i internasjonal handel med størst omsetning. For dyphavsmineralindustrien er situasjonen på nåværende tidspunkt imidlertid en annen. Fordi man ikke kjenner til sammensetningen og konsentrasjonen av metaller i de marine mineralene, har man ikke et fullgodt grunnlag for å vurdere ressursene. Dette skiller seg fra petroleumsnæringen, ved at man selv ved funn av hydrokarboner hadde bedre forutsetninger for å tallfeste petroleumforekomstene. Den økonomiske risikoen forbundet med undersøkelse- og utvinning av mineraler gjør at bankene på nåværende tidspunkt trolig vil være avventende med å etablere pant i en utvinningstillatelse.

Det er derfor nærliggende å konkludere med at verdien av utvinningstillatelsen den første tiden vil ligge i den negative avgrensningen. Denne sikrer i første omgang kontroll og en prioritert rett over det tildelte området dersom myndighetene etter hvert skulle beslutte å utvinne mineraler. Tilgangsbegrensningen sikrer i andre omgang at eventuelle fremtidige mineralfunn tilfaller rettighetshaveren selv. Kunnskap og erfaring er klart nok en viktig faktor ved et selskaps lønnsomhetsvurderinger, slik at man i fremtiden vil kunne ha bedre forutsetninger for å si noe om utvinningstillatelsens faktiske økonomiske verdi.

5.3 Panterettens formål, legislative begrunnelse og funksjon

Rettighetshaver har ikke en ubetinget rett til å pantsette en utvinningstillatelse. I kapittel 5.4 skal jeg se nærmere på de styringsinstrumentene myndighetene har

¹⁷⁸ Ernst Nordtveit, «Legal Character of Petroleum Licenses under Norwegian Law», i Tine Soliman Hunter, Jørn Øyrehaugen Sunde og Ernst Nordtveit (red.), *The Character of Petroleum Licenses: A Legal Culture Analysis*, Edward Elgar, 2020 s. 159.

¹⁷⁹ Rasmus Noss Bang og Lars-Kristian Lunde Trellevik, «Perspectives on exploration and extraction of seafloor massive sulfide deposits in Norwegian waters », Springer Link 2022, DOI: <https://doi.org/10.1007/s13563-022-00346-y>.

¹⁸⁰ <https://www.norskipetroleum.no/okonomi/statens-inntekter/lest 03.01.2023 kl. 13:30>.

¹⁸¹ <https://strom.no/olje-gass-strøm-energikildelest 03.01.2023 kl 15:00>

til å *begrense* rettighetshavers adgang til pantsettelse, herunder krav til samtykke og konneksitet. For å kunne si noe om hvordan slike kontrollfunksjoner bør praktiseres, må det først fastlegges hvilke *hensyn* som ivaretas ved pantsettelse av en tillatelse. Med hensyn mener jeg i denne sammenhengen hva man rent overordnet søker å *oppnå* ved å åpne for pantsettelse av en utvinningstillatelse i havbunnsmineralloven.

Panterettens formål er som vi har sett å sikre oppfyllelsen av et krav. Justisdepartementet fremhever i forarbeidene til panteloven at avtalepanterettens formål eller funksjon først og fremst er å gi «realsikkerhet for lån ved å gi kreditor en fortrinnsrett til dekning i panteobjektet i tilfelle lånet misligholdes.»¹⁸² Dette følger direkte av panteloven § 1-1 (1). Som fulgt opp i det videre, er det sagt at:

«[d]en sikkerhet denne fortrinnsretten gir panthaveren, (...) er ett av de fastsatte fundamentene for et funksjonelt kredittliv.»¹⁸³

Panteretten er etter dette ansett for å være i samfunnets interesse, fordi den som er kredittsøkende og som kan tilby sikkerhet i form av pant, kan

«oppnå en kreditt som han ellers kanskje ikke ville ha fått, eller som han i hvert fall ikke ville ha kunnet få på tilsvarende vilkår med hensyn til rente, avdragstid osv.»¹⁸⁴

Den viktigste legislative begrunnelsen for avtalepant er altså den kredittskapende effekt, ved at man søker å oppnå positive samfunnsøkonomiske virkninger. Ved å kunne tilby pantesikkerhet i en utvinningstillatelse, vil debitor kunne bli tilført midler han ellers ikke ville fått. Videre vil pantesikkerhet normalt være kostnadsbesparende, ved at det fører til gunstigere betingelser som lavere rente, lengre nedbetalingstid, redusert egenkapitalkrav og en mer varig kreditt. Panteretten har på denne måten tradisjonelt en side til både pantsetter (debitor) og til panthaver (kreditor), ved at debitor får tilgang på kapital som i utgangspunktet er bundet opp i konkrete formuesgoder.¹⁸⁵ Kreditor vil på sin side sikre seg fortrinnsrett til dekning i debitorens formuesgoder, noe som igjen leder til økt investeringsvilje. Balansen av disse hensynene fører til økonomisk vekst, ved at det tilfører samfunnet kapital som ellers ikke ville blitt gitt, eller gitt på andre vilkår.

En utvinningstillatelse er som vi har sett en gjensidighetsforpliktelse mellom myndighetene på den ene siden, og de aktørene som på den andre siden utøver næringsaktivitet i tråd med konkrete offentlige målsettinger. Omsetningshensynet har derfor også en side til myndighetenes interesser. Ved etablering av dyphavsindustrien som ny fremtidsnæring kan myndighetene gjennom panteinstituttet som regulatorisk styringsverktøy oppnå bestemte offentlige formål om en god ressursforvaltning, ved å samtykke til at det etableres pant i en utvinningstillatelse. I havbunnsmineralloven § 1-1 er ressursforvaltningshensynet fremmet som en av flere målsettinger, som jo vil være *motivet* for å tillate dyphavsindustri på norsk sokkel. Den økonomiske betydningen må nødvendigvis avveies mot andre offentlige interesser, hvor miljøhensyn utgjør en betydelig motvekt. Men fordi adgangen til å stifte pant i en utvinningstillatelse først vil være aktuelt dersom hensynet til verdiskapning vurderes som tungtveiende nok mot de miljøvirkninger som loven søker å verne, vil en effektiv panteregulering bidra til å fremme den verdiskapningen som loven skal ivareta. Betyggende panteregler vil på denne måten kunne øke investeringsviljen, og tilføre samfunnet goder gjennom beskatning og sysselsetting. På denne måten er det en nær forbindelse mellom forutbe-

¹⁸² Ot.prp. nr. 39 (1977-78) s. 11.

¹⁸³ Ot.prp. nr. 39 (1977-78) s. 12.

¹⁸⁴ Ot.prp. nr. 39 (1977-78) s. 12.

¹⁸⁵ Hans Fredrik Marthinussen, *Forholdet mellom panteretten og det sikrede kravet*, Cappelen Damm AS, Oslo: 2010 s. 64.

regnelighetshensynet, omsetningshensynet og ressursforvaltningshensynet, fordi regelverket virker direkte inn på aktørenes vilje til å foreta kapitalplasseringer i dyphavsindustrien.

En utvinningstillatelse vil som gjennomgått i kapittel 5.2 først representere betydelige økonomiske verdier når det er gjort funn av kommersielt drivverdige mineralressurser. Det er forventet store kostnader i forbindelse med letevirksomhet, og disse kostnadene ventes dekket inn ved en fremtidig mineralproduksjon. Aktørene vil derfor ha en forventning om å kunne tilby utvinningstillatelsen som kredittobjekt til sikkerhet for de store utvinningsinvesteringene. Hensynet til god ressursforvaltning tilsier imidlertid at en slik adgang ikke bør være ubetinget, og at myndighetene bør ha en viss kompetanse til å begrense pantsettelsesadgangen. Ved bruk av § 7-2 som styringsverktøy bør myndighetene derfor foreta en avveining mellom selskapenes behov for forutsigbare rammevilkår og statens behov for kontroll. Selv om utgangspunktet riktignok er at myndighetene har en relativt vid adgang til å innskrenke rettighetshavers adgang til å etablere pant i en utvinningstillatelse, bør formålet om en best mulig ressursutnyttelse ligge til grunn. Dertil følger at samtykkekravet bør praktiseres på en slik måte at aktørene med sikkerhet kan forutberegne sine rettslige disposisjoner. Dette vil i sin tur bidra til å fremme en best mulig verdiskapning for samfunnet. Rasjonelle aktører vil jo nettopp avstå fra å investere på norsk sokkel dersom uklare vilkår, forbehold eller en vid endringsadgang vil kunne representere en for stor økonomisk risiko.

5.4 Begrensninger i adgangen til pantsettelse

Adgangen til å etablere pant i en utvinningstillatelse er som nevnt underlagt visse begrensninger. En pantsettelse er for det første betinget av departementets samtykke, for det andre av finansieringens formål. Havbunnsmineralloven § 7-2 bestemmer at departementet «kan samtykke til» at tillatelsen pantsettes «som ledd i finansiering av virksomheten knyttet til tillatelsen». Forutsetningen er altså at det ikke er fri adgang pantsettelse av en tillatelse, og at avgjørelsen er lagt til departementets diskresjonære skjønn.¹⁸⁶ Videre kan myndighetene legge føringer for hva kreditten skal brukes til. Her skiller panteretten etter havbunnsmineralloven seg fra den alminnelige panteretten, ved at hovedregelen etter panteloven er at det *ikke* stilles krav til sammenheng mellom panteobjektet og den pantesikrede kreditten.¹⁸⁷

Samtykkekravet er et uttrykk for myndighetenes interesse i styring og kontroll med hva som til enhver tid er pantsatt av hvem, og har sin bakgrunn i at det skulle forhindre pantsettelser som kunne svekke myndighetenes kontroll med hvem som skal inngå i rettighetshavergruppen.¹⁸⁸ Tilsvarende kommer samtykkekravet til uttrykk ved at en panterett ikke kan overdras eller pantsettes uten departementets samtykke, jf. forutsetningsvis av § 7-4 annet ledd, og § 4-14. Myndighetene kan også sikre at en låneavtale ikke inneholder klausuler som gjør at man nærmer seg en hel eller delvis overdragelse av en utvinningstillatelse, jf. § 4-14.¹⁸⁹

Tvangsdekning i utvinningstillatelsen som kredittobjekt vil i realiteten innebære en overdragelse av de rettighetene som følger av pantet.¹⁹⁰ Tvangsrealisasjon av en utvinningstillatelse vil i prinsippet bety at de rettighetene som tilfalt den begunstigede deltakeren etter en offentlig utlysning, jf. § 4-1 vil overdras til en aktør

¹⁸⁶ Ved pant i andel av en tillatelse, er det ikke oppstilt et krav til samtykke fra øvrige rettighetshavere i rettighetshavergruppen, se Ot.prp. nr.72 (1982-1983) s. 22 og samarbeidsavtalen artikkel 23.1 som sier at «En Part kan overdra sin Deltakerandel eller del av denne.»

¹⁸⁷ Se panteloven § 1-1 første ledd.

¹⁸⁸ NOU 1979: 43 s. 79.

¹⁸⁹ Ulf Hammer med flere, *Petroleumsloven*, Oslo: Universitetsforlaget 2006 s. 506.

¹⁹⁰ Se Lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdelsesloven) kapittel 11 om tvangsdekning i realregistrerte formuesgoder.

som ikke deltok i tildelingsprosessen. Sammenholdt med den rettigheten myndighetene har til å kreve morselskapsgarantier, jf. § 9-2 annet ledd og de strenge kriteriene som følger av tildelingssystemet, vil et forhåndssamtykke til pantsettelse skjerpe myndighetenes kontroll over rettighetshavers finansielle evner.¹⁹¹ Samtykkekravet har derfor gode grunner for seg, ved at myndighetene får mulighet til å føre en effektiv kontroll over hvem som til enhver tid utøver mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen. Denne samlingen av kontrollmekanismer vil følgelig gjøre at risikoen for tvangsfullbyrdelse reduseres. Dersom vilkårene for tildeling er innfridd, bør myndighetene derfor føre en praksis der samtykke til pantsettelse er i samsvar med uttalte målsettinger om en ønsket ressursutnyttelse på norsk sokkel jamfør det som ellers er sagt i kapittel 5.3.¹⁹²

Forutsetningen er for det andre at et konneksitetskrav må være oppfylt, herunder at pantsettelsen skal skje i forbindelse med finansiering av den virksomheten som er knyttet til vedkommende tillatelse. Finansieringens formål er på denne måten også gjenstand for myndighetskontroll, ved at departementet kan benytte samtykkekravet til å legge føringer for de finansieringsløsningene aktørene kan benytte seg av. I forarbeidene til petroleumsloven fremholdes at det er finansiering av virksomhet knyttet til tillatelsen som vil være den «dominerende hovedregelen».¹⁹³ Videre er det på samme side sagt at «det skal foreligge særlige grunner for andre formål kan godkjennes, og det vil være et minimumskrav at også dette er virksomhet som drives med hjemmel i petroleumsloven og de tillatelser som gis i henhold til den». Tillatelsen skal etter dette ikke tjene som kredittobjekt generelt, slik at departementets diskresjonære kompetanse også vil utgjøre skranke for formålet med pantsettelsen. Ved at en utvinningstillatelse knytter seg til en bestemt PUD, jf. § 4-4, er det altså dette prosjektet som kan pantsettes etter § 7-2.

I § 7-2 første ledd annet punktum er det imidlertid inntatt et særlig unntak om samtykke til finansiering av virksomhet for annen tillatelse gitt i samsvar med loven.¹⁹⁴ Bestemmelsen peker på at departementet «i særlige tilfeller kan (...) samtykke til at finansieringen omfatter virksomhet i henhold til annen tillatelse enn den som pantsettes». Utvidelsen i annet punktum innebærer i prinsippet at pant i en utvinningstillatelse *kan* tjene som kredittobjekt for virksomhet i henhold til en annen utvinningstillatelse. Ordlyden «særlige tilfeller» gir imidlertid anvisning på en høy terskel for et slikt samtykke. Av forarbeidene er det sagt at unntak bare bør gis når det foreligger behov for å sikre gjennomføringen av bestemte prosjekter.¹⁹⁵ Bestemmelsen skal bare benyttes i de tilfeller «det finnes klart hensiktsmessig med en slik utvidelse, alle forhold tatt i betraktning».¹⁹⁶

Etter hvert som havbunnsmineralindustrien skrider frem, er det nærliggende at ett og samme selskap typisk vil ha en portefølje med flere utvinningstillatelser i ulike prosjektfaser. Fordi det i havbunnsmineralindustrien i større grad enn petroleumsindustrien vil gjøres bruk av mobile teknologiløsninger, vil dette være utstyr og installasjoner som kan benyttes på tvers av ulike tillatelser. Det vil i denne forbindelse oppstå spørsmål om innretningen må overføres til en ny registerenhet i Havbunnsmineralregisteret etter hvert som den betjener nye produksjonsfelt. Det fremstår derfor som uklart hvordan en slik grensedragning skal fungere i

¹⁹¹ Vilkårene for tildeling av utvinningstillatelser etter petroleumsloven er strenge, se petroleumsforskriften kapittel 3. Jeg legger til grunn at kriteriene etter havbunnsmineralloven vil være tilsvarende.

¹⁹² Etter petroleumsloven utøves det en liberal praksis hva angår samtykke til pantsettelse, se Olav Nordli, Pantsettelse av utvinningslisenser, *Tidsskrift for forretningsjus* 2011, nr. 3, s. 138-139. Dette tilsier at ordlyden «særlige tilfeller» i realiteten ikke praktiseres strengt.

¹⁹³ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 24.

¹⁹⁴ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 68.

¹⁹⁵ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 68.

¹⁹⁶ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 68.

praksis dersom dette utstyret også faller inn under panterettens omfang, jf. § 7-3. Dette er et forhold som etter min mening må klargjøres.

5.5 «En hel tillatelse» eller den enkelte rettighetshaveren «sin andel i en tillatelse»

Endelig er det et spørsmål om hvem som kan pantsette hva. Det følger av ordlyden i § 7-2 at det er gitt hjemmel for to former for pantsettelse av en utvinningstillatelse. For det første kan en rettighetshaver pantsette «en hel tillatelse», eller at den enkelte rettighetshaveren pantsetter sin «andel i en tillatelse».

Det første alternativet henspeiler med ordlyden «en hel tillatelse» til at tillatelsen i sin helhet kan pantsettes. I forarbeidene til petroleumsloven er det uttalt at for denne typen pant kan «rettighetshavergruppen (...) foreta en pantsettelse av hele tillatelsen.¹⁹⁷ Dersom en rettighetshaver innehar en tillatelse alene, kan også denne pantsette hele tillatelsen». Når forarbeidene viser til «rettighetshavergruppen», må henvisningen leses i sammenheng med havbunnsmineralloven § 4-13 og til det som ellers er sagt i kapittel 3.1.4. Pantsetteren kan etter dette alternativet altså være hele rettighetshavergruppen som sådan, eller det kan være én rettighetshaver som innehar hele tillatelsen alene.

Fordi samarbeidsavtalen etter petroleumsloven i artikkel 7.1 fastsetter at partene prinsipalt hefter proratarisk for de forpliktelsene som oppstår på grunn av interessentskapets virksomhet, vil det mest praktiske være at pantsetter etter dette alternativet er innehaver av tillatelsen alene. Samtidig er det som nevnt et konsesjonsvilkår at partene inngår samarbeid, slik at pantsettelse av en hel tillatelse likevel ikke er særlig hensiktsmessig. Dette kan som nevnt endre seg etter havbunnsmineralloven, fordi det foreløpig er usikkert hvilken samarbeidsform departementet vil beslutte.

Det andre alternativet er at «den enkelte rettighetshaveren pantsetter sin andel i en tillatelse». Ordlyden må også leses på bakgrunn av § 4-13, og kan naturlig forstås slik at den enkelte rettighetshaver i rettighetshavergruppen kan pantsette sin forholdsmessige andel av en utvinningstillatelse. Pantshaveren er med andre ord ikke den samme i § 7-3 første og fjerde ledd. Fjerde ledd forutsetter som gjennomgått at utvinningstillatelsen er tildelt flere rettighetshavere i en gruppe, hvor pantshaver dermed etablerer en sikkerhet i de respektive rettighetene pantsetter har etter dette. For andelspant reguleres panteobjektet derfor av den underliggende samarbeidsavtalen, jf. § 4-13, og det er av den grunn en formell sammenheng mellom tillatelsen (panteobjektet) og den avtalen som ligger til grunn i rettighetshavergruppen. Ved andelspant er utgangspunktet det samme som for gruppepant, men altså slik at pantshavers rettigheter begrenses til den ideelle andel pantsetter har i rettighetshavergruppens samlede formuesmasse.

---

¹⁹⁷ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) s. 55.

6. Panterettens omfang

6.1 Innledende om § 7-3

Jeg vil i dette kapittelet analysere det videre omfanget av panteretten, et innhold som er regulert i havbunnsmineralloven § 7-3. I kapittel 5 så jeg på den historiske utviklingen av pantelovgivning i havbunnsmineralloven, en gjennomgang jeg vil vende tilbake til her. Dette skyldes at omfanget av panteretten må tolkes i samsvar med det rettslige rammeverket i pantelovgivning som helhet. Som den historiske gjennomgangen har vist, er det særlig sjølovens bestemmelser som havbunnsmineralloven må ses i sammenheng med.

Bestemmelsen regulerer som kjent de to formene for pant for denne industrien: pantsettelse av en hel tillatelse og en andel i en tillatelse. Jeg vil først se nærmere på omfanget av panteretten ved pantsettelse av en hel tillatelse, dernest ved pantsettelse av en andel i en tillatelse. Jeg minner om at det er petroleumslovens forarbeider i Ot.prp.nr.43 (1995-1996) som står sentralt ved tolkningen av § 7-3. Petroleumsloven § 6-3 viderefører delvis den tidligere petroleumsloven § 34, med enkelte omredigeringer og materielle endringer.¹⁹⁸ Ot.prp.nr. 72 (1982-1983) vil det derfor også vises til så langt det passer.

6.2 Panterettens omfang ved pantsettelse av en hel tillatelse

6.2.1 Hovedregelen i første ledd

Det første spørsmålet som skal behandles i dette kapittelet, er hva som er det nærmere innholdet i hovedregelen i § 7-3 første ledd. Bestemmelsen sier at:

«[v]ed pantsettelse av hele tillatelser etter § 7-2 omfatter panteretten de rettighetene som til enhver tid følger av tillatelsen og pantsetterens øvrige rettigheter knyttet til virksomhet som utøves i henhold til tillatelsen.»

Uttrykket «til enhver tid» gir anvisning på at verdien av formuesmassen ikke vil være av en konstant og fast størrelse, men at rettighetene inngår i pantet etter hvert som de blir til. Dette er som nevnt den dynamiske karakteren som kjenner tegner et typisk tingsinnbegrepspant, og som kommer tilsvarende til uttrykk blant annet i panteloven §§ 3-4 (5) og 3-11 (3). I forarbeidene til panteloven er tanken bak tingsinnbegrepspantet formulert på følgende måte:

«[å] nemna kvar ting for seg og såleis knyta panteretten til den einskilde tingen, høver ikkje så godt når det gjeld mange og kanskje små og usjølvstendige ting og særleg ikkje når det gjeld ein omskifteleg mengd. Ein støyter her på ei grense då spesifisering ikkje lenger er lønt eller gjennomførleg. Men dessutan kjem til at der einskildtinga er ustabile, vert sjølve panteobjektet ustabil på denne måten. I slike tilfelle kan det difor både praktisk og på annan måte høva betre og vera ei vinning å knyta panteretten til ei større samling eller eining som einskildtinga går opp i, såleis at nye ting som kjem til, går inn i staden for ting som går ut. På denne måten kan ein få eit panteobjekt som samla har eit meir stabilt verde.»¹⁹⁹

¹⁹⁸ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) s. 55.

¹⁹⁹ NUT 1970: 2 Rådsegn 8 - Om pant s. 32.

Tingsinnbegrepspantet kjennetegnes følgelig ved at det muliggjør at enkelte formuesgjenstander kan skiftes ut og dermed går ut av pantet, mens nyervervede formuesgoder uten videre blir en del av pantet.²⁰⁰ Størrelsesorden vil på denne måten svinge i løpet av prosjektfasen, ved at rettighetene flyter inn og ut av pantsetters formuesmasse under prosjektets levetid.

Ordlyden «til enhver tid» ble tilført petroleumslovens § 6-3 ved vedtakelsen av den nye petroleumsloven i 1996, hvor formålet var å sikre den «going concern»-verdi som fulgte av tillatelsen.²⁰¹ På tross av at tingsinnbegrepspant skiller seg fra tradisjonell pant ved at det som nevnt etableres pant i en formuesmasse fremfor direkte i et individualisert formuesgode, medførte den nye bestemmelsen ifølge forarbeidene «ingen materielle endringer i forhold til gjeldende rett».²⁰²

Av de rettighetene som inngår i denne formuesmassen, peker bestemmelsen for det første på «de rettighetene som (...) følger av tillatelsen». Innholdet av ordlyden fremstår ikke som rimelig klart. Man må likevel kunne slutte seg til at de rettigheter som følger direkte av vedtaket om en tildelt utvinningstillatelse, jf. § 4-1 klart nok ligger innenfor rammen av lovteksten. Videre fremstår det som klart at ordlyden også omfatter de rettigheter som følger aksessorisk av en utvinningstillatelse, jf. §§ 4-3 og 4-4. Dette vil som vi har sett i kapittel 5 være verdier som suksessivt øker i omfang etter et glideskalaprinsipp etter hvert som det foreligger godkjenninger fra departementet. Denne samlingen av rettigheter følger klart nok allerede av § 7-2.

Endelig omfatter pantsettelsen etter ordlyden klart nok også eiendomsretten til de mineralene som utvinnes, jf. § 4-10. Tidspunktet for eiendomsrettens overgang er nærmere regulert i loven, slik at rettighetene til mineralene i fremtiden vil inngå i pantet etter hvert som de er brakt til «havets overflate». Vilkåret «knyttet til virksomhet som utøves i henhold til tillatelsen» sammenholdt med innholdet i § 7-2, tilsier imidlertid at rekkevidden av panteretten er begrenset til aktiviteter tilknyttet undersøkelse etter og utvinning av mineralforekomster, jf. § 4-1. En slik tolkning innebærer for det første at inntjening basert på fremtidig salg av mineralene faller utenfor ordlyden i havbunnsmineralloven. Panthaver bør derfor etablere factoringpant, jf. panteloven § 4-10 for å oppnå pantesikkerhet i slike avtaler. For det andre tilsier en slik tolkning at også varelagerpant faller utenfor, slik at dette må pantsettes særskilt, jf. panteloven §§ 3-11 (2) a., jf. 3-12.

Spørsmålet er i det videre hvor yttergrensen av panterettens omfang går. I departementets beskrivelse av bestemmelsen er det blant annet presisert at:

«[g]jeldende regelverk og konsesjonsverk vil definere omfanget av og innholdet i pantsetterens rettigheter og plikter til enhver tid. (...) Panteretten kan også omfatte rettigheter som følger av avtaler som pantsetteren innehar. Rettigheter som følger av avtaler inngått av en deltaker i gruppe som ikke alene er rettighetshaver av hele tillatelsen, vil ikke omfattes av en slik panterett.»²⁰³

Uttalelsen forstås for det første slik at panterettens omfang vil kunne endres i tråd med det regulatoriske rammeverket og den myndigheten departementet har til å endre eller sette vilkår for tillatelsen, jf. §§ 9-9 og § 4-9 mv. Oppgaven er av plasshensyn som nevnt avgrenset mot problemstillinger knyttet til eventuelle endringer eller tilbakekall av en utvinningstillatelse, og jeg vil derfor ikke behandle dette i det videre.

²⁰⁰ Thor Falkanger, *Introduksjon til panteretten – stiftelse, virkninger og tvangsfullbyrdelse*, Oslo: Universitetsforlaget 2015 s. 42.

²⁰¹ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) s. 55.

²⁰² Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) s. 55.

²⁰³ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) s. 55.

For det andre, tolkes uttalelsene slik at det rettighetskomplekset som inngår i pantet ikke bare omfatter de rettighetene som følger av tillatelsen som sådan, men også rettigheter utover dette. Dette være seg rettigheter som følger av avtaler inngått i henhold til virksomhet etter tillatelsen som inngått av rettighetshavergruppen, eller av en rettighetshaver som innehar hele tillatelsen alene. Slike avtaler kan ha selvstendig verdi for at en rettighetshaver skal kunne utnytte mineralforekomstene, herunder avtaler om samordnet virksomhet jf. § 4-12. At det er slike rettigheter bestemmelsen tar sikte på, underbygges av at den eldre petroleumsloven henviste til den tilsvarende bestemmelsen i den eldre petroleumsloven.²⁰⁴ Rettigheter som følger av avtaler inngått av en enkelt deltaker i en rettighetshavergruppe, omfattes imidlertid ikke.

Panteretten omfatter for det andre «pantsetterens øvrige rettigheter knyttet til virksomhet som utøves i henhold til tillatelsen». Jeg minner her om at «pantsetteren» enten kan være hele rettighetshavergruppen, eller det kan være én rettighetshaver som innehar hele tillatelsen alene.²⁰⁵

Angivelsen «øvrige» gir inntrykk av at tilnærmet alle rettigheter knyttet til utøvelse av tillatelsen inngår i formuesmassen. Begrepet må imidlertid ses i sammenheng med den avgrensningen som følger av virksomhetskravet, jf. ordlyden «virksomhet som utøves i henhold til tillatelsen». Sammenholdt med §§ 7-2 og 4-1, tilsier vilkåret som nevnt at rekkevidden av panteretten er begrenset til aktiviteter tilknyttet undersøkelse etter og utvinning av mineralforekomster. Det er derfor nærliggende å tolke det slik at omfanget av tingsinnbegrepspantet etter havbunnsmineralloven er begrenset til de formuesgodene som rettighetshaver har investert i for å kunne oppnå mineralproduksjon etter tillatelsen, typisk utstyr og innretninger. En slik tolkning underbygges av at det i annet ledd og tredje ledd er inntatt regler om hvilke konkrete formuesgoder som ikke inngår i formuesmassen etter første ledd.

Også forarbeidene til petroleumsloven § 6-3 støtter en slik tolkning.²⁰⁶ Departementet understreker at rettighetene til en utvinningstillatelse vil være av begrenset økonomisk verdi dersom panthaver ikke kan tre inn i gruppens eller andelshaverens stilling. Det er så sagt i det videre at selv om retten til fremtidig produsert petroleum er den mest sentrale retten som følger av tillatelsen, og av den grunn det grunnleggende sikkerhetsobjektet, er:

«[d]e øvrige rettigheter (...) imidlertid avgjørende for å kunne utnytte retten til fremtidig produsert petroleum. Dersom tillatelsen skal kunne gi et tilstrekkelig kredittgrunnlag, må panteretten derfor omfatte de rettigheter som til enhver tid er knyttet til den virksomheten som utøves i henhold til tillatelsen. Bare på denne måten vil panthaver kunne sikre seg den «going concern»-verdi som følger av tillatelsen.»²⁰⁷

Formuesgoder som er nødvendige for å sikre seg fremtid produsert petroleum, inngår derfor i pantet. På samme side er det sagt at «[e]iendoms- og bruksrett til innretninger er et eksempel på rettigheter som i utgangspunktet omfattes av panteretten». Bestemmelsen skiller seg fra det tidligere systemet i petroleumsloven, ved at det ikke lenger skal trekkes en grense mellom faste og flyttbare innretninger. I tråd med konstruksjonen tingsinnbegrep, skulle «[e]nhver innretning

²⁰⁴ Ser mer om dette i kapittel 4.2.

²⁰⁵ Se mer om dette i kapittel 5.5.

²⁰⁶ Ot.prp. nr.43 (1995-1996) s. 55. Dersom samarbeidsavtalen etter havbunnsmineralloven får en tilsvarende ordlyd som etter petroleumsloven, er det imidlertid sistnevnte som er det eneste praktiske alternativet. Se kapittel 3.1.4.

²⁰⁷ Ot.prp. nr.43 (1995-1996) s. 55.

utplassert i henhold til en tillatelse» etter den nye bestemmelsen omfattes av panteretten.²⁰⁸

I havbunnsmineralloven § 1-5 bokstav b) er en innretning definert som «installasjon, anlegg og annet utstyr for mineralvirksomhet, også rørledninger og kabler om ikke annet er bestemt, men ikke forsyning- og hjelpefartøy eller skip som transporterer i bulk». Definisjonen omfatter blant annet stedbundne installasjoner, og flytende produksjonsinnretninger til bruk for utvinning av mineraler. Bestemmelsen skiller altså ikke mellom fastmonterte, flyttbare eller flytende innretninger, likevel slik at forsyningsfartøy er unntatt. Avgjørende er at det er pantsetters eiendoms- eller bruksrett til en innretning, og at innretningen er tilknyttet den virksomhet som utøves i henhold til tillatelsen.

Som tidligere beskrevet, er det i realiteten eiendomsretten til mineralforekomster som utgjør den sentrale verdien i utvinningstillatelsen. Formålet med bestemmelsen i første ledd er altså å sikre panthavers adgang til å tre inn i pantet, ved å knytte de rettighetene som kreves for mineralproduksjon til utvinningstillatelsen. Det er dette departementet legger i å sikre verdien av virksomheten som et «going concern», fordi synspunktet er at verdien av pantet vil være høyere samlet, mot stykkevis og delt.²⁰⁹ Hensynet til kreditor vil etter departementets synspunkt på denne måten være ivaretatt, samtidig som verdien av pantet øker ved at risikoen for at ressursene blir utilgjengelige, reduseres tilsvarende.

Formålet med bestemmelsen må ses i sammenheng med de særegenheter som petroleumsbransjen preges av, sammenholdt med tanken om en samlet panterett. Petroleumsressursene vil ikke kunne realiseres uten en tilknyttet produksjonsenhet som har til formål å skape forbindelse mellom brønnbane og overflaten. Installasjonene er gjerne fast montert på en spesifikk lokasjon, og konstruert for å betjene et felt i en årrekke. Installasjonene vil derfor være lite egnet for forflytning, hvilket gjør at den på tross av å representere betydelige verdier, vil ha begrenset *alternativ* økonomisk verdi. Og selv om nye funn ofte kan knyttes opp mot eksisterende infrastruktur, vil en utbygging likevel være svært kapitalintensiv. Panteverdien som reelt ligger i petroleumsressursene, vil derfor være vanskelig tilgjengelig for kreditor dersom ikke også produksjonsenheten følger med pantet. Av grunner som her er nevnt, ble reguleringen av faste innretninger tatt ut av sjøloven og inn i petroleumsloven, slik at man på denne måten fikk en samlet «konsesjonspant».²¹⁰

Som vi skal se i neste kapittel, utløser ordlyden i annet ledd første punktum en registreringsplikt for rettigheter i innretninger som ikke skal inngå i formuesmassen etter første ledd. Jeg tolker derfor ordlyden slik at rettigheter i de formuesgodene som knytter seg til virksomheten som utøves i henhold til tillatelsen omfattes av panteretten fra det tidspunktet de er utplassert på lovens geografiske virkeområde, jf. havbunnsmineralloven § 1-3, *med mindre* de omfattes av unntakene i annet eller tredje ledd. Hvilke ytterligere sikkerhetsarrangementet som eventuelt må etableres *før* formuesgodet faller inn under havbunnsminerallovens bestemmelser, vil avhenge av hvilken type formuesgode det er tale om. Jeg går ikke videre inn i denne problemstillingen her.

6.2.2 Unntak for rettigheter i formuesgoder som er registrert i et annet realregister

Panterettens omfang er gjennom tingsinnbegrepspantet i første ledd gjort til en dynamisk størrelse. Denne størrelsen vil i første omgang reduseres av rettigheter i de formuesgodene som er opplistet i annet ledd. Spørsmålet er så hvilke rettigheter bestemmelsen her sikter til. Paragraf 7-2 annet ledd slår fast at:

²⁰⁸ Ot.prp. nr.43 (1995-1996) s. 55.

²⁰⁹ Henriette Nazarian, *Konkursrett*, Cappelen Damm AS, Tromsø 2012, s. 136.

²¹⁰ Se mer om dette i kapittel 4.

«[p]anteretten omfatter ikke rettigheter i innretninger som er registrert i et annet realregister, eller rettigheter i innretninger plassert på land eller sjøgrunn som er undergitt privat eiendomsrett.»

Den negative avgrensningen i første alternativ fremstår i utgangspunktet som rimelig klar. Rent språklig gir ordlyden «rettigheter i» anvisning på eiendomsrettigheter, bruksrettigheter eller andre begrensede rettigheter i et formuesgode som nærmere angitt av bestemmelsen. En slik tolkning innebærer at rettighetshavers rettigheter i innretninger som «er» registrert i et «annet realregister», ikke omfattes av panterettens omfang etter første ledd. Dette harmonerer godt med hensynet til sammenheng i regelverket, ved at de ulike realregistrene komplimenterer hverandre.

I et forsøk på presisering av den nye bestemmelsen, uttaler departementet at:

«[a]nnet ledd inneholder en ny bestemmelse som gir enkelte unntak fra første ledd. For det første omfatter ikke panteretten rettigheter i innretninger som er registrert i et annet realregister. Et produksjonsskip vil normalt være registrert i skipsregisteret, og vil derfor ikke omfattes av panteretten når hele tillatelsen pantsettes. Rettigheter i f.eks et produksjonsskip kan imidlertid i tråd med gjeldende rett slettes i skipsregisteret eller annet realregister, og vil etter at alle heftelser er slettet omfattes av panterett som nevnt i første ledd.

Bestemmelsen skiller seg fra gjeldende lov ved at det ikke lenger er nødvendig å trekke en grense mellom faste og flyttbare innretninger. Enhver innretning som er utplassert i henhold til en tillatelse som omhandlet i § 3-3 eller § 4-3, vil omfattes av panteretten dersom innretningen ikke er registrert i et annet realregister.»²¹¹

Sitatets andre avsnitt synes å legge til grunn at ordlyden i annet ledd første punktum avgrenser rekkevidden av første ledd mot enhver innretning som er registrert i et annet realregister enn petroleumsregisteret. Dette er i tråd med lovtekstens ordlyd.

I sitatets første avsnitt synes departementet samtidig å forutsette at realregistrerte formuesgoder likevel vil omfattes av panteretten når de er heftelsesfrie. Det vises i sitatets siste punktum til at rettigheter i et produksjonsskip som i tråd med gjeldende rett kan «slettes i skipsregisteret eller annet realregister, (...) vil etter at alle heftelser er slettet omfattes av panteretten som nevnt i første ledd».

Hva lovgiver har ment med dette fremstår etter mitt skjønn som rimelig uklart. Heftelser kan rett nok slettes etter sjøloven § 29, men selve innretningen kan ikke slettes fra det tilhørende registeret. Registrering av skip over 15 meter er etter sjølovens bestemmelser registreringspliktig, jf. sjøloven § 11 annet ledd, såfremt det ikke er innført i annet lands skipsregister og nasjonalitetsvilkårene er innfridd, jf. § 1. Av bestemmelsen følger at [e]thvert norsk skip med største lengde 15 meter eller mer skal innføres i skipsregisteret (...) dersom vilkårene for registrering er oppfylt». Etter sjøloven § 4, er vilkårene for registrering etter § 11 innfridd for «skip utstyrt for å brukes stasjonært til boring etter eller utnyttning av undersjøiske naturforekomster», så fremt nasjonalitetsvilkårene i punkt 1-3 foreligger. Så selv om skipet er heftelsesfritt, vil det fremdeles være registerpliktig etter sjølovens bestemmelser. Det kan derfor ikke samtidig inngå som en del av panteretten etter havbunnsministerloven.

I lovkommentarene til petroleumsloven § 6-3 annet ledd er bestemmelsen drøftet på bakgrunn av de siterte forarbeidene. Det er i forlengelse av dette gitt uttrykk for at:

²¹¹ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) s. 55.

«[o]rdlyden i petrl. § 6-3 synes å indikere at det negative registreringsvilkåret knytter seg til selve innretningen. Men det ville bety at skip og flyttbare innretninger ikke ville omfattes av en panterett, idet registreringspliktige skip og flyttbare innretninger i Skipsregisteret normalt ikke kan slettes. Men heftelser i skip og flyttbare innretninger kan slettes, dersom det registreres bevis for at de er falt bort eller den berettigede samtykker, jf. sjøloven § 29 første ledd. Forarbeidene til petroleumsloven forutsetter at dersom slike heftelser først slettes i Skipsregisteret, kan rettigheter til innretninger deretter inngå i en panterett etter petroleumsloven. Det avgjørende er her hvorvidt slike heftelser faktisk slettes. Omvendt, dersom det senere registreres en heftelse på innretningen i Skipsregisteret, følger det av petrl. § 6-3 annet ledd at panterrettens omfang reduseres».²¹²

Uttalelsene fremstår her som en referanse til heftelser i innretningene, og ikke til selve innretningene som sådan. Hvorvidt bemerkningene er ment som en bekrefteelse på forarbeidsuttalelsene eller som et forsøk på tolkning av disse, fremstår som usikkert. Sjur Brækhus har ikke foretatt en grundig behandling av bestemmelsen, men skriver i tilknytning til § 6-3 at:

«[e]t produksjonsskip vil normalt være registrert i skipsregisteret, og vil derfor ikke være omfattet av panteretten når hele tillatelsen pantsettes. Rettigheter i produksjonsskipet kan imidlertid slettes i skipsregisteret, og vil etter alle heftelser er slettet, omfattes av panteretten.»²¹³

Uttalelsene i juridisk litteratur har det til felles med forarbeidsuttalelsene at de etterlater seg flere spørsmål enn svar. Realregistrerbart løsøre er etter dagens lovgivning i all hovedsak unntatt fra pantelovens bestemmelser, og får «rettsvern ved registrering i vedkommende register» jf. panteloven § 3-3 (1). Realregistrerbare skip eller innretninger som er underlagt spesialregulering, *kan* og *skal* derfor pantsettes ved registrering i vedkommende register. Et skip til bruk i dyphavsindustrien vil derfor ikke kunne omfattes av panteretten i havbunnsmineralloven § 7-3 første ledd, med mindre det er under 15 meter. Men også for skip under 15 meter, vil det være svært lite praktisk å slette registreringen fra registeret.

I norsk rett er det gitt to lover som tjener som hjemmelsgrunnlag for tilhørende registre for registrering og pantsettelse av skip: Sjøloven med tilhørende register for norskeiet tonnasje (NOR), og NIS-loven med tilhørende register for internasjonal tonnasje (NIS).²¹⁴ Avhandlingen vi i det videre konsentrere seg om bestemmelsene i sjøloven, selv om reglene i denne sammenheng i det vesentlige er de samme.

Registrering i skipsregistret har i grove trekk to formål: Et offentligrettslig og et privatrettslig.²¹⁵ Registerplikten skyldes hovedsakelig den offentlige virkningen av registreringen i et skipsregister. At et skip registreres i skipsregisteret etter sjølovens bestemmelser, får den konsekvens at det er underlagt norsk flaggstatsmyndighet, jf. sjøloven § 5. Den folkerettslige betydningen av dette er først og fremst at Norge som flaggstat har en vidtgående jurisdiksjon, herunder lovgivnings- og tvangsmakt over skipet på flaggstatens territorium og på det åpne hav, jf. havrettskonvensjonen artikkel 92.²¹⁶ De internrettslige virkningene av at skipet er norsk, er

²¹² Ulf Hammer, mfl., *Petroleumsloven*, Oslo: Universitetsforlaget 2006 s. 517

²¹³ Sjur Brækhus, *Omsetning og kreditt 2, 3*, utgave ved Borgar Høgetveit Berg, Oslo: Universitetsforlaget 2005 s. 64.

²¹⁴ Se lov 12. juni 1987 nr. 48 om norsk internasjonal skipsregister (NIS-loven).

²¹⁵ Thor Falkanger og Hans Jacob Bull, *Sjørett*, Oslo: Sjørettsfondets Akademisk 2016, s. 30.

²¹⁶ De forente nasjoners havrettskonvensjon – UNCLOS.

i all enkelthet at det er underlagt norske myndigheters offentlige kontroll.²¹⁷ Dette har igjen den virkning at skipet må følge norsk lov.

Endelig har registrering i skipsregisteret også rent privatrettslig betydning, blant annet ved at det ofte er en kontraktsforutsetning for befraktning og forsikring.²¹⁸ Registrering i skipsregisteret er etter dette tillagt betydning utover å tjene som registrering av panterettighet, slik at bestemmelsen også harmonerer dårlig for skip under 15 meter som ikke er registerpliktige etter sjølovens bestemmelser. Og selv om departementet mente at skip under 15 meter kunne inngå i pantet ved at det ble slettet i skipsregisteret, er det vanskelig å se hvordan dette rent operasjonelt vil være praktisk. Et tradisjonelt skip til kommersiell bruk i dyphavsindustrien vil være bygget med en så avansert teknologi, at det grunnet kapasitetsbegrensninger neppe vil tas i bruk fartøy på under 15 meter.²¹⁹ Det kan imidlertid tenkes at det vil tas i bruk autonome skip under 15 meter, typisk ROV, AUV, mv. Spørsmålet som da oppstår er om dette er registerpliktige skip etter sjølovens bestemmelser eller om det skal anses som tilbehør, jf. sjøloven § 45. Jeg vil ikke gå videre inn på dette her, men det er en problemstilling som er verdt å merke seg.

Petroleumsloven § 6-2 annet ledd var som nevnt ny etter 1996-loven, og er derfor ikke kommentert i tidligere lovforarbeider. Tredje ledd svarer imidlertid materielt til den tidligere bestemmelsen i petroleumsloven § 34 annet ledd, som er kommentert i de tidligere lovforarbeidene.²²⁰ I forbindelse med behandlingen av unntaket i § 34 annet ledd, uttalte departementet at:

«driftstilbehøret kobles til de faste innretninger og det registeret de er registrert i. Justisdepartementet ber om at det uttrykkelig sies at flyttbare anleggsmaskiner og løsøre som kan registreres i et annet realregister unntas for å unngå dobbelthjemmel. Dette er gjort i annet ledd annet punktum.»²²¹

Justisdepartementets begrunnelse for unntaket var den gang å motvirke dobbelthjemmel. Dette søktes oppnådd gjennom en presisering av at utstyr som kunne registreres i annet register, ikke skulle inngå i lisenspantet. Unntaket var altså gjort av hensyn til rettsvernsreglene i tilgrensende lovgivning, fordi det etter panteloven den gang var et vilkår for rettsvern at panteretten var tinglyst på eiendom tilknyttet virksomheten. Hensynet til å unngå dobbelthjemmel gjør seg tilsvarende gjeldende for de realregistrerte formuesgodene.

Ordlyden i panteloven § 3-6 (1) var tidligere at «panterett i driftstilbehør får rettsvern ved å tinglyse sammen med panteretten i eiendomsretten eller bruksretten til den eller de faste eiendommer.» Ved lov 1. juni 2001 nr. 28 om endringer i lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant i enkelte andre lover ble § 3-6 endret slik at en ved panterett i driftstilbehør fikk rettsvern ved tinglysning på eierens blad i Løsøreregisteret.

Lovgiver synes etter dette i det siterte utdraget fra forarbeidene å ha hatt uklare forestillinger om forholdet mellom sjøloven og petroleumsloven. Når det er sagt, skal det medgis at uttalelsene trolig bygger på en tidligere rettstilstand. Petroleumsloven bygget tidligere på et system der bare heftelsesfrie innretninger kunne registreres i petroleumsregisteret. Dette grunnet seg i en tanke om at de faste innretningene ikke hadde noen egentlig markedsverdi, og at et eventuelt tvangs salg ville føre til alvorlige forstyrrelser i rettighetshavers virksomhet.²²² Registrerte

²¹⁷ Thor Falkanger og Hans Jacob Bull, *Sjørett*, Oslo: Sjørettsfondets Akademisk 2016 s. 31.

²¹⁸ Thor Falkanger og Hans Jacob Bull, *Sjørett*, Oslo: Sjørettsfondets Akademisk 2016 s. 32.

²¹⁹ Se DNV AS Energy Systems, Teknologirapport havbunnsmineraler 2021, Rapportnr.: 2020-1218 Rev. 2 som illustrasjon for hvordan skipene er tenkt bygget og utstyrt.

²²⁰ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 70.

²²¹ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 70.

²²² Lasse Hagen med flere, *Petroleumsloven med kommentarer*, Oslo: TANO 1989, s. 347.

heftelser i innretningen kunne derfor ikke overføres til Petroleumsregisteret og måtte derfor slettes før innretningene kunne innføres i Petroleumsregisteret, jf. Petroleumsforskriften § 7 første ledd annet punktum.

En overføring av innretninger registrert i et annet register og til Petroleumsregisteret ville så kunne tenkes i ulike situasjoner. For det første var registrering av innretninger før vedtakelsen av petroleumsloven underlagt sjølovens bestemmelser. Den eldre petroleumsloven hadde derfor i § 67 nummer 6. en bestemmelse om sletting og overføring av slike innretninger til Petroleumsregisteret. For det andre, var registrering av de faste innretningene underlagt en frivillig registrering, jf. Petroleumsregisteret § 6 første ledd, og bare registreringspliktig dersom utvinningstillatelsen var *pantsatt*, jf. petroleumsloven § 32 jf. Petroleumsregisteret § 6 annet ledd. Videre var de flyttbare innretningene i utgangspunktet registerpliktige i Skipsregisteret, jf. sjøloven § 371, likevel slik at departementet i «særlige tilfeller» kunne gjøre unntak for registerplikten.

Etter mitt syn er det nærliggende å tolke uklarhetene i forarbeidsuttalelsene på bakgrunn av dette.²²³ I dag vil en slik overføring til Havbunnsmineralregisteret bare være aktuell for faste innretninger under bygging, jf. sjøloven § 39 første ledd, dersom disse senere skal inngå i panteretten, jf. havbunnsmineralloven § 7-3 første ledd. Dette vil imidlertid ikke være problematisk, fordi innretningens lokasjon vil indikere hvilket realregister innretningen er underlagt, jf. ordlyden «under bygging» i sjøloven § 39 første ledd.

Dette leder over til spørsmålet om *hvilke* innretninger som inngår i unntaket etter annet ledd første alternativ. Dette vil være innretninger som reduserer størrelsen av hovedregelen i første ledd, og jeg vil først se på de *flytende og flyttbare* innretningene. Jeg minner her om at «forsyning- og hjelpefartøy eller skip som transporterer i bulk» er unntatt fra legaldefinisjonen av «innretninger» i havbunnsmineralloven § 1-5 bokstav b). Dette er skip som i alle tilfeller er registerpliktige etter sjøloven § 11.

Jeg minner også om at stasjonære skip til boring etter eller utnyttning av undersjøiske naturforekomster, jf. sjøloven § 4 ikke inngår i panteretten etter havbunnsmineralloven, fordi de også er registerpliktige etter sjølovens bestemmelser, jf. sjøloven § 11. Endelig har sjøloven § 507 regler om «[b]oreplattformer og liknende flyttbare innretninger som ikke er å anse som skip og som skal brukes til undersøkelse etter eller utnyttning, lagring eller transport av undersjøiske naturforekomster eller til hjelp for slik virksomhet». Slike innretninger «skal» meldes inn i skipsregisteret, når nasjonalitetsbetingelsene er innfridd jf. sjøloven § 507 første ledd annet punktum, jf. § 11. Av ordlyden «naturforekomster» er det i forarbeidene eksplisitt sagt at man har tatt sikte på eventuelle fremtidige spesialinnretninger for å utvinne andre naturforekomster enn petroleumsforekomster, «f.eks. mangankoller på havbunnen».²²⁴ Det er videre et vilkår at panteretter i slike innretninger «bare» får rettsvern ved registrering i vedkommende register, jf. sjøloven § 41 annet ledd. Man vil derfor risikere at en godtroende erverver av en innretning vil ek스팅vere panteretten dersom den er uregistrert, jf. sjøloven § 23.

Flytende og flyttbare innretninger som skal tjene til å utvinne havbunnsmineraler er altså allerede underlagt sjølovens system. Disse innretningene vil derfor ikke inngå i pantet slik det var ment ved etableringen av konsesjonspantet, og kan derfor ikke stilles som kredittsikkerhet etter havbunnsminerallovens regler.

²²³ Se også forskrift 12. juni 1985 nr. 1188 om Petroleumsregisteret § 6 tredje ledd. I Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 69 er det sagt at «Spørsmålet om sontringen mellom faste og flyttbare innretninger er reist av flere høringsinstanser. Problemet er her i hvilket register og etter hvilket regelverk innretningen skal registreres. Innretninger som teknisk sett kan flyttes ansees likevel som fast plassert dersom de er ment å skulle betjene et felt gjennom hele eller det vesentlige av dets levetid. Det er naturlig at en slik innretning inngår i den samlede pantsettelse. Registermyndighetene bør i slike tilfeller kreve at det anmerkes i skipsregisteret at innretningen er registrert i petroleumsregisteret og at senere disposisjoner bare kan registreres der.»

²²⁴ NOU 1976: 59 s. 29.

Etablerte regler tilsier at formuesgoder som *kan* registreres i et annet realregister, *skal* registreres etter tilhørende lovgivning.

Spørsmålet er så hva som gjelder for de faste innretningene. Forarbeidene til havbunnsmineralloven er ikke veldig oppklarende. Departementet kommenterer som nevnt ikke bestemmelsen, men henviser i stedet til petroleumslovens forarbeider. I høringsnotatet er det imidlertid knyttet noen kommentarer til behovet for pantssettelse av innretninger som kan synes å være en merknad til § 7-3 annet ledd. Her er det sagt at:

«[d]et legges til grunn at det vil være behov for pantssettelse og heftelser knyttet til finansieringen av byggingen av innretninger på havbunnen og oppløfteteknologien. Slike investeringer vil medføre betydelige investeringsbehov, som må finansieres, og hvor mulighetene for sikkerhetsstillelse antakeligvis er relevant. For bunnfaste innretninger som ikke kan fjernes, pantsetter man tillatelsen sammen med disse innretningene.

Separat pantssettelse er antakelig bare aktuelt der hvor innretningene kan løftes opp igjen og benyttes et annet sted. Det forutsettes at slike innretninger registreres i et annet register.

Det legges til grunn at det ikke vil være behov for å lage et nytt system for flyttbare innretninger (skip, oppjekkbare plattformer). Det synes heller ikke aktuelt å lage et system for bunnfaste innretninger, dvs. de som ikke kan løftes opp igjen.»²²⁵

Uttalelsene synes her å legge til grunn et tilsvarende system som i petroleumsloven, hvor de faste innretningene er ment å følge utvinningstillatelsen. Spesielle merknadene til havbunnsmineralloven § 7-1 underbygger et slikt synspunkt, ved at det er sagt at havbunnsmineralregisteret for det første vil gjelde for selve utvinningstillatelsen, men også for «innretninger som benyttes til utvinning, og som ikke er flyttbare».²²⁶

I sjøloven § 39 første ledd det som nevnt inntatt regler som hjemler adgangen til registrering av «faste innretninger under bygging her i riket til bruk ved undersøkelse etter eller utnyttning, lagring eller transport av undersjøiske naturforekomster». Slike innretninger «kan» på «begjæring av eieren innføres i skipsbyggingsregisteret, dersom de helt eller delvis skal plasseres på norsk territorium eller den norske delen av kontinentalsokkelen». Jeg legger til grunn at ordlyden «undersjøiske naturforekomster» skal tillegges samme betydning som i § 507.

I § 39 annet ledd er det så oppstilt en tilsvarende regel for «faste innretninger som skal brukes til undersøkelse etter eller utnyttning, lagring eller transport av andre undersjøiske naturforekomster enn petroleumsforekomster eller til hjelp for slik virksomhet». Slike innretninger «kan» også på begjæring av eieren innføres i skipsregisteret, slik at det i utgangspunktet er lagt opp til en fakultativ registrering i vedkommende register. I § 39 tredje ledd, er imidlertid §§ 41 til 44 gitt «tilsvarende anvendelse så langt de passer», slik at også panterettigheter i faste innretninger etter § 39 første og annet ledd «bare» får rettsvern ved registrering i vedkommende register, jf. sjøloven § 41 annet ledd.

Som påpekt under gjennomgangen i kapittel 4.2, fjernet man under overgangen til den nye petroleumsloven registreringshjemmelen i den tidligere petroleumsloven § 32. Med ordlyden «er» registrert i et annet realregister i annet ledd var synspunktet at en motsatt registerplikt skulle fjerne skillet mellom faste og flytende innretninger. Formålet var å muliggjøre en samlet sikkerhetspakke, ved å koble de innretningene panthaver var avhengig av for å kunne utnytte retten til fremtidig produserte naturressurser til panteretten i utvinningstillatelsen, jf. petroleumsloven § 6-3. Dagens regulering i sjøloven er imidlertid til hinder for en slik ordning.

²²⁵ Høring - Forslag til lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen 10. mai 2017, s. 97.

²²⁶ Prop. 106 L (2017-2018) s. 68.

Spesialmerknadene til havbunnsmineralloven § 7-1 sier imidlertid at de faste innretningene skal følge tillatelsen, jf. § 7-2. Jeg legger derfor til grunn at det vil gjøres nødvendige tilpasninger sjøloven og havbunnsmineralloven ved opprettelsen av Havbunnsmineralregisteret jf. § 7-1 annet punktum, som kobler denne typen innretninger til utvinningstillatelsen.

Spørsmålet er imidlertid om det er behov for knytte *faste innretninger* til utvinningstillatelsen etter havbunnsmineralloven. Faste innretninger er et system som følger petroleumsindustrien, men som nødvendigvis ikke er overførbart til havbunnsmineralindustrien. Verdien av mineralene vil jo ikke i tilsvarende grad være bundet opp til bunnfaste innretninger med lav alternativ økonomisk verdi.²²⁷ Tenkte undersøkelses- og utvinningskonsepter baserer seg typisk på registerpliktige skip og innretninger som er regulert i sjøloven §§ 4 og 507, og ikke fastmonterte innretninger som skal tjene som koblingspunkt mellom en brønnbane og overflaten. Mineralforekomstene er i motsetning til petroleum spredt over store områder, hvilket forutsetter mobile utvinningsløsninger fremfor bunnfaste innretninger.²²⁸

Når det er sagt, er ikke faste innretninger legaldefinert i havbunnsmineralloven. Det er begrepet «innretninger» som er definert i § 1-5 bokstav c, og som det vises til i § 7-3 annet ledd. Det vil derfor kunne oppstå tolkningsspørsmål for innretninger som ikke er fysiske forbundet med havbunnen, men som har en tidsmessig og funksjonell tilknytning til feltet gjennom hele mineralprosjektets levetid. I petroleumslovens forarbeider er det sagt at «[i]nnretninger som teknisk sett kan flyttes ansees likevel som fast plassert dersom de er ment å betjene et felt gjennom hele eller det vesentlige av dets levetid. Det er naturlig at slike innretninger inngår i den samlede pantsettelse».²²⁹ Dette er et forhold som etter mitt skjønn må klargjøres.

Bestemmelsens andre alternativ unntar så «rettigheter i innretninger plassert på land eller sjøgrunn som er undergitt privat eiendomsrett». Her oppstilles ikke et negativt registreringsvilkår, men det gjøres unntak for innretninger som er *plassert* på privat grunn, typisk ilandføringsløsninger eller utvinnings- og prosesseringsanlegg. Fordi ilandføring av mineraler trolig vil skje ved hjelp av sjøtransport, kan man spørre seg *hvor praktisk dette alternativet er*. Unntaket grunner seg i alle tilfeller på de samme hensyn som gjennomgangen ellers argumenterer for, nemlig hensynet til å unngå dobbelthjemmel. Formuesgoder underlagt privat eiendomsrett kan pantsettes og registreres etter pantelovens bestemmelser, og de alminnelige reglene om fast eiendom kommer derfor til anvendelse, jf. § 2-2 bokstav b. Rettsvern oppnås ved «tinglysning i grunnboken», jf. panteloven § 2-5. Etter min mening er dette alternativet imidlertid overflødig fordi de angitte områdene undergitt privat eiendomsrett likevel faller utenfor lovens virkeområde, jf. § 1-3.

6.2.3 Unntak for rettigheter i formuesgoder som kan pantsettes etter panteloven

Ved pantsettelse av en hel utvinningstillatelse er omfanget av tingsinnbegrepspannet snevret ytterligere inn gjennom unntaket i tredje ledd. Paragraf 7-2 tredje ledd lyder slik:

«[p]anteretten omfatter heller ikke rettigheter i flyttbare anleggsmaskiner som kan pantsettes etter panteloven § 3-8, eller rettigheter i annet løsøre

²²⁷ Se figur 3. for ulike utvinningskonsepter.

²²⁸ Høring - Konsekvensutredning for mineralvirksomhet på norsk kontinentalsokkel og utkast til beslutning om åpning av område, del av åpningsprosessen etter Lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven), 27. oktober 2022, s. 45.

²²⁹ Ot.prp. nr. 72 (1982-1983) s. 68.

som kan registreres i et annet realregister. Reglene i panteloven §§ 3-4 og 3-7 gjelder tilsvarende så langt de passer.»

I motsetning til annet ledd forutsetter ikke tredje ledd at rettigheten «er» registrert i et annet register, men at det «kan» registreres i annet register. Som gjennomgangen har vist, er regelen inntatt for å unngå dobbelthjemmel og rettighetskonflikter i løsøre som følger av pantelovens bestemmelser. Dette betyr at nevnte rettigheter som «kan» registreres etter panteloven reduserer omfanget av første ledd, avgjørende er ikke at det «er» registrert. En slik presisering vil i utgangspunktet forenkle prosessen i forholdet til pantlover av en utvinningstillatelse ved en eventuell realisasjon av pantet, ved at man unngår tolknings spørsmål om hvor langt spesiallovgivningen rekker i forhold til pantelovens bestemmelser.

Hva presiseringen har ment å vise til, fremstår imidlertid ikke så klart. Ordlyden «flyttbare anleggsmaskiner som kan pantsettes etter § 3-8» i første punktum første alternativ, kan ved første øyekast tolkes slik at den peker på anleggsmaskiner som er tenkt brukt på havbunnen enten for undersøkelses- eller utvinningsformål. Etter panteloven § 3-8 (1) bokstav b er det imidlertid et krav om at anleggsmaskinene er bestemt til bruk i den «næringsdrivendes entreprenørvirksomhet». Det er antatt at ordlyden «entreprenørvirksomhet» svarer til den tidligere entreprenørloven § 2, som definerer en entreprenør som «ein som har til sjølvstendig næring å driva med husbygging eller gjera anna byggarbeid (anleggsarbeid) eller å taka på seg å få gjort slike arbeid».²³⁰ I lovforarbeidene er det presisert at:

«[a]nleggsmaskiner vil i mange tilfelle også være motorvogner. Men det forekommer andre anleggsmaskiner, derunder maskiner som ikke kan flyttes på egne hjul. Her er det ikke tilstrekkelig at maskinen etter sin art kan karakteriseres som en anleggsmaskin. Det kreves også at pantsetteren driver virksomhet som entreprenør, og at maskinen er bestemt til bruk i denne virksomhet. Den samme maskin, anskaffet av f.eks. et gruveselskap til bruk i selskapets gruvedrift, er å anse som driftstilbehør».²³¹

Lovforarbeidene forutsetter etter dette at flyttbare anleggsmaskiner til bruk i eksempelvis gruvedrift, skal anses som driftstilbehør, jf. § panteloven 3-4. Alternativet i bokstav b) faller av denne grunn utenfor petroleums- og havbunnsmineralvirksomhet, og det fremstår derfor som usikkert hva lovteksten i havbunnsmineralloven henviser til. Fordi bokstav c) også er utelukket, kan departementet muligens ha ment å vise til «motorvogner» jf. bokstav a) slik den er nærmere definert i pantelovforskriften § 2 første ledd.²³² En slik pantsettelse kan skje enkeltvis eller under ett, jf. panteloven § 3-8 (1) in fine, og den får rettsvern ved tinglysning på eierens eller den bruksberettigedes blad i Løsøreregisteret, jf. § 3-8 (2).

Referansen «rettigheter i annet løsøre som kan registreres i annet realregister» i første punktum annet alternativ gir på den ene siden anvisning på de samme formuesgodene som allerede er unntatt etter første ledd. Når det er sagt, kan bestemmelsen også tolkes som en referanse til løsøre eller tilbehør *tilhørende* en realregistrert innretning som hovedgjenstand. Hvilken hovedgjenstand det er tale om sier bestemmelsen imidlertid ikke noe om. Dersom et slikt tolkningsalternativ skal legges til grunn, er det imidlertid nærliggende at bestemmelsen viser tilbake til de realregistrerte formuesgodene som er unntatt i andre ledd, slik at det i realiteten er en presisering av det som allerede følger av eksempelvis sjøloven § 45.

²³⁰ Lov 24. oktober 1952 om godkjenning av entreprenører som driv med husbygging eller anna byggarbeid (entreprenørloven).

²³¹ Innst. O. Nr. 19 (1979-80) s. 14.

²³² Forskrift 21. november 1980 nr. 14 til lov om pant (pantelovforskriften).

I forarbeidene er det sagt at bestemmelsen i tredje ledd svarer «materielt til gjeldende lov § 34 annet ledd».²³³ Fordi innretningene ikke lenger kunne registreres særskilt, ble «imidlertid ikke bestemmelsen i gjeldende lov § 34 annet ledd første punktum videreført». Det er foruten disse uttalelsene sparsomt med henvisninger til lovgivers syn på innholdet av tredje ledd.

Hovedregelen i den eldre petroleumsloven § 34 annet ledd første punktum var tidligere formulert som følgende: «Driftstilbehør til innretning som nevnt i første ledd kan pantsettes sammen med denne». I første ledd var det vist til innretninger som etter § 32 var fast plassert og som kunne registreres sammen med tillatelsen. Driftstilbehør tilhørende den faste innretningen som hovedgjenstand kunne altså pantsettes sammen med denne. Bestemmelsen gjorde så i § 34 andre punktum unntak for de samme formuesgodene som er opplistet i dagens § 6-3 tredje ledd. Bestemmelsen skulle ifølge departementet hensynta at:

«[r]eglene i panteloven om driftstilbehør vil ikke uten videre være anvendelige da de forutsetter at det foreligger en fast eiendom (...) som virksomheten knytter seg til og da rettsvern fås ved tinglysning på den faste eiendoms blad i grunnboken. I denne lov må driftstilbehøret kobles til de faste innretninger og det register de er registrert i. Justisdepartementet ber om at det uttrykkelig sies at flyttbare anleggsmaskiner og løsøre som kan registreres i et annet realregister unntas for å unngå dobbelthjemmel. Dette er gjort i annet ledd annet punktum».²³⁴

Etter petroleumsloven kunne altså driftstilbehøret tilknyttet til den faste innretningen pantsettes sammen med denne. Det var videre ansett som nødvendig med en tydelig avgrensning mot *pantelovens* bestemmelser for å unngå dobbelthjemmel. Panteloven § 3-4 (1) annet punktum bestemte den gang at pantsettelse av driftstilbehør måtte skje «sammen med pantsettelse av eiendomsretten eller en tinglyst overførbar bruksrett til den eller de faste eiendommer virksomheten er knyttet til».²³⁵ Driftstilbehør var i prinsippet et realregistrerbart løsøre å regne, slik at rettsvern kunne oppnås ved «å tinglyse sammen med panteretten i eiendomsretten eller bruksretten til den eller de faste eiendommer», jf. panteloven § 3-6 (1). Jeg tolker derfor referansen «løsøre som kan registreres i et annet realregister» i havbunnsmineralloven § 7-3 tredje ledd som en noe upresis henvisning til panteloven § 3-4.

Den generelle henvisningen til panteloven § 3-4 tolkes ellers som en presisering av panterettens omfang mot salgspanthaver, jf. § 3-4 fjerde ledd. Ved en eventuell rettighetskonflikt mellom tingsinnbegrepspanthaver og salgspanthaver, går salgspanthavers rettigheter foran, jf. Rt. 2000 s. 1360. Videre forstås referansen til § 3-7 som en begrensning i adgangen til avhendelse av tingsinnbegrepsantet i første ledd gjennom reglene om rasjonell drift.

6.3 Panterettens omfang ved pantsettelse av andel i en tillatelse

6.3.1 Innledning

I tråd med oppgavens problemstilling, er det neste spørsmålet som skal behandles hva som er omfanget av panteretten ved pantsettelse av en andel i en tillatelse. Bestemmelsen i § 7-3 fjerde ledd lyder slik:

²³³ Ot.prp. nr.43 (1995-1996) s. 55.

²³⁴ Ot.prp. nr.72 (1982-1983) s. 70.

²³⁵ Se lov 1. juni 2001 nr. 28 om lov om endinger i lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant i enkelte andre lover.

«[v]ed pantsettelse av en andel i en tillatelse etter § 7-2, omfatter pantedet pantsetterens ideelle andel av den formuesmassen som til enhver tid er knyttet til tillatelsen og pantsetterens øvrige rettigheter knyttet til virksomhet som utøves i henhold til tillatelsen.»

Det nærmere innholdet av bestemmelsen sier ikke ordlyden noe om. I første omgang er det derfor et spørsmål om tolkning av «pantsetterens ideelle andel» av den «formuesmassen som til enhver tid er knyttet til tillatelsen», og av «pantsetterens øvrige rettigheter knyttet til virksomhet som utøves av tillatelsen». Det kan videre ikke leses av bestemmelsen hvordan fjerde ledd forholder seg til bestemmelsen for øvrig. I andre omgang er derfor spørsmålet om unntakene i annet og tredje ledd også henviser til andelspantet i fjerde ledd.

Skillet mellom pant i en hel tillatelse og en andel i en tillatelse er som kjent samarbeidsavtalen, slik at andelspanthaver er undergitt de samme begrensningene som deltakerens egne rettigheter etter avtalen.²³⁶ Jeg minner om at forutsetningen i det videre er at en samarbeidsavtale etter havbunnsmineralloven vil få en ordlyd som i hovedsak tilsvarende den etter petroleumsloven. Jeg minner også om at gjennomgangen av samarbeidsavtalen vil begrenses til de artiklene som er nødvendig for forståelsen av omfanget av panteretten i fjerde ledd. Det vises ellers til kapittel 3.1.4 og 5.5, samt det som avhandlingen ellers har sagt om innholdet i samarbeidsavtalen.

6.3.2 Gjenstanden for pant: den samlede formuesmassen og pantsetters øvrige rettigheter

Spørsmålet er i det følgende hva som er det nærmere innholdet av «pantsetterens ideelle andel» av den «formuesmassen som til enhver tid er knyttet til tillatelsen», og i «pantsetterens øvrige rettigheter knyttet til virksomhet som utøves i henhold til tillatelsen».

I forskrift om Petroleumsregisteret § 1-1 bokstav f, er «andel» legaldefinert som «den ideelle andel en rettighetshaver til enhver tid har i en tillatelse og i det interessentskap som følger av den samarbeidsavtale som er knyttet til tillatelsen».²³⁷ Det er følgelig deltakerens materielle stilling etter samarbeidsavtalen som utgjør «pantsetterens ideelle andel».

Rettighetshaverens andel i interessentskapet etter petroleumsloven er regulert i samarbeidsavtalens artikkel 6.1 om fellesmassen.²³⁸ Denne sier at:

«[h]ver Part har en ideell andel i den formuesmasse, herunder rettigheter av enhver art, som er ervervet eller utviklet av Operatøren eller noen av Partene på vegne av interessentskapet. Dette gjelder også produsert Petroleum som ikke er overtatt av noen Part.»²³⁹

Størrelsen av den ideelle andel er lik Deltakerandelen.»

Innholdet i «formuesmassen» svarer til de rettighetene som følger av utvinnings-tillatelsen, og det vises til det som er sagt om dette ellers i kapittel 5 og 6.2.1. Forskjellen ligger naturligvis her i at rettighetene ligger til interessentskapet, og at avtalene er inngått av «Operatøren» eller noen av partene «på vegne av inte-

²³⁶ Erling Selvig, Mobil's forskningsprogram for petroleumsrett rapport nr. 1 – Prosjekt lån og prosjekt pant etter petroleumsloven, *Marlus* 1985 nr. 106 s. 36.

²³⁷ Forskrift 19. juni 1997 nr. 618 for Petroleumsregisteret.

²³⁸ Se Vedlegg A «samarbeidsavtale» <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/oed/vedlegg/konsesjonsverk/k-verk-vedlegg-1-2.pdf>.

²³⁹ Samarbeidsavtalen bruker begrepet «Part» om deltakerne i interessentskapet, jf. punkt 9 under «definisjoner».

ressentskapet».²⁴⁰ Rettigheter ervervet eller utviklet av andre enn «interessentskapet», faller følgelig utenfor «formuesmassen». Avgjørende for grensdragningen er hvorvidt de tilknyttede utgiftene er belastet interessentskapet eller den enkelte rettighetshaver. Dette henger sammen med at samarbeidsavtalen hviler på et «cash call» system, hvor partene plikter å skyte inn «tilstrekkelig beløp til å dekke alle utgifter som følger av interessentskapets virksomhet», jf. artikkel 8.1 første punktum.

Ordlyden «pantsetterens ideelle andel» kan derfor naturlig forstås slik at det er «pantsetterens» forholdsmessige del slik den er regulert i samarbeidsavtalen, som angir størrelsen av den «formuesmassen som til enhver tid er knyttet til tillatelsen». Følgelig blir panterettens gjenstand reelt sett lik den eierandelen i fellesmassen som rettighetshaveren har i utvinningstillatelsen og i interessentskapet, jf. artikkel 6.1 annet ledd.²⁴¹

Fordi «pantsetteren» etter § 7-3 fjerde ledd er den enkelte rettighetshaver i en rettighetshavergruppe, tilsier ordlyden «øvrige rettigheter» at dennes rettigheter også *utover* det som følger av interessentskapets formuesmasse inngår i pantet. Dette vil kunne være rettigheter som etter samarbeidsavtalen ikke inngår som en del av interessentskapets formuesmasse, likevel slik at det må knytte seg til den «virksomhet som utøves i henhold til tillatelsen», jf. ordlyden i havbunnsmineralloven § 7-3 fjerde ledd. Mer presist gir «øvrige rettigheter» anvisning på *panthavers* rettigheter knyttet til den tildelte utvinningstillatelsen, jf. § 4-1, men da rettigheter som faller utenfor det som er regulert innbyrdes mellom partene gjennom samarbeidsavtalen, jf. 4-13 tredje ledd.

Etter artikkel 6.1 første punktum annet ledd inngår «produsert Petroleum som ikke er overtatt av noen Part» i rettighetshavernes fellesmasse. Rettighetene til havbunnsmineraler vil følgelig inngå i andelspartet fra det tidspunkt mineralene er bragt til havets overflate, jf. havbunnsmineralloven § 4-10. Etter samarbeidsavtalen artikkel 20.1 første ledd, har en deltaker så en «rett og plikt til å utta in natura og selv disponere over en andel av produsert Olje og er lik hans Deltakerandel.»²⁴² Artikkel 20.1 annet ledd sier videre at «Retten til og ansvaret og risikoen for produsert Olje går over på den enkelte Part ved uttak på et leveringssted som fastsettes av styringskomiteen før produksjonsstart». Jeg tolker reguleringen derfor slik at samarbeidsavtalen bare gjelder for aktiviteter frem til og med produksjon, og dermed ikke ved realisering av målsetningen om, og inntjening basert på salg.²⁴³ En tilsvarende regulering etter havbunnsmineralloven vil innebære at mineralressursene ligger i sameie mellom partene i rettighetshavergruppen fra det tidspunkt de er bragt opp til havets overflate, jf. havbunnsmineralloven § 4-10 jf. samarbeidsavtalen artikkel 6.1 annet punktum, og frem til de er «løftet» av en rettighetshaver, jf. samarbeidsavtalen artikkel 20.1.²⁴⁴

En slik tolkning henter støtte i ordlyden «virksomhet som utøves i henhold til tillatelsen», jf. § 7-3 fjerde ledd, som tilsier at panteretten etter havbunnsmineralloven er avgrenset mot annen virksomhet enn selve *utvinningen* av mineraler.²⁴⁵ Bestemmelsen omfatter følgelig virksomhet knyttet til undersøkelser etter, og utvinning av mineralforekomster i området som er omfattet av tillatelsen, jf. § 4-1. *Salgsverdien* av produserte mineraler faller etter dette utenfor, og panthaver bør derfor etablere factoringpant, jf. panteloven § 4-10 (1) for å sikre seg betryggende sikkerhet i fremtidige salgsinntekter. Tinglysning etter § 4-10 (2) innebærer

²⁴⁰ Om Operatøren, se artikkel 3 i samarbeidsavtalen.

²⁴¹ Lars Olav Askheim, Lånefinansiering av petroleumsvirksomhet – Risikofordeling og fleksibilitet, *MarIus* 1988 nr. 148 s. 107 og Eirik Tveit, Praktiske kommentarer til standard samarbeidsavtale, *MarIus* 2014 nr. 438, s. 130.

²⁴² Se tilsvarende i artikkel 22.1 om uttak av naturgass.

²⁴³ Eirik Tveit, Praktiske kommentarer til standard samarbeidsavtale, *MarIus* 2014 nr. 438, s. 273.

²⁴⁴ Eirik Tveit, Praktiske kommentarer til standard samarbeidsavtale, *MarIus* 2014 nr. 438, s. 130.

²⁴⁵ Se tilsvarende for § 7-3 første ledd.

da at panthaver får rettsvern også for fremtidige fordringer selv om de ikke er individualisert i en panteavtale.²⁴⁶

Selv om jeg ikke skal gå inn i enkelthetene av samarbeidsavtalen her, er det likevel viktig å nevne hvordan et eventuelt mislighold kan påvirke den «formuesmassen som til enhver tid følger av tillatelsen», herunder verdien av panteretten ved andelspart. Samarbeidsavtalen artikkel 9 regulerer deltakerens (og følgelig panthavers) rettsstilling ved mislighold av betalingsforpliktelsene etter samarbeidsavtalen, jf. artikkel 7 eller 8.

Artikkel 9.1 uttrykker det subsidiære solidaransvaret etter artikkel 7.1, ved at dersom en part ikke oppfyller sine betalingsforpliktelser, «skal de beløp han ikke betaler forskutteres av de øvrige Parter i samsvar med Deltakerandelen», jf. første punktum. Dette henger som nevnt sammen med «cash call» systemet, jf. artikkel 8.1. I tilfelle mislighold har øvrige Parter, etter varsel til Parten, i første omgang rett til å få dekket forskutteringer som er foretatt ved å «overta hans del av den Petroleum som produseres», jf. annet punktum. Overtatt Petroleum «anses som uttatt av misligholderen», jf. tredje punktum.

Dersom misligholdet vedvarer i mer enn tre måneder, kan øvrige deltakere påberope seg utløsningsretten. Denne følger av artikkel 9.3 første ledd, første punktum, som sier at «øvrige Parter [kan] kreve at Parten overdrar sin Deltakerandel til dem (...). Et slikt krav vil gå foran avtale om overdragelse av Deltakerandelen og forkjøpsrett etter artikkel 23.», jf. annet punktum. De øvrige deltakeres utløsningsrett vil følgelig ha forrang foran panthaveren, likevel slik at panthaver har rett til å foreta en intervensjonsbetaling, jf. artikkel 9.3 annet ledd. En slik intervensjonsbetaling vil ha befriende virkning for den misligholdende Part, slik at det vil avskjære de øvrige rettighetshavernes rett til utløsningsrett. Etter artikkel 9.3 fjerde ledd, skal «Deltakerandelen overføres heftelsesfritt» når oppgjøret er foretatt i samsvar med foregående tredje ledd. I artikkel 9.3 tredje ledd er prissetting av utløsningssummen nærmere bestemt, hvor det er sagt at:

«[v]ederlaget avtales mellom Partene, men skal ikke overstige bokført verdi av Partenes andel av investeringene i forbindelse med virksomhet på konsesjonsområdet med fradrag for ubetalt tilskudd, eventuelle panteheftelser og kostnadene ved overdragelse. Som bokført verdi regnes differansen mellom Brutto bokført verdi på tidspunktet for overdragelsen og de samlede bedriftsøkonomiske avskrivninger i samsvar med god regnskapsskikk frem til dette tidspunktet».

Under «Definisjoner» nr. 1, er «Brutto bokførte verdier» identifisert som «den enkelte Parts andel av de totale akkumulerte utbyggingskostnader som etter oppgave fra Operatøren er belastet felleskontoen». Definisjonen viser eksplisitt til utbyggingskostnader, og jeg tolker det slik at verdien av utløsningsretten beror på graden av investeringer foretatt i det konkrete prosjektet.

Utløsningsverdien knytter seg i alle tilfeller til de verdiene som ligger innenfor interessentskapets forhold, ved at de rettighetene som overdras ligger til eierandelen i utvinningstillatelsen. Den rettighetshaveren som overtar eierandelen, vil følgelig ikke få tilgang til rettigheter som ligger utenfor interessentskapets forhold. Omsetningen av mineraler er, jamfør det som allerede er sagt i kapittel 6.3.2, en rettighet som i utgangspunktet ligger til den enkelte rettighetshaver. Fordi overgangen av interessentskapets aktiviteter går over fra fellesmassen til den enkelte rettighetshaver ved uttak av mineralene, faller avtaler om fremtidig omsetning utenfor utløsningssummen etter artikkel 9.3. Utløsningssummen antas derfor å være betydelig lavere enn den reelle verdien av utvinningstillatelsen, slik at eventuelle misligholdssanksjoner på denne måten vil kunne påvirke verdien av andelspanteretten. Med andre ord vil utløsningsretten bare ha en reell verdi i situasjoner der *interessentskapets* virksomhet gir avkastning.²⁴⁷

6.3.3 Forholdet mellom fjerde ledd og bestemmelsen for øvrig

Det neste spørsmålet som skal behandles, er om unntaket i annet og tredje ledd også gjelder for fjerde ledd. Det er på den ene siden nærliggende å tolke bestemmelsen i sin helhet på tilsvarende måte som ved pant i en hel tillatelse, fordi det for begge alternativene er tale om rettigheter som springer ut av § 7-2. Hensynet til en indre sammenheng tilsier etter et slikt synspunkt at man *først* avgrenser omfanget av panteretten i sin helhet i første til tredje ledd, for så å angi hva som utgjør en andel av denne. En slik tolkning følger naturlig av et «fra det mer til det mindre» prinsipp. Innholdet i fjerde ledd vil da være de samme som gjennomgått i kapittel 6.2.1-6.2.3, men slik at samarbeidsavtalen etablerer den nettoandelen som en deltakers rettigheter er begrenset av jamfør det som er sagt i kapittel 6.3.2.

²⁴⁶ Se HR-2020-837-A (Bergen Bunkers) avsnitt 52.

²⁴⁷ Eirik Tveit, Praktiske kommentarer til standard samarbeidsavtale, *MarIus* 2014 nr. 438, s. 150.

I forarbeidene til petroleumsloven uttalte departementet i tilknytning til annet ledd første alternativ at realregistrerte innretninger *ikke* vil «omfattes av panteretten når hele tillatelsen pantsettes». ²⁴⁸ Tilsvarende er det presisert i forbindelse med annet alternativ i samme avsnitt, at det er «funnet mest hensiktsmessig å unnta disse innretningene fra panteretten når hele tillatelsen pantsettes». Til § 6-2 tredje ledd, er det også sagt at unntaket «gjelder ved pantsettelse av hele tillatelsen». En antitetisk tolkning tilsier dermed at panterettens omfang i utgangspunktet favner videre ved pantsettelse av en andel i en tillatelse, fordi den ikke er negativt avgrenset av annet og tredje ledd. Forarbeidsuttalelsene tilsier følgelig at det *ikke* er tale om «fra det mer til det mindre» prinsipp, og at fjerde ledd derfor skal leses isolert fra bestemmelsen ellers.

Juridisk litteratur uttaler i tråd med forarbeidene at det på dette punktet er vesensforskjeller mellom pant i en hel tillatelse og i en andel av en tillatelse. I lovkommentarene til § 6-3 fjerde ledd er det sagt at:

«[i]nteressentskapets formuesmasse kan inneholde aktiva som ikke omfattes av et gruppepant [pant i en hel tillatelse], ²⁴⁹ for eksempel innretninger plassert på land, anleggsmaskiner og varelager, jf. petrl. § 4-3 annet og tredje ledd. Slike aktiva vil imidlertid være omfattet av et andelspant. I dette henseende vil andelspantet strekke seg videre enn gruppepantet.» ²⁵⁰

Jeg tolker referansene som henvisninger til unntakene i henholdsvis § 7-3 annet og tredje ledd, slik at uttalelsene i prinsippet tas til inntekt for at andelspantet kan inneholde rettigheter i innretninger som registrert i et annet realregister, mv. Et slikt synspunkt tar imidlertid ikke opp i seg at slike innretninger likevel må registreres i tilhørende realregister. Jeg stiller meg derfor kritisk til en slik tolkning, fordi hensynet til å unngå dobbelthjemmel gjør seg gjeldende i tilsvarende utstrekning som ved pantsettelse av en hel tillatelse. Jeg finner det derfor vanskelig å forstå hvordan formuesgoder som skal registreres etter sjøloven mv, også inngår i pantet etter havbunnsmineralloven ved pantsettelse av en andel i en tillatelse og ikke ved en hel tillatelse.

På samme måte som tidligere, kan det som uttales i litteraturen synes å ha sitt opphav i eldre teori og lovgivning. Erling Selvig er den som har gått lengst i behandlingen av panterettens omfang etter den eldre petroleumsloven, og som majoriteten av juridisk litteratur i senere tid har bygget videre på. ²⁵¹ Selvig fremholder at forskjellen i panterettens omfang mellom en hel og en andel i en tillatelse, er at pantet refererer seg direkte til de enkelte formuesgjenstander ved pantsettelse av en hel tillatelse, jf. petroleumsloven § 33. ²⁵² Motsetningsvis refererer andelspantet seg imidlertid til en ideell andel av interessentskapets formuesmasse slik det er til enhver tid, jf. Petroleumsforskriften § 1 femte ledd. I den eldre lovkommentaren kommer tilsvarende til uttrykk. Her er det sagt at:

«[i]nteressentskapets formuesmasse inngår bl.a. rettigheter i innretninger. Pant i en andel i tillatelsen innebærer m.a.o. pant i en ideell andel av interessentskapets formuesmasse. Panteretten har ikke til gjenstand

²⁴⁸ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) s. 55.

²⁴⁹ Begrepene «gruppepant» og «andelspant» stammer fra Erling Selvig sin forskning, og er en etablert terminologi i tilknytning til petroleumpant. «Gruppepant» viser til pantsettelse av en hel tillatelse, mens «andelspant» viser til pant i andel av en tillatelse.

²⁵⁰ Ulf Hammer med flere, *Petroleumsloven*, Oslo: Universitetsforlaget 2006 s. 520.

²⁵¹ Erling Selvig, Mobil's forskningsprogram for petroleumsrett rapport nr. 1 – Prosjektlån og prosjektpant etter petroleumsloven, *Marlus* 1985 nr. 106.

²⁵² Erling Selvig, Mobil's forskningsprogram for petroleumsrett rapport nr. 1 – Prosjektlån og prosjektpant etter petroleumsloven, *Marlus* 1985 nr. 106 s. 35-36.

andel i bestemte innretninger. På dette punkt er det en vesentlig forskjell mellom gruppepant og andelspant. Gruppepantet relaterer seg som nevnt til de enkelte formuesgjenstander. Panterettens omfang vil da avhenge av hvilke rettigheter som loven positivt nevner, jfr. kravet til lovhjemmel i panteloven § 1-2 (2). I dette perspektivet får Pl. § 34 stor betydning ved gruppepant, men så ikke er tilfelle ved andelspant.»²⁵³

I 1996 ble det som kjent gjort endringer i pantelovgivningen i petroleumsloven, og senere i Petroleumsregisteret. Den nye § 6-3 gikk fra å positivt oppregne hvilke innretninger med tilhørende driftstilbehør som kunne og skulle pantsettes sammen med tillatelsen, til en ordlyd der panteretten ble gjort til et tingsinnbegrepspant. Formålet med pant i tingsinnbegrep er nettopp at man *ikke* etablerer pant direkte i et formuesgode, men at alle de verdiene som ligger til virksomheten inngår i pantet *med mindre* de faller utenfor lovens angitte rammer. Det er ikke lenger en slik forskjell mellom de to formene for pant, ved at de begge knytter seg til en nærmere avgrenset formuesmasse.

Å tolke § 7-3 slik at fjerde ledd skal leses isolert fra bestemmelsen for øvrig, vil etter min mening føre til et systemfremmed resultat. Jeg tolker de siterte forarbeidsuttalelsene og nyere juridisk litteratur derfor slik, at de bygger på en misforståelse som springer ut av den eldre lovgivningen med tilhørende juridisk litteratur. Synspunktet finner støtte i hensynet til å unngå dobbelthjemmel, et hensyn som gjør seg gjeldene i like stor utstrekning ved pantsettelse av en andel i en tillatelse, som ved en hel tillatelse. Tolkningen henter også støtte ved at det i forskrift om Petroleumsregisteret § 3-2 annet ledd annet punktum er presisert at registerhjemmel omfatter rettighetshavers «rettigheter til innretninger som ikke er registrert i et annet realregister og som ikke er plassert på land eller sjøgrunn undergitt privat eiendomsrett». Samlet sett mener jeg at dette taler for å se bort fra de siterte uttalelsene i forarbeidene. Jeg konkluderer derfor med at unntakene i annet og tredje ledd *også* viser til fjerde ledd, slik at disse rettighetene også er unntatt fra panterettens omfang ved pantsettelse av en andel i en tillatelse.

---

²⁵³ Lasse Hagen mfl., *Petroleumsloven med kommentarer*, Oslo: TANO 1989, s. 356.

7. Lovgiver på dypt vann? Avsluttende betraktninger

Avhandlingens overordnede tema har vært å se nærmere på hvilke formuesgoder som kan tjene som kredittsikkerhet ved pant i en utvinningstillatelse etter havbunnsmineralloven. Dette har jeg søkt oppnådd gjennom en analyse av innholdet i og omfanget av en panterett etablert i en utvinningstillatelse etter havbunnsmineralloven. Bakgrunnen for gjennomgangen har vært at pantereguleringen i havbunnsmineralloven er et speilbilde av pantereguleringen i petroleumsloven. Utvinning av havbunnsmineraler har på den ene siden en del likhetstrekk med petroleumsindustrien. De er begge naturressurser som tilhører fellesskapet, slik at en økonomisk utnyttelse av disse skal tilfalle samfunnet. Det er av denne grunn i utgangspunktet formålstjenlig å bygge på vår erfaring som råvarenasjon og det rettslige rammeverket petroleumsnæringen hviler på, ved at man får fortgang i utviklingen av regelverket.

Som gjennomgangen i kapittel 5 har vist er det utvinningstillatelsen med tilhørende rettigheter som tjener som hovedobjekt for kredittsikring ved pant i en utvinningstillatelse etter havbunnsmineralloven § 7-2. På tross av at verdiene for tiden ligger i den negative avgrensningen av tillatelsen, vil muligheten til å etablere pant i utvinningstillatelsen i fremtiden være svært viktig for næringsaktørene. Tilgangsbegrensningen sikrer at eventuelle fremtidige og verdifulle mineralfunn tilfaller rettighetshaveren selv, slik at disse kan kapitaliseres. Aktørene vil derfor ha atskillig bedre forutsetninger for å innhente kapital enn de tidlige aktørene i petroleumsindustrien, selv om risikoen på det nåværende tidspunkt er ansett som høy. At havbunnsmineralloven åpner for dette, er etter min mening klart et steg i riktig retning. Etter hvert som det påvises drivverdige funn, vil adgangen til pantsettelse av utvinningstillatelser kunne føre til det investeringsløftet som kreves mot målet om et netto-null. I et slikt henseende, åpner pantelovgivning i havbunnsmineralloven for et viktig samspill mellom myndighetene, banknæringen og privat kapital.

Samtidig er der viktige forskjeller i måten disse naturressursene utvinnes på. Pantelovgivning i petroleumsloven er fundert på et system med store bunnfaste installasjoner, i motsetning til de flytende innretningene som er tenkt brukt til utvinning av havbunnsmineraler. Et særlig spørsmål har i den forbindelse vært om en slik lovgivningsteknikk vil lede til ulikeartede rettsvirkninger uten at det fra lovgivers side har vært tilsiktet. Dette besvares bekreftende, ved at havbunnsmineralloven § 7-3, slik jeg ser det, på grunn av det moderne realregistersystemet har fått en litt annen karakter enn det som var tenkt ved vedtakelsen av petroleumsloven § 6-3.

Som vist i kapittel 4, var det opprinnelige formålet med petroleumsloven § 6-3 å muliggjøre en samlet sikkerhetspakke, ved å koble de innretningene panthaver var avhengig av for å kunne utnytte retten til fremtidig produsert petroleum til pantretten i utvinningstillatelsen. Som gjennomgått i kapittel 6 er dagens komplekse og omfangsrige regulering av realregistrering og pant imidlertid til hinder for en slik løsning, fordi de innretningene som etter formålet var ment å følge tillatelsen, allerede følger sjølovens system. For aktørene betyr dette i prinsippet bare at en sikkerhetspakke vil bestå av flere elementer, hvor utvinningstillatelsen registrert i havbunnsmineralloven er ett element, og rettighetshavers innretninger registrert i skipsregisteret er et annet. En slik løsning vil imidlertid ikke innfri formålet om et «going concern», fordi verdiene vil kunne fordeles mellom ulike panthavere.

Dersom formålet med havbunnsmineralloven § 7-3 skal søkes oppnådd, må det ved opprettelsen av Havbunnsmineralregisteret gjøres tilpasninger i sjøloven som kobler denne typen innretninger til utvinningstillatelsen. Man kan likevel spørre seg om en slik kobling er like treffende etter havbunnsmineralloven som etter petroleumsloven, fordi de formuesgodene som er tenkt brukt for utvinning av havbunnsmineraler er egnet for selvstendig pantsettelse underlagt etablerte regler. Videre oppstår spørsmålet om hvordan et krav til konneksitet skal kunne praktiseres, all den tid mobile teknologiløsninger kan benyttes på tvers av tillatelsene.

Det som imidlertid er kritikkverdig, er at reglene om panterettens omfang ble innført som et direkte lovspeil uten en videre gjennomgang. Den omstendighet at det i all enkelthet henvises til petroleumslovens forarbeider for en nærmere beskrivelse, gir også klare indikasjoner på svakheter i forståelsen av innholdet i særlig petroleumsloven § 6-3 første til tredje ledd. Forarbeidene er gjenstand for historiske referanser og eldre begivenheter som gjør det uforholdsmessig vanskelig å lese ut av bestemmelsen dens nærmere innhold. Rent innholdsmessig brytes det med viktige formuerettslige prinsipper ved at uttalelsene ikke lenger svarer til det som er gjeldende rett. Et ytterligere poeng er at det som finnes av juridisk litteratur er vanskelig tilgjengelig, fordi hovedtyngden av det som er skrevet knytter seg til slik bestemmelsen var utformet før endringen av petroleumsloven i 1996.

Behovet for fortgang i lovgivningsprosessen synes etter dette å ha gått på bekostning av behovet for klare forutsigbare regler. Man kan derfor trygt si at lovgiver under vedtakelsen av pantbestemmelsene i Havbunnsmineralloven har vært på dypt vann. En slik klarhet må søkes oppnådd ved at panteretten avgrenses klart og tydelig mot sjølovens og pantelovens bestemmelser om registrering og pant. Det bør i alle tilfeller gjøres justeringer slik at man unngår hjemmel for registrering og pantsettelse av faste innretninger både i sjøloven og i havbunnsmineralloven.

Litteraturliste

Bøker

- Askeland, Bjarte, *Om rettsdogmatisk metode og sammenligning*. I: Karl Harald Søvig et al. (red). *Undring og erkjennelse: Festskrift til Jan Fridthjof Bernt*. Fagbokforlaget, Oslo: 2013, s. 15-25.
- Bergo, Knut, *Høyesteretts forarbeidsbruk*, Cappelen Akademiske forlag, Oslo: 2000.
- Bernt, Jan Fridthjof og Rasmussen, Ørnulf, *Frihagens forvaltningsrett*, Bind 1, 2. utgave. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS, Oslo: 2010.
- Brækhus, Sjur, *Omsetning og kreditt 2*, 3. utgave ved Borgar Høgetveit Berg, Oslo: Universitetsforlaget 2005.
- Eckhoff, Torstein, (ved Jan Helgesen), *Rettskildelære*, 6. utg., Oslo: Universitetsforlaget 2010.
- Ellefmo, Steinar Løve og Søreide, Fredrik med flere, *Quantifying the Unknown, Marine Mineral Resource Potential of the Norwegian Extended Continental Shelf*, Cappelen Damm Akademisk / NOASP 2019.
- Falkanger, Thor, *Introduksjon til panteretten – stiftelse, virkninger og tvangsfullbyrdelse*, Oslo: Universitetsforlaget 2015.
- Falkanger, Thor, *Lovkommentar til Havbunnsmineralloven*, Juridika, 8. april 2022.
- Falkanger, Thor og Bull, Hans Jacob, *Sjørett*, Oslo: Sjørettsfondets Akademisk 2016.
- Falkanger, Thor og Aage Thor, *Tingsrett*, Oslo: Universitetsforlaget 2016.
- Hagen, Lasse mfl., *Petroleumsloven med kommentarer*, Oslo: TANO 1989.
- Hammer, Ulf mfl., *Petroleumsloven*, Oslo: Universitetsforlaget 2006.
- Husebø, Egil M, *Oljejuss*, Oslo: Bedriftsøkonomens Forlag as 1990.
- Janicke, Carl-Axel, *Oljeboring til havs*, Oslo: Universitetsforlaget 1984.
- Knoph, Ragnar, *Knops oversikt over Norges rett*, Oslo: Universitetsforlaget 2014.
- Lilleholt, Kåre, *Allmenn Formuerett, Fleire rettar til same formuesgode*, Oslo: Universitetsforlaget 2018.
- Sandvik, Tore mfl., *Norsk panterett*, Oslo: Universitetsforlaget 2. utgave 1982.
- Thorson, Bjarte, *Erstatningsrettslige vern for rene formuestap*, Gyldendal Akademiske, Oslo: 2011.
- Marthinussen, Hans Fredrik, *Forholdet mellom panteretten og det sikrede kravet*, Cappelen Damm AS, Oslo: 2010.
- Marthinussen, Hans Fredrik, *Tredjemannsproblemene*, 3. utgave, Cappelen Damm AS, Oslo: 2023.
- Nordtveit, Ernst, «Legal Character of Petroleum Licenses under Norwegian Law», Tine Soliman Hunter, Jørn Øyrehagen Sunde og Ernst Nordtveit (red.), *The Character of Petroleum Licenses: A Legal Culture Analysis*, Edward Elgar, 2020 s. 159–185.
- Nazarian, Henriette: *Konkursrett*, Tromsø: Cappelen Damm AS 2012.
- Skoghøy, Jens Edvin A, *Panterett*, Oslo: Universitetsforlaget 2014.

Tidsskrift og forskningsartikler

- Alvik, Ivar, Vernet av økonomiske rettigheter mot regulering ander grl. §§ 97 og 105 og EMK P1-1, *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 2021, Vol.134 (2-3), s. 97-164.
- Alvik, Ivar og Bjørnebye, Henrik, Om konsesjoner og konsesjonsrett, *Jussens venner* 2020, Vol.55 (2), s. 85-104.
- Arnesen, Finn, Samarbeid om petroleumsvirksomhet, *MarLus* 1987 nr. 145.
- Askheim, Lars Olav, Lånefinansiering av petroleumsvirksomhet – Risikofordeling og fleksibilitet, *MarLus* 1988 nr. 148.

- Mæhle, Synne Sæther, Gjelder det andre regler for rettslig argumentasjon i rettsdogmatikken enn for domstolene? *Jussens venner* 2004, Vol.39 (5-6), s. 329-342.
- Nordli, Olav, Pantsettelse av utvinningslisenser, *Tidsskrift for forretningsjus* 2011, nr. 3 s. 131-154.
- Selvig, Erling, Konesjonssystemet i petroleumsvirksomheten, *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 1981, Vol.95 (1), s. 25-50.
- Selvig, Erling, Pant i utvinningstillatelser og off-shore installasjoner, *MarIus* 1982 nr. 72.
- Selvig, Erling, Mobil´s forskningsprogram for petroleumsrett rapport nr. 1 – Prosjekt lån og prosjektpant etter petroleumsloven, *MarIus* 1985 nr. 106.
- Tveit, Eirik, Praktiske kommentarer til standard samarbeidsavtale, *MarIus* 2014 nr. 438.

Norske lover

- Lov 12. oktober 1857 nr. 3 indeholdene nærmere Bestemmelser om Pant og Thinglæsning (panteloven).
- Lov 20. juli 1883 nr. 1 om Sjøfarten (sjøloven).
- Lov 07. juni 1935 nr. 2 om tinglysning (tinglysningsloven).
- Lov 24. oktober 1952 om godkjenning av entreprenører som driv med husbygging eller anna byggarbeid (entreprenørloven).
- Lov 21. juni 1963 nr. 12 om vitenskapelig utforskning og undersøkelse etter og utnyttelse av andre undersjøiske naturforekomster enn petroleumsforekomster (kontinentalsokkelloven).
- Lov 5. februar 1965 nr. 2 om Statens Landbruksbank.
- Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven).
- Lov 25. mai 1979 nr. 20 om endringer i lov 20. juli 1893 nr. 1 om sjøfart og i visse andre lover (privatrettslige regler for borefartøyer).
- Lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (panteloven).
- Lov 27. mai 1983 nr. 30 om endringer i lov 20. juli 1893 nr. 1 om sjøfarten og i enkelte andre lover.
- Lov 22. mars 1985 nr. 11 om petroleumsvirksomhet (petroleumsloven).
- Lov 12. juni 1987 nr. 48 om norsk internasjonalt skipsregister (NIS-loven).
- Lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdelsesloven).
- Lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven).
- Lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet (petroleumsloven).
- Lov 17. juni 2005 nr. 79 (akvakulturloven).
- Lov av 19. juni 2009 nr. 101 om erverv og utvinning av mineralressurser (mineralloven).
- Lov 22. mars 2019 nr. 7 om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven).

Forskrift

- Forskrift (midlertidig) 12. juni 1970 nr. 3 for undersøkelse etter visse andre undersjøiske naturforekomster enn petroleum på den norske kontinentalsokkel mv.
- Forskrift 21. november 1980 nr. 14 til lov om pant (pantelovforskriften).
- Forskrift 12. juni 1985 nr. 1188 for petroleumsregisteret.
- Forskrift 27. juni 1997 nr. 653 til lov om petroleumsvirksomhet.
- Forskrift 19. juni 1997 nr. 618 om Petroleumsregisteret.
- Forskrift 15. mai 2018 nr. 731 om tildeling av nye tillatelser til akvakultur med matfisk i sjø av laks, ørret og regnbueørret.

- Forskrift 22. mars 2019 nr. 264, om Ikraftsetting av lov 22. mars 2019 nr. 7 om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven).

Lovforarbeider

- NUT 1970: 2 Rådsegn 8 – Om pant.
- Ot.prp. nr. 32 (1970-71) om endringer i lov 20.juli 1893 om sjøfarten og i visse andre lover.
- Ot.prp. nr. 39 (1977-1978) Om pantelov.
- NOU 1979: 43 Petroleumslov med forskrifter.
- Innst. O. Nr. 19 (1979-80) s. 14.
- NOU 1976: 59 Privatrettslige regler for borefartøyer.
- NOU 1981: 33 Erstatningsansvar for forurensningsskade som følge av petroleumsvirksomhet på norsk kontinentalsokkel.
- Ot.prp. nr. 72 (1982–1983) Lov om petroleumsvirksomhet.
- Ot.prp. nr. 47 (1984-1985) Om lov om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper (selskapsloven).
- Ot.prp. nr. 65 (1990-1991) Om lov om tvangfullbyrding og midlertidig sikring (tvangfullbyrdelsesloven).
- Ot.prp. nr. 55 (1993-1994) Om lov om sjøloven.
- Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) Om lov om petroleumsvirksomhet.
- Prop. 106 L (2017-2018) Lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven).

Høyesterettsavgjørelser

- Rt. 1992 s. 1629 (Kunderegister)
- Rt. 2000 s. 1360 (Lena Maskin)
- HR-2020-2472-P (Klimasaken)
- HR-2020-837-A (Bergen Bunkers)

Stortingsmeldinger

- St. Meld. Nr. 22 (1965-1966) Undersøkelse etter og utvinning av petroleumsforkomster på den norske kontinentalsokkelen i Nordsjøen.
- Meld. St. 22 (2016-2017) Hav i utenriks og utviklingspolitikken.
- Meld. St. 20 (2019-2020) Helhetlige forvaltningsplaner for de norske havområdene – Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, Norskehavet, og Nordsjøen og Skagerrak.
- Meld. St. 36 (2020-2021) Energi til arbeid – langsiktig verdiskaping fra norske energiressurser.
- Meld. St. 25 (2022-2023) Mineralverksemd på norsk kontinentalsokkel – opning av areal og strategi for forvaltning av ressursane.

Innstillinger

- Innst. 150 L (2018-2019) Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven).

Høringsdokumenter

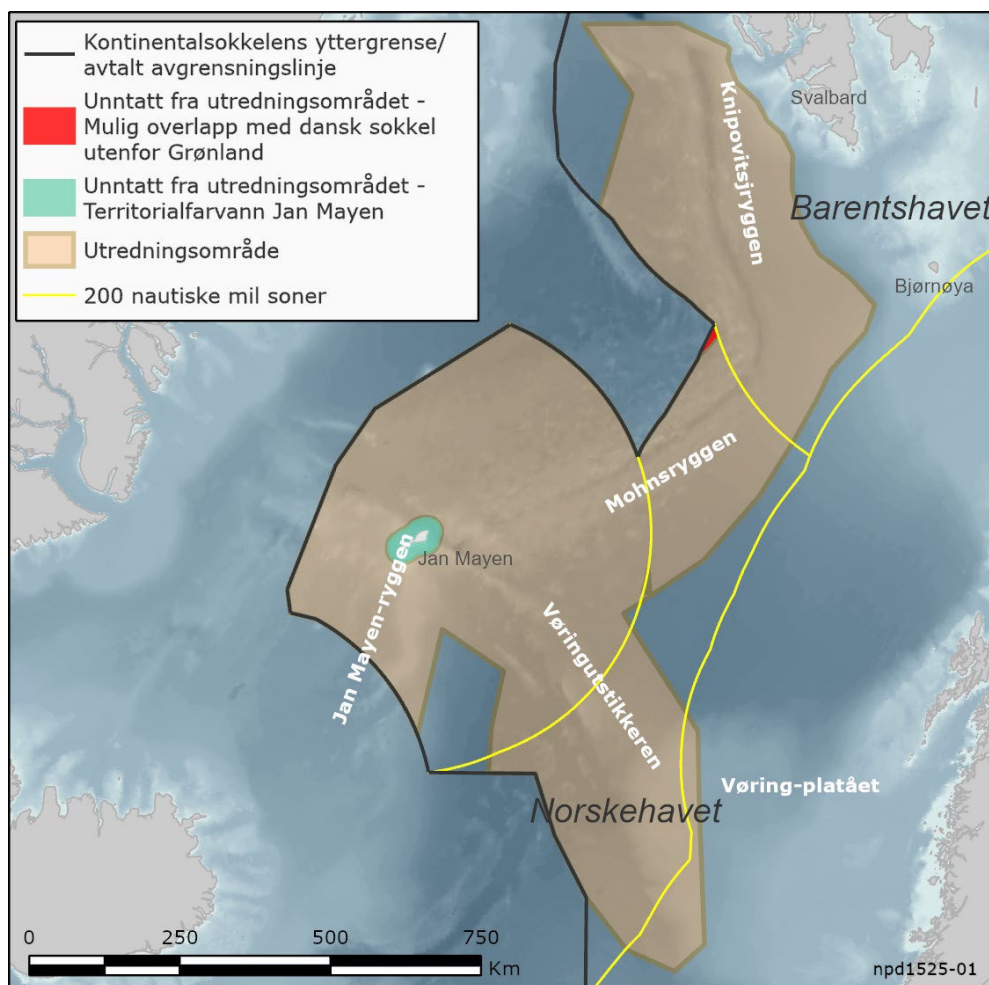
- Høring - Forslag til lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen 10. mai 2017.
- Høring - Forslag til konsekvensutredningsprogram for mineralvirksomhet på norsk kontinentalsokkel, forslag til program for konsekvensutredning etter havbunnsmineralloven, 12. januar 2021.

- Høring - Konsekvensutredning for mineralvirksomhet på norsk kontinentalsokkel og utkast til beslutning om åpning av område, del av åpningsprosessen etter Lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven), 27. oktober 2022.

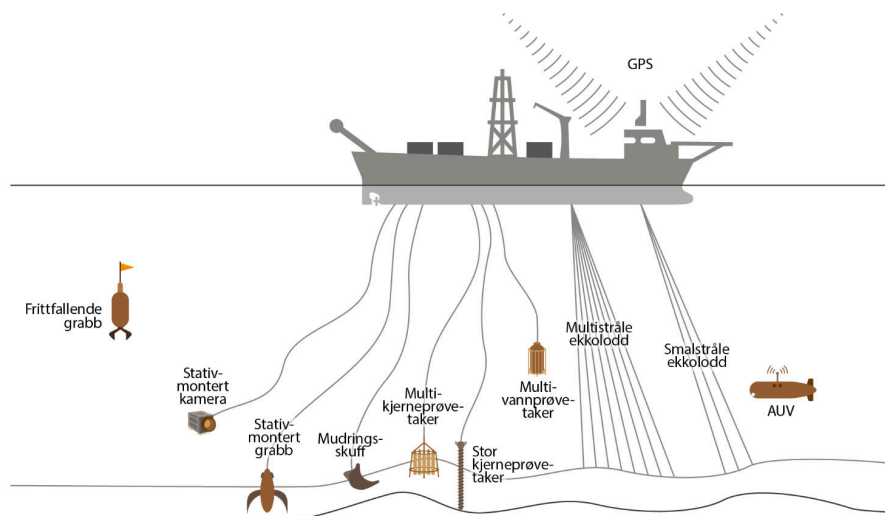
Dokumenter og rapporter

- Avtale for petroleumsvirksomhet (samarbeidsavtalen)
https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/oed/lover_regler/reglement/konsesjonsverk/id748_087/
- Rystad Energy, Marine Minerals, Norwegian Value Creation Potential, Report 20. November 2020.
<https://offshorenorge.no/contentassets/f7a40b81236149ea898b87ff2e43a0e3/20201120-marine-minerals---norwegian-value-creation-potential.pdf>
- SINTEF: The Future i Circular – Circular Economy and Critical Minerals for the Green Transition, Moana Simas, Fabian Aponte and Kirsten Wiebe.
<https://sintef.brage.unit.no/sintef-xmlui/bitstream/handle/11250/3032049/CircularEconomyAndCriticalMineralsReport.pdf?sequence=7&isAllowed=y>
- International Energy Agency World Energy «The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions» 2021.
<https://www.iea.org/reports/the-role-of-critical-minerals-in-clean-energy-transitions>
- DNV AS Energy Systems, Teknologirapport havbunnsmineraler 2021, Rapportnr.: 2020-1218 Rev. 2.
<https://www.npd.no/globalassets/1-mpd/fakta/havbunnsmineraler/teknologirapport-havbunnsmineraler-oppdater-13102021.pdf>
- World Bank Group (2020): «Minerals for Climate Action: The mineral intensity of the clean energy transition» Climate-smart mining facility. K. Hund, D. La Porta, T.P. Fabregas og J. Drexhage. World Bank Group.
<https://pubdocs.worldbank.org/en/961711588875536384/Minerals-for-Climate-Action-The-Mineral-Intensity-of-the-Clean-Energy-Transition.pdf>
- Oljedirektoratet, Ressursrapport 2020 Leting.
<https://www.npd.no/globalassets/1-mpd/publikasjoner/rapporter/ressursrapporter/2020/no/ressursrapport-leting-2020-norsk-final.pdf>
- Oljedirektoratet, Ressursrapport 2022 Leting.
<https://www.npd.no/globalassets/1-mpd/publikasjoner/rapporter/ressursrapporter/2022/no/ressursrapport-2022.pdf>
- Oljedirektoratet, Ressursvurdering havbunnsmineraler, 27. januar 2023
<https://www.regjeringen.no/contentassets/e0d0706a51274b598e4ef832545e59d3/nn-no/sved/vedlegg2.pdf>
- Rasmus Noss Bang og Lars-Kristian Lunde Trellevik, «Perspectives on exploration and extraction of seafloor massive sulfide deposits in Norwegian waters», Springer Link 2022
<https://doi.org/10.1007/s13563-022-00346-y>

Figurer

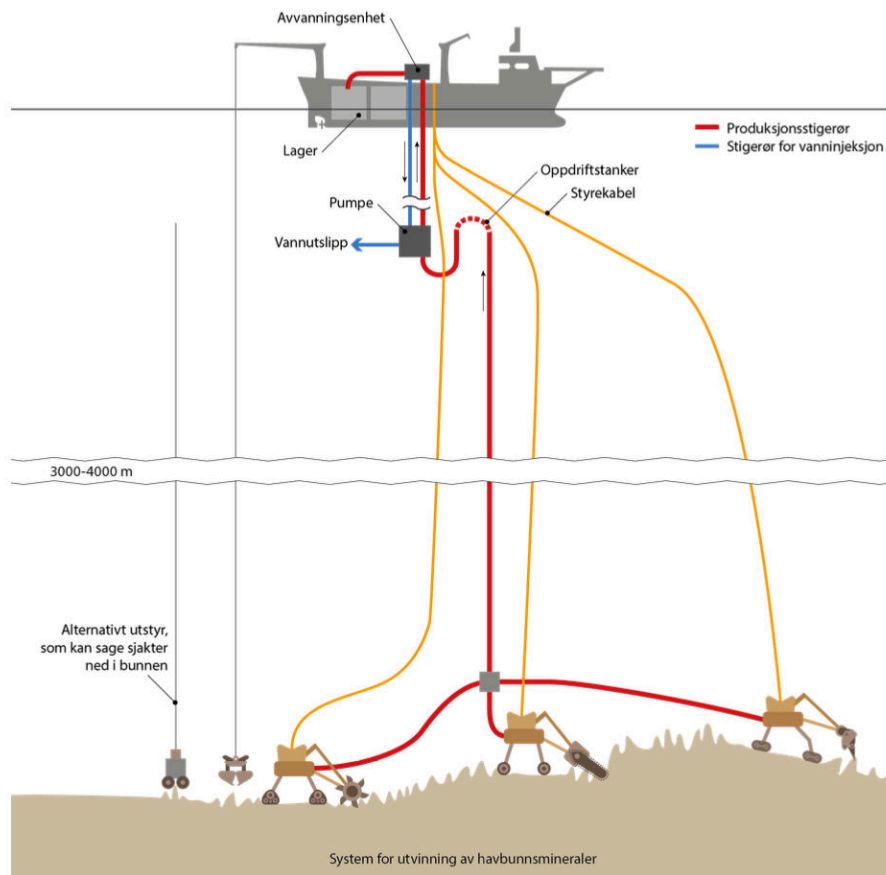

Figur 1: Kart som viser område som er utredet. Kilde: Høring - Konsekvensutredning for mineralvirksomhet på norsk kontinentalsokkel og utkast til beslutning om åpning av område, del av åpningsprosessen etter Lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven), 27. oktober 2022 s. 31.

Figur 2: Illustrasjon av et konseptuelt havbunnskartleggingssystem. Kilde: Høring - Konsekvensutredning for mineralvirksomhet på norsk kontinentalsokkel og utkast til beslutning om åpning av område, del av åpningsprosessen etter Lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven), 27. oktober 2022 s. 46 med videre henvisning.

Figur 3: Illustrasjon av et konseptuelt produksjonssystem. Kilde: Høring - Konsekvensutredning for mineralvirksomhet på norsk kontinentalsokkel og utkast til beslutning om åpning av område, del av åpningsprosessen etter Lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven), 27. oktober 2022 s. 49 med videre henvisning.